

સ મ પ ણુ

પરમોપકારી કલિકાલના પરમ સાધક

ચારિત્ર મૂર્તિ આચાર્ય દેવશ્રી

કૈલાસસાગર સૂરીશ્વરજી

મહારાજ સાહેબના

કરકમલમાં

સાદર સમર્પણુ

પ્રકાશબાઈ - વિજયપુરવાળા

જ્યોતિબાઈ - પાણીવાળા

સંકલન આસ્વાદ

પરમાત્મના પ્રાણમયરૂપી વરિષ્ઠ પંચામરુ શ્રી પદ્મસાગરજી
મહારાજનો વિરરમરૂપી સંગર્ભ મુંગઈમાં ગાળેલો. તેમનાં રસ
જરનાં, તણ ને સત્યનો સમાવેશ કરનાં, પુણ્ય ગમતાનું જામણ, ને
સીન્ધવણ દિંદી વાગીમાં વ્યાખ્યાનોમાં અગત્યના એક અંગે એમનું
લ્લાલો છે. તે વ્યાખ્યાનોમાંથી ચૂંટાંતરે લેવાયે "ગિનિનની ડરી"માં
પદસાગ, પરંતુ તે ડરીએ જનારની આત્મલિંગક શૂન્ય સંતોષવા આ
"પાથેય" પ્રકાશિત થાય છે. નવો આસ્વાદ લેવાનો અમૂલ્ય દવાનો
મને મળવા બદલ પૂજ્યશ્રીનો દાર્દિંક આભાર માનું છું. મુંગઈમાં
દિંદીમાં અપાયેલાં વ્યાખ્યાનો સજરાનીમાં ટાઈપ થયેલા. તેમાંથી
ચલિંચિત્ વાનગી પસંદ કરી "પાથેય"માં સંપ્રોદત કરી છે.
તેઓશ્રીનાં વ્યાખ્યાનો એટલે મંગમુગ્ય કરે તેવી વાંસળીનું મીઠું
મધુરું સંગીત. તે સાંભળતાં હસાક તે મિનિટ બની જાય છે. તેમાંથી
નાની મોટી વાનગી લેવાની ને સંકલન કરવાની અમીદૃષા પ્રાપ્ત
કરવા સદ્ભાગી બન્યો. તે બદલ પૂજ્યશ્રી સરદેવનો તથા પ્રકાશકને
અત્યંત ઋણી છું. આ સંકલન કરતાં બે કાંઠા બુટી રહી ગઈ હોય
તે બદલ પૂજ્યશ્રીની ઉદાર ક્ષમા ચાચી વિરમું છું.

૧૬, શત્રુંજય સોસાયટી,

પાસડી.

વિનય

લાલચંદ કે. શાહ

અમદાવાદ ૩૮૦ ૦૦૭.

૩-૧૨-૭૬

નિવેદન

પરમ પૂજ્ય, પ્રાનરમરણીય, શાતમૃતિં આચાર્ય ભગવંત શ્રી કેશસામરસૂર્ગધરજી મહારાજ સાહેબના પ્રતિષ્ઠા અને પદમ પૂજ્ય આચાર્ય મહારાજ શ્રી કલ્યાણસામરસૂરિજી મહારાજનીના વિદ્વાન શિષ્યરત્ન પરમપૂજ્ય પંચાસજી મહારાજ શ્રી પદ્મસામરજી મહિપરની મોકયાદના ઉત્તરોત્તર વધી રહી છે એમા, જેમ એમના નમ્ર, વિવેકી અને ધર્મરુદ્ધ વરસાવના સ્વભાવનો ફાગો છે, તેમ એમની ખડન-મંડનથી મુકા અને સર્વમાઢી પ્રવચનમંત્રિનો શસ્ત્ર ખજો મોરો ફાગો છે, અને તેથી એમના શ્રોતાવર્ગમા વધારાજ થતો નવ િ; અને સામાન્યજનસમાજથી રાત્રિને જુદા જુદા ધર્મન, આદ્યો-પદોનોનો, વિદ્વાનોનો, રાજકારણી પુરુષોનો તમજ નવમુવાન વર્ગનો પણ એમા કમાવેલ કાવ છે એને લઈ અનેક આત્માઓ ધર્મનો મોખ પામી નવ છે.

પંચાસજી મહારાજની આરી આમજાવને કારે એરે વાણીનો સામ ક્રોના શરે ઉપરાત દુરે દુર રહેના ધર્મતાવના કિઝાણો દાંથી પદોધંગ કરવાનો ઉપાય એમન પ્રવચનોક દો પસંદ કરેલ જેટલા આગેનો રૂતકરૂપ રૂત કરવા એક છે. આ વિધારનો યત્નએરુ અમય કરવાની આવનારી કિરાતિ જેપડ વખત પદોનં એમના પ્રવચનેના આધારે "વિલનની જેડી" નીચ પુરતક રૂત કરવામા આવુ છે. જે સારે આદર પામુ હુ

તાજકિઝાણેલી કિઝાકાને કોનાકન કડે એ દાંએ તેઓધના પ્રવચનોના આધારે તૈવારે કરેલ અંજુ પુરત " ૫૬૧ " અક્ષરી રૂકલિત કરેલ અને અનંદ કવ છે

આ પુસ્તકનું સંકલ્પ અપકામ ૧૯૨૬ કે સમયમાં કરી આવ્યું છે, તે બદલ અમે તેની મેક કિન્ડરસેના સંસ્તાનમાં આભાર માનીએ છીએ. તેમજ ટાઈપિંગ ટીપગ્રાફિંગ બંધાવે ને તેને દુકાન સમયમાં કરી આપવા બદલ આ લોકે અમારો આર્થિક સહુકારીના સંસ્તાનમાં આભાર માનીએ છીએ.

“પાથેપ”નું પદોપચાર કાઢી સ્વચ્છિત્ત સંકલ્પન કરવા માટે તેમજ પ્રેમ રીતિંગ કરવા માટે બો ગાયરેંદ બેનમીભાઈ શાહ (બી.એ. (ઓનર્સ), બી.ટી., એસ.ટી.ટી.)નો હાર્દિક આભાર માનીએ છીએ.

આ પુસ્તક પ્રગટ કરવાનો અમને અવસર મળ્યો તેથી નાનું સરખું ધર્મકર્તવ્ય બળબાનો અમે સંતોષ અનુભવીએ છીએ. આશા છે કે આ પુસ્તક પણ ‘ગિંતનની કેરી’ની જેમ ઉપયોગી નીવડશે.

આ પ્રકાશનમાં દેવાય ઠાંઈ રુખલના રહી ગઈ દોષ, તથા વીતરાગ પરમાત્માની આજ્ઞા વિરુદ્ધ ઠાંઈ પણ લખાયેલ દોષ તે બદલ અમે ‘ગિરજાગિ દુક્કડ’ અપી શ્રીસંઘની તથા સુદ વાચકોની હાર્દિક ક્ષમા માગીએ છીએ.

પ્રકાશભાઈ વિજયપુરવાલા
જયંતીભાઈ પાટણવાલા

વીણેલાં મોતી

વાણી અને વર્તનનું ઊગ્ર-સ્થાન છે વિચાર

જેવા વિચાર એવી જ વાણી અને એવું જ વર્તન

નહારા વિચાર નહારાં વાણી-વર્તનને જન્મ આપે; સારા વિચાર સારી વાણી અને સારા વર્તનરૂપે પ્રગટ થાય.

એવું ખીજ એવું જ રૂઝ, એવી જ સાદી સમજની આ વાત છે. એટલે વિચારની ડેળવણી એ ખરી રીતે જીવનની ડેળવણી જ બની રહે છે.

ચિત્તને રૂઝાવું મૂકીએ અને જીવન વ્યવસ્થિત અને ઉન્નત અને એ તો આકાશગુપ્તમની જેમ, ન જનવા જેવી વાત છે. એટલા માટે તો બધા ધર્મોએ મનની આવશ્યક ઉપર જ ધડેલાં આર આર્યા છે. મન સુધરું એવું જીવન સુધરું; મન બગડ્યું એવો જન્મારો ભગડ્યો.

વળી, વિચાર એ જેમ ચિત્તનો ખેરાસ છે, તેમ વિચાર એ ચિત્તની બીજજ પણ છે. એટલે જ ચિત્ત જેવા સારા-ખાટા વિચારોને જન્મ આપે એ પ્રમાણે જ માનવીને ન્યાયતા રહેતું પડે છે જ્યારે એ ચિત્તનો દાસ જ ન હોય.

ચિત્ત તરારની આવી પરાધીનતાનો અત્ત સાવવાનો એક કાવ ઉપાય હમ્મણુપાર્થના બહે એના ઉપર નિષ્કળ મૂકીને એને પાનાના કાળમાં વડી ભડું એ જ છે. જે ચિત્ત ઉપર વિશ્વ મેલ, જે છે એને માટે આત્મવિકલ્પનો સર્વશક્તિકારી કાર્ય કોડનો કાર્ય ભલે રહે.

ચિત્તને કાળમાં સાવવાના કુચ્છ ઉપાયો છે. સ્વચ્છ પ્રત્યેકાદ્યંતું, કવચ, ધર્મકંઠો અને હિન્દુ યોદ્ધાનાં રૂરનોતું મનનપૂર્વક વચન

અને યજ્ઞપુરાના સમાપ્ત, જ્ઞાનને દુઃખ દાનની આ આશુન કરી
પુત્રી દે; અને જ્ઞાનને એ પ્રાણ થાય છે, ન આપવાની છે

આ માન યજ્ઞપુરના પુરાણ આવી જ જ્ઞાનના યજ્ઞમાં
વિષ્ણુની પાત્રી રહે તેવી કરીવાળી રહેવા જેમ જ્ઞાન આવી તે એ
તેમની આપનાર થાય છે.

તત્વાર-નિરૂપણ : માનની આપનાર આપનાર પદારથો
ખાદ્ય રસને વળી આપનાર માનનાર માનનાર માનનાર માનનાર
પદારથો રસને વળી રસને માનનાર માનનાર માનનાર માનનાર
જ્ઞાનને આપનાર રસને માનનાર માનનાર માનનાર માનનાર
સામગ્રી જિજ્ઞાસુની આપનાર રસને માનનાર માનનાર માનનાર

તત્વનું નિરૂપણ કરતી અને સ્વચ્ચન્દ્ર વાન કરાવતી આવી
ચિંતન-સામગ્રી સરજ-સમય અને મોટી-મોટી વાણી, તથા મોટી
અને આકર્ષક શોધમાં રજૂ થયેલી લેવાયી યોગ્ય બહેન
જાણકો, જાણના, જોડો અને જોડો જોડો એના સમાન રસ અને
ઉદ્દામથી કામ લઈ શકે અને જ્ઞાન સુધારવાની કંઈક ને કંઈક
પણ પ્રેરણા મેળવી શકે અને તેથી આ “પાથેય” કીમતી જ્ઞાન-
પાથેય બને રહેશે, એમ કહેવું નેહાંએ.

જ્ઞાનયાત્રામાં અવારનવાર ઉપયોગી થઈ શકે એવા આ “પાથેય”
ના સર્જક છે પૂજ્ય પંચાસજી મહારાજશ્રી પદ્મસાગરજી ગણી લોક-
કલ્યાણની પરગજુ વૃત્તિ અને વાતસલ્યપૂર્વક સમગ્ર માનવસમાજને
આવકારવાની ઉદાર દષ્ટિ ધરાવતા આ મુનિવર ઉપર માતા સરસ્વતી
વાણીના વરદાનરૂપે દેટકા પ્રસન્ન છે અને એમણે વાણી ઉપર જેવું
આહ્વાદકારી પ્રભુત્વ મેળવ્યું છે, એનો કંઈ અણસાર આ પુસ્તક
ઉપરથી પણ મળી રહે છે. એકાગ્રતા, શાંતિ અને સ્વસ્થતાપૂર્વક,
તુલ્યતા નિર્મળ પ્રવાહની જેમ, અખંડ ધારાએ વહેતું એમનું પ્રવચન

જાણે શ્રોતાએને વચ્ચે ઠરી લે છે અને માથે સાથે એમના સ્વભાવની
મીઠાઈનો પણ અનુભવ કરાવે છે.

આ પુસ્તકમાં તો, લીઝિયાં મોતીની જેમ, એમના પ્રવચનોમાના
દોહાકે વિચાર-મૈત્રિનો જ અધરાપા છે, એટલે એ પન્યાસ પ્રવર
શ્રી પદ્મસાગરજી મદારાજના અધ્યયન, ચિંતન અને વાતોના વૈભવનો
વધાર્થ કે પૂરો ખવાડ બાગ્યે જ આપી શકે છે; એ માટે તો દોહાં
પણ વિવિધનું નિરૂપણ કરવું એમનું આગ્રહાચ્છુ પ્રવચન જ શ્રમપાત્રિત
રૂપમાં ઉપાવયું લેઈએ અને એમના આ આંતરિક વૈભવનો પૂરેપૂરો
ખવાવ મેળવવો હોય તથા એનો મન ભરીને આરુણદ લેવો હોય તો
તો તેઓ જેવી દલપંચમ અને અતિશુભમ દેવો બાપામા પ્રવચન
આપે છે એ બાપામા જ એ સમ્રાટના અને શુદ્ધિ થયા લેઈએ,
જેવી કહ્યું મધુર છે એમની કિદી કાપા અને જેવી કામધૂમાળી હો
એમની રજૂઆત ! હ-હીએ કે દરે પછી એમના પ્રવચનોનું આ રીતે
રજૂ કરવાનો પણ પ્રયત્ન થાય.

આ પહેલાં તેઓના પ્રવચનોના રસધાણ પાંચસુ આપે જ
એકે પુસ્તક કાપા થઈ પડેલા "ચિંતનની કેદો" નામે પ્રજા ૬૫ ૧,
એટલે આ એમનું બીજું પુસ્તક છે. એમની વાતોના અવાજની રંગ
એમના આ પુસ્તકનું વાચન પણ અમલ સારું નાનું અને દ્રેવના
આપનારું બની રહેશે એવી હિમેદ છે. અને તેથી એને બાપકાર
આપના આનંદ કાપ છે.

૧. અમૂલ શોસાયટી }
અમદાવાદ-૭ }
તા. ૨૬-૧૧-૧૯૭૧ }

રાત્રસાથ લીધેલ દેસાઈ

“ પાત્રેય ”ની વિવિધ વાનગી

ક્રમાંક	વાનગી	પાત્ર
૧	આત્મસંજ્ઞાન	૧
૨	માનવ	૩
૩	વિદ્યા	૪
૪	આદર્શ	૫
૫	મમ અને મમતા	૭
૬	અમ અને સાધના	૮
૭	પરિમલ	૯
૮	સ્ત્રી એટલે સંયમ	૧૧
૯	મૂલ્યવાન વસ્તુ	૧૩
૧૦	ધર્મ અને વિજ્ઞાન	૧૪
૧૧	આજ	૧૫
૧૨	દિવ્ય ભાષ્ય	૧૬
૧૩	ભવંકર મલ	૧૮
૧૪	નવપદ	૧૯
૧૫	જ્ઞાન અને જ્ઞાની	૨૧
૧૬	પ્રકાશપંથ	૨૩
૧૭	તપશ્ચર્યા	૨૪
૧૮	આત્મા અને કર્મ	૨૬
૧૯	નય અને પ્રમાણ	૨૭
૨૦	ચૈતન્ય	૨૮
૨૧	આદર્શ	૩૨
૨૨	સમ્યક્ત્વ	૩૪

ક્રમાંક	વાનગી	પાનું
૨૩	ભોમિયો	૩૫
૨૪	એકસ-૨	૩૬
૨૫	આત્માના અધઃકાર	૩૭
૨૬	ચોક્કસ વિદિષ્ટતા	૩૮
૨૭	કુટુંબ ને ત્યાગ	૪૧
૨૮	દષ્ટિ	૪૨
૨૯	અદા	૪૫
૩૦	જીવનની અપૂરતા	૪૭
૩૧	માનપ્રકાશ	૪૮
૩૨	નિખાતસતા	૪૯
૩૩	હરીર	૫૦
૩૪	દેવો	૫૧
૩૫	વિવેક	૫૩
૩૬	ખાન	૫૪
૩૭	શુભ	૫૫
૩૮	કમ અને વ્યાજ	૫૬
૩૯	અંતરંગતા	૫૭
૪૦	પ્રેમની ત્યાગ	૫૮
૪૧	અર્પી આત્મા	૫૯
૪૨	અન	૬૦
૪૩	ક્રિમ	૬૧
૪૪	નયની વિદિષ્ટતા	૬૨
૪૫	ત્યાગ	૬૩
૪૬	કૃત્રિ	૬૪
૪૭	વાસના	૬૫
૪૮	અવેશ	૬૬

ક્રમાંક	પાનગી	પાનુ
૪૬	સર્જન	૬૭
૪૭	મોહમદિય	૬૮
૪૮	ચુનચાન	૬૯
૪૯	શ્રી ગ્રંથ	૭૦
૫૦	પંડિત-મરણ	૭૧
૫૧	સંત સમાગમ	૭૨
૫૨	નિર્મલતા	૭૩
૫૩	પસંદગી	૭૪
૫૪	સાધન ને સાધ્ય	૭૫
૫૫	આચારના	૭૬
૫૬	મતપાત્રન	૭૭
૬૦	ટોકાર	૭૮
૬૧	ઔદ સ્વપ્ન ને તેનું સ્વરૂપ	૭૯
૬૨	ત્યાગ્ય જ્ઞાન	૮૦
૬૩	સાયકાત	૮૧
૬૪	સમક્ષિદષ્ટિ	૮૨
૬૫	ખેતી	૮૩
૬૬	ભાવના	૮૪
૬૭	પુણ્યાઈ	૮૫
૬૮	સમર્પણ	૮૬
૬૯	પારસમણિ	૮૭
૭૦	કાંટે	૮૮
૭૧	પરમાણુ	૮૯
૭૨	નમન	૯૦
૭૩	સ્વાનુભવ	૯૧
૭૪	શિખામણ	૯૨

କ୍ରମାଂକ	ପାଠ୍ୟ	ପାଞ୍ଜି
୧୩	ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧ୍ୟାୟ	୧୦୨
୧୪	ଦିବ୍ୟତା	୧୦୩
୧୫	ପ୍ରତ୍ୟୟ	୧୦୪
୧୬	ସାଧନା	୧୦୫
୧୭	ଅମରା	୧୦୬
୧୮	ଅମର	୧୦୭
୧୯	ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟ	୧୦୮
୨୦	ଶ୍ରୀମତୀ	୧୦୯
୨୧	ଅମାତ୍ୟ	୧୧୦
୨୨	କାର୍ତ୍ତବୀର୍ୟ	୧୧୧
୨୩	ବିଧି	୧୧୨
୨୪	ଶ୍ରୀମତୀ	୧୧୩
୨୫	ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟ	୧୧୪
୨୬	ଅମର	୧୧୫
୨୭	ଅମର	୧୧୬
୨୮	ଅମର	୧୧୭
୨୯	ଅମର	୧୧୮
୩୦	ଅମର	୧୧୯
୩୧	ଅମର	୧୨୦
୩୨	ଅମର	୧୨୧
୩୩	ଅମର	୧୨୨
୩୪	ଅମର	୧୨୩
୩୫	ଅମର	୧୨୪
୩୬	ଅମର	୧୨୫
୩୭	ଅମର	୧୨୬
୩୮	ଅମର	୧୨୭
୩୯	ଅମର	୧୨୮
୪୦	ଅମର	୧୨୯
୪୧	ଅମର	୧୩୦
୪୨	ଅମର	୧୩୧
୪୩	ଅମର	୧୩୨
୪୪	ଅମର	୧୩୩
୪୫	ଅମର	୧୩୪
୪୬	ଅମର	୧୩୫
୪୭	ଅମର	୧୩୬
୪୮	ଅମର	୧୩୭
୪୯	ଅମର	୧୩୮
୫୦	ଅମର	୧୩୯

ક્રમાંક	વાનગી	પાનું
૧૦૧	ગારિય	૧૪૨
૧૦૨	સાધુ ને ગ્રંથાગી	૧૪૩
૧૦૩	મનજીવન	૧૪૪
૧૦૪	સાધુ	૧૪૫
૧૦૫	ગોત્ર	૧૪૬
૧૦૬	વિચાર	૧૪૭
૧૦૭	આત્મોદ્ધાર	૧૪૮
૧૦૮	સાધના	૧૪૯
	પદ્મપત્ર	૧૫૦
	પદ્મકલિકા	૧૫૧-૧૫૨
		૧૫૩-૧૫૪

૧. ✖ આત્મસંશોધન

આત્મસંશોધનથી આત્માનો વિકાસ થાય છે. આ જગતમાં પાતાની જાનને ખરાબ દોષો છતાં આવી માનનારો ઘણા છે, પણ પાતાની જાન આવી દોષો છતાં ખરાબ માનનાર મોટા જ મદાન મળેલા છે.

જીવનમાં આત્મસંશોધન જરૂરી છે. આપણે મનુષ્ય દોષો છતાં આપણી વૃત્તિઓ શ્યામ જેવી છે શ્યામને જે ફાટડો આપે છે, તેના પગ ઘાટે છે, અંતે ન આપે તેની શામે જામયા જાય છે, તેથી બીજાના દુર્ગુણો જોયા કરતા તેના મદગુણો જ જોયા, તે પ્રમાણે આપણે અંધાર રજવાવને રિધર કરી, પાતાના દુર્ગુણોને દોષી તેને દૂર કરવાનો પ્રયત્ન પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

મળતે ઘડિયાળના કાંતાની મ.ફર રિધર.થી ધીમે ધીમે કામ કરવાનું છે, પરંતુ જે કરવાનું કામ છે, તે આપણે જુલો જઈએ ઠાંવે ને ન કરવાના એટલો વિચાર

૨ ❧ માનવ

માનવજન્મ લેવાની દેવતાઓ અભિલાષા નથી છે, કદાચે મનવમા મનવતાની નીરવ બદલ છે. પણ આજે માનવજીવન ધાનતાઓથી ભરપુર બન્યું છે આજે મનવ-માનવ વચ્ચે પેરની, ક્રોધની, કપાયની કિચાલ ઉભી થઈ છે. ને મનવ માનવની આત્મિક કનલ કદે છે, આત્મનું મુશ્કેલ બુદ્ધિ જ્યાં છે માનવતા મરી પડવાઈ છે. માનવ પણ કદાચ વધારે અધમ રહ્યો બન્યો છે.

માનવતા માનવને મહામાનવ બનાવે છે, સ્વર્ગના મિત્ર બનાવે છે નીચેકદે બનવાનું બનવા માટે, કેવાજાન મનવતા માટે માધ્ય માનવ બનવાની ધારી જ રહ્યો છે. તેમ જીવન બુદ્ધિ બોધવતા અનુભવ વિમાનના કેવો મનુષ્ય બન્યો છે. ત્યા ત્યાં છે, સંધ્ય છે, રોયી કરતી છે જ રક્ષા છે માનવીના વિશાસનું હોજ આ કરતી જ રો. અને બહાના માનવો આંખો બંધ કરીને સ્વર્ગની યાત્રા મંજુ ખાસ કરે છે ?

કરતી પર માનવતા મેડે છે, બહાં માનવ આત્મ-જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે છે. તેથી આ-માને કીર્તિની બન્યો છે.

આજે વિદ્યાના વપરાસર આપણે માટે થઈ શકે છે. આજની વિદ્યા અર્થને માટે વપરાય છે. વિદ્યા માટે જીવનનું દર્શન કરવાનું છે. આજે જીવનનાં મુદ્દો અર્થ માટે, ભૌતિક સાધનો માટે થઈ શક્યાં છે. આજે સમાજ એ જ માપદંડથી જીવંતે માપી શક્યાં છે. સત્યનોત્તર કિંમત આપણી પાસે નથી. અંતરના ધનવાન અને સદ્ગુણાથી સભર આત્માની આજે ખાત છે. આજે કો પ્રતિદિન ભૌતિક દર્શનમાં દીન અને અભિમાની આપણે બનીએ છીએ.

મનને કેળવવાથી વિદ્યાનો સદુપયોગ થઈ શકે છે વિદ્યા આજે વિવાહ અને પૈસા મેળવવા માટે વપરાય છે સાધુ મહાત્માની વિદ્યા લોકોના કડ્યાણુ માટે વપરાય છે ત્યાં સાચી દૃષ્ટિ ને વિવેક છે.

પ્રેમથી લોહીતું હૃદય બની જાય છે, અને
ધિક્કારથી લોહીતું પાણી થઈ જાય છે.

‘જાનનાર’માં ઉપાધ્યાયજી મહારાજ લખાયે છે કે આ અંબારમાં એ પિંડાપી તરખો કામ કરી લેતા છે. મકાન અને અંબકાર, ધાત્ર્ય અને અગત્ય, મૃત્યુ ને અમરતા, રાગ ને દ્વેષ.

આ તરખો જીવનમાં જાન પડી લાય છે, ત્યારે માફ માગ જાય છે. રાગ-દ્વેષનું ધર્મનું તેનું નામ તે મંદાર જે આત્માના આ ધર્મનુભાવી મુકત થાય છે, તે માફ માર્યે છે. રાગ-દ્વેષથી માનસિક કસક થાય છે, મુખ કે મમાધાન ધૂનિ દૂર થાય છે, રાગ-દ્વેષથી આત્માના ઉદ્ધાર થતા નથી તે આત્માને ક્ષણા લાય-નિર્મળતા, દુઃસુખ, અધિકતા તરફ જવા દેતા નથી. તેથી કર્મબંધન થયું થાય છે માહકાલને “૧” અને “આરુ”-એ એ અંકથી કામ નુ કયું છે તેથી આપણે મુખને મુઠ જાલીને કંઈક દુઃસુખી “૨” જેવો રોઈ જાશે અદા નથી. અર્થે આ અંક “અલ્પ” આપે, ત્યારે આ આ વાંકો રહી જાય છે. અલ્પજીવ. અને

બરનને પુત્ર થવાનું કારણ “આદમ” રહ્યો. આદમથી આખો સંસારમાં રબરી રવા થઈ ગયો.

માનુષ્યને હાથનું કારણ તેની અકલક છે.

માનસમાં કારિનામાં ખૂબ આવનાં અકલક વૃક્ષ તબાઈ બદલ છે, પણ નેતરનાં વૃક્ષ નથી બદલ છે, તેથી તે તબાઈનાં નથી, તેનામાં વૃક્ષવાળી આવડનથી પાનાનો નાશ ન થોડાંરનાં ખૂબ બહાર થતાં પાનાં ઊભાં થઈ બદલ છે.

જગતમાં મોહનું અને ધર્મનું તત્ત્વ મુખ્ય છે. મોહનું તત્ત્વ અમંગળમય છે. ધર્મનું તત્ત્વ મંગળમય છે.

મોહ રાતનું સામાન્ય ‘આદમ’ અને ‘મમ’ ઉપર જ રહેલું છે.

‘આદમ’ તત્ત્વથી સાંભળવું ગમતું નથી, જોલણું ગમે છે.

આત્માની તાકાત તો અંદરથી જ આવે છે, અને શરીરની તાકાત તો બહારથી આવે છે. કોઈ આગ બને તો આપણે શીતળ જળ બનીને ઠંડક આપવાની છે.

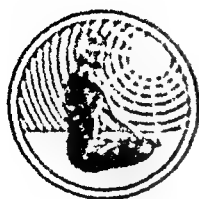

૫. ઋ મમ અને મમના

‘ મારી વચ્ચે, મારે વિચાર નીચી માર, ઇંડ, ’ ઇંડમ આપોડું મમનુડુંએ ઈંડોએ, નેચી દેપનો દાનય બનુમે ઇંડ અને માનવી જમનના મિત્ર અને શકનો નથી રનાજમા દેજા બેલાય ઇંડ ‘ મચિ નુવ કરું ગામનરનિ ’

આજે ઘરમાં જ શાંતિ નથી, તો જમનને દેમ શાંતિ આપી શકીશું ? જમનમા બાકિંગના વિચાર આપડે, ત્યારે જ જમનમા શાંતિ રચવાઈ આપોડું દાન દુ ખય. આપે તો આપોડું બેખાનીય. રાઈ રાઈએ કાંઈપ, પાડુ ધીન છે જમનમા પચનીકંપથી દા.પે. મ.નુડે, મારી વાક નો જરથ દુ ખય થતું નથી પાડુ કદ ન ર ખમો તું પાંતે જ તું નથી, તું પ્રથમી ઇંડ અને ક.સે કે.સ બ.પે તો દુખડી થતું પડે ઇંડ બધા. જ બ. જમનન કુતરુ છે મારે કોઈ મ.કે વેદરે ર.ખવા નહીં, અને પ્રથમ. ક.નુડે મ.કે બધવદ. ર કદવાનો છે

મ નવભાવને નવપરતવિત બન.વવ. મારે ‘ ઋમ અને મમન. ’ મેં ઇંડી, રથ:પથ ર, ચિંતન વગેરે દ. ર નુવન.મ. મ.નુડું રાઈન રથવાતું છે ને રથવથ તું છે

૬ ઓ શ્રમ અને સાધના

રોજના જે આના કમાનાર પુણિયા શ્રાવકની વિચાર-ધારામાં દેર પડ્યો. તેનું કારણ શ્રાધનાં બગર પડી કે માવ્યા વગરના એક છાણા પર આજે રસોઈના થોડો ભાગ બન્યો છે. તેથી ચોરીથી પ્રભુનું નામ આજે હૃદયમાં રોજના જેવું ન આવ્યું, તેથી તેણે તે દિવસ ઉપવાસ કર્યો અને ભોજન ન લીધું.

આજે આપણે પ્રભુનું સ્મરણ કરીએ છીએ, ત્યારે ન કરવાના વિચાર આપણને આવી જાય છે, મન અન્ય સ્થળે અટવાઈ જાય છે. ને તેથી ચિત્તની પ્રસન્નતા જામતી નથી, તેનું એક કારણ અન્ન છે. ‘જેવું’ અન્ન તેવા વિચાર.’ આહાર સાથે વિચાર ને આચાર સંકળાયેલા છે. તેથી આપણામાંથી શ્રમ ને સાધના આદ્યા ગયા છે આ બંને વગર શુદ્ધિ આવે જ ક્યાંથી ?

કાંટાની વાડ જેવા મા-બાપ હોવા છતાં પણ તેઓ આપણી રક્ષા કરે છે.

૭૪ પરિબલ

જોટલી જરૂરિયાત હોય તેના કારણે વધારે પરિબલ ન કરે. જરૂરિયાત ઓછી થઈ જાય એટલે વધારાની વસ્તુના ત્યાગ કરવાનો છે.

પરિબલને ઊંટલા માટે અને બીજાના અવનમા ને ઉતારવા માટે વિચારોની, આનની, પેમાની ચહેંચાડી કરી નાખવાની છે.

આપણે આજે સંબંધમાંથી બદલ નીકળવાનું છે. જરૂરિયાતમાં વધારે વસ્તુ બેગી કરવામાં વધારેમાં વધારે પાપ લાગે છે.

નખ માટે થવાથી, તેમાં મેજ બદલ છે. હાલે જાગી જાય છે, અને હાલે જાય છે. નખ ટીપ્પી પાડે જાય છે અને હાલે જાય છે. તેમ પરિબલ વધારવાથી અવનમે પૂર્ણ કરી શકાય છે. અવનમામાં નથી, મદદ કરેલા થાય છે. પુષ્પરિવાર આ અવનમા કરેલા નથી.

અપરિવ્રજની ગુણા ઓછી થાય.

લેણું લેણું કર્યું હોય તો મરની વખતે તેના બાર ઓંચકાનો નથી.

હવનમાં સીથી વધારેમાં વધારે બાર પરિવ્રજનો છે. અને સીથી ખરાબ અડ તે પરિવ્રજ છે. અડની શાંતિ દાનથી જ થાય છે, અને પરિવ્રજમાંથી છટી શકાય છે.

જરૂરિયાત લેટલું રાખવાનો નિયમ રાખવો. જરૂરિયાત લેટલું હવનમાં મળી રહે છે. વધારે લેણું કરવામાં વધારે દુઃખ છે. મુસાફરી દરિયાની હોય ત્યાં નૌકાને હળવી રાખવી પડે છે, નહિતર ભારથી નૌકા ડૂબી જાય છે, તેમ ભવસાગરમાં ભમતા હવને પરિવ્રજનો બાર ઓછા કરવો પડશે—નહિતર ભવાંતર ચાલુ રહેશે.

પરિવ્રજ તે શરીરમાં રહેલ મળ સમાન છે. તે મળ આપણી તળિયત બગાડે છે, તેમ પરિવ્રજ આપણો ભવ બગાડે છે.

જ્ઞાનીને વંદક ને નિંદક બન્ને સરખા લાગે છે અને તે બંનેની વચ્ચે પોતાના ધ્યેય તરફ આગળ વધ્યા જ કરે છે.

૮ ❀ સી એટલે રાયમ

ઝીના એવનમા મંચમનું નરપંડાણુ બેઠઈએ મલમ
કિનાકાને એવનની આમખાન શાખવાનો કે એકવાર મલિન
એ કિનાકાને કહ્યું “તમે તુડી જાવ, કાલુ કે અમને
દરજુ દરજુ અદામક કાવજુ નથા”

ત્યાં કિનાકાએ કહ્યું : “એ બે તુડી વાઈડુ, તો
તમારે મલિનાને કાગમા કેલવાઈ જયુ પડે, બેને મન
મામરને મિયાની કાકેડા નહી” તેમ નાપાડુ એવનની
આમખાન મંચમ ફરી કિનાકા નહી પાથ, તો એવન ને
ત્યાં એકાઈ કરે ને નાશ પામરે.

દિવાનીના દિવસોમા થદિ તેરને કાકેડી પુલન દે ૬
થદિ યીરને કાગી માતાની દખાનમા બેને બાક : રા.૧૨.
પુલન એકરે મલમનીની પુલ દે ૬ એ.મ. જી.મ. મલ
કેવાની, કાકિન કેવાની બેને થિલા કેવાની રા.૧૨ કે

પરજાને અદામે બેને અરજ કરે જી.મ. ૨ કે
મારે દેરે તે પન.

મદનદેખાના પનિનું જીવન તેના જીવ કદી નાખે છે. તે વખતે મદનદેખા પનિને સમજાવવા કરાવે છે, કામ આપાવે છે, અને કામના તાત્કાલ રંગને પાંડને કહેવા બતાવે છે. તેથી પનિ આંતરે શેષ અને મરીને દેવ થયા.

સવાર પડતાં મદનદેખા ગુરુનું વ્યાખ્યાન સાંભળવા જાય છે, તેના અંતરનું જ્ઞાન તેને દોરે છે. વ્યાખ્યાનમાં પેલા દેવ પાંડણાં ગુરુને નથી, પણ મદનદેખાને વંદન કરે છે, કારણ તેને તારનાર મદનદેખા હતી.

સાધુનું કામ સહન કરવાનું છે. શ્રાવકનું કામ દેવ, ગુરુ ને ધર્મનું રક્ષણ કરવાનું છે. શ્રાવક તો સાધુનો કિલ્લો છે. જગતને અભય દેનારા સાધુઓનું રક્ષણ કરનાર શ્રાવકો અભયદાન કરે છે.

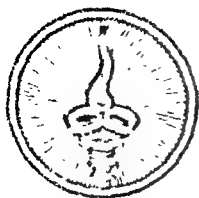

← ❀ મુરખવાન વંનુ

વનુ જેમ કિંમતી હોય તેમ તેને તપાસવાનું-
માપવાનું માથન શુદ્ધ હોય. લોકડા દરવા અનાજ મૂલ્ય
વાન છે, તેથી તેને માપવા માટે કાંટો નાનાં હોય છે.
મોના દરવા લીધા અને ફોના મૂલ્યવાન હોય છે, તેથી
તેમને નોંધવાના કાંટો શુદ્ધ હોય છે.

જમનમા વીંધી વધારે મૂલ્યવાન વનુ ધર્મ જ છે.
તેથી ધર્મ શુદ્ધ મુદ્ધિથી જાગૃતી કાંટો અસાધ્ય ન હોય
તે માપ અસાધ્ય જાગૃતી શકાય નથી.

આપણી મુદ્ધિ શુદ્ધ ને રિધર હોયી જોઈએ આપણ,
મિત્ર-વની અંદર મળ્યા પડેલા છે, તે તપાસવા શુદ્ધ મુદ્ધિ
જોઈએ, અરિહંત, નિહ, આધાર, દુષાધાર અને વાપુને
દુષનનું રૂપ અનાવવાનું છે મુદ્ધા શુદ્ધ. ને રિધર
અને છે ધર્મ તારાજીવ છે, ધર્મ રાધવાર રૂપ છે.

૧૦ ધર્મ અને વિજ્ઞાન

ભૌતિક પદાર્થો મેળાવા માટે આપણે જેટલી મહેનત કરીએ છીએ, તેટલી બુદ્ધિ આત્મા માટે ઉપયોગમાં લઈએ તો આત્માનું કર્યાબુ નરુર થશે. ધર્મના વિષયમાં આરિત, બુદ્ધિ ને સ્થિરતા-બધું લેઈએ, પાત્ર પણ ઉત્તમ લેઈએ.

ધર્મ માટે જ્ઞાન લેઈએ. ધર્મને આજે વિજ્ઞાનમય દૃષ્ટિથી આગળવે પડે.

તજિયે હીરો પડ્યો હોય અને પાણી સ્થિર ન હોય તો હીરો દેખાતો નથી, તેમ આત્મામાં અનંત શક્તિ પડેલી છે, છતાં આપણી અવ્યવસ્થાથી આત્માનો ઉદ્ધાર કરી શકતા નથી.

જેમ કાપડ પાતળું બનતાં તેનું મૂલ્ય વધી જાય છે. એક લોખંડના દૂકડાની કિંમત એક રૂપિયાની હોય, તેને ઓપરેશનનું સૂક્ષ્મ સાધન બનાવીએ તો તેની કિંમત અનેકગણી વધી જાય છે, તેમ જીવનના દૂકડાને તપ-ત્યાગથી સૂક્ષ્મ બનાવી ઉપયોગી ચંત્ર બનાવવાનું છે, અને આત્માને ઉદ્ધર્વાગમી બનાવવાનો છે.

બગવાન મહાવીર જીનમ દય.ગીને પાદવા.૬ કરુ' ઉ કે ' હે જીનમ ! એક દાનુ પાનુ તું પ્રમદ કરીગ નહી ' દાનુકે મયેસા નમય દી પાછા આવના નથી નંધી તેના નડુપંચાગ દયવાનો છે. નમય સ્વંચાગ છે, તે કહી પકડી શકાના નથી, ને તે પકડી શકાય નો દાહી શકાના નથી બગવાન નીમંદક પાનુ નમયને દાહી શકયા નથી. નમયને દાહી નહી, પાનુ ખરીદી શકાય છે. તે ખરીદી શકાય છે. બદુશુણુ થકે જેની પાને નમજળુ છે, તે જ નમયને તાર. કાચામા વાપરે છે જે કારકુન બાય છે, તે ગયા પછી પાનુ આવળુ નથી ખાદે આવળી કાદાનું કમ કારક જે કદે ગઈ કાદાની વાળને કુદીને આવળે શુંદર બનાવવાનો દે પ્રયેક દિવસે આર.ધના કરી દેવાનો છે ચિંદગી ર.૬૩.૬૪ ૫૬ નહી, આવ ૫૬ દુવવાની છે

નમય તે પાદિત. પ્રવાદની કોમ કદ ૬૬ છે ૬૬૫.૬, ૬૫, ૬૬૫.૬, ૬૫૩.૬ બને દ.નદી ૮ મેડને ૬૫.૬૫૫૫૫ છે, બદવા.ના છે, ૬૬૬.૬૫ કોમ બને તેમ ૬૫૬૬૫૫૫ છે,

૧૨ ઓ દિવ્ય બાથું

બાપાર ગામ જતી વખતે ભાથાની જરૂર છે, તેમ લાંબી મુસાફરીએ ઉપડેલા આત્માને ભાથાની જરૂર છે. પ્રત્યેક સવારે આપણે જાગીશું એવું નક્કી નથી, એક દિવસ તો આંખો મીંચાઈ જવાની છે.

દુનિયાની મોડની ચકરીમાં આપણે તત્ત્વજ્ઞાનની વાતોને ભૂટી જઈએ છીએ. આજ તો સારી જવાની છે, પણ આવતી કાલનો વિચાર કરવાનો છે. આત્મા તો સદા પ્રવાસી છે. તે વાસી નથી રહેતો, માટે પ્રવાસીને તો ભાથાની ખૂબ જ જરૂર છે.

એકાંતમાં બેસીને આત્માને પૂછવાનું છે : “ તારે જવાનું છે ? ” જો જવાનું હોય તો જવા માટેની તૈયારી કર.

અહીં મૂકીને જવાની વસ્તુને ભેગી કરવામાં હવનને વેડફી નાખવાનું નથી. જતી વખતે સાથે કંઈ ન આવે તો એ વસ્તુઓ ભેગી કરવાની શી જરૂર ?

પાથેષ

કંઘન, કુટુંબ, કાથા અને કામ એ દ્યાર જમનમાં દેખાય છે, પણ એ દ્યારમાંથી કોઈ એક પણ માથે આવવાનું નથી. દાન, શિયળ, નપ અને ભાવ માથે આવવાનાં છે, એ આ દ્યાર નરિ દેાય, નો પેલા શાક ને; માથે આવવાના જ છે.

માનવી બદાગ્યામ તથા, ત્યારે માથે આવવાનું બાથું લઈ તથા છે માનવી ગમાર નથી, પાતાની મગ્ગવટ માદ્યવવા માનવી ખુબ જ પારોગા છે.

સ્ત્રવનમા લાંબા લાંબા પ્રવાગનો અંત નથી, કંટેા નથી. અંત નથી એવા પ્રવાગમાં ક્ષાતી વીકંગતા માનવી પાને આવવાનું મું'ં પ્રવાગમાં માથે મગ્ગવટ ન લે ના નેને ક્ષાતીના ગમાર કંટેા છે, દરેક માનવી પાતાને પંડિત માને છે, પણ આવજું માલુખાનું ક્યાં મુખીનું'ં દત્તાપત્ત એ છે કે નેના વિદામ કાંનિમથ દેાય

લાગા પથે જવા માટે જવનું બાથું આવવાનું છે કીનિક માધનો તમારા મધા પાંતે બીજના દાધમા જવાના છે.

અવભાધામા ક્યાર અંત છે

૧. દાન મુખે કાશ્વેતા મુવચ્ચેનાનું કવન;
૨. વિદારપુર્ણ મનન
૩. નિદિકાસ-દ ક્રિદો ૫૨ સંકલ્પ-એ આ મગ્ગરૂ નિ
૪. સમજવું પૂર્વકેનું વિદારપુર્ણ આચરણ

૧.૩ ❖ બાંકર શરૂ

પરિશ્રદનો શ્રદ જે સાધકને લાગે છે, તેનું જીવન પરિશ્રદ સાચવવામાં પૂર્ણ થઈ જાય છે. પરિશ્રદ એ પત્તુ પક્ષી સમાન છે, જેની કિંમત નથી. પરિશ્રદ એ સોનાની કટાર છે, છાતીમાં વાગતાં લોટી નીકળે છે અને કદાચ મરણ પાત્ર લાવે છે. વધારે પરિશ્રદ હોય તો કાંઈમાં વિશ્વાસ પાત્ર નથી રહેતો. પરિશ્રદ ગોઠવવામાં અને સાચવવામાં થોડીસ કલાક આજ્યા જાય છે.

જેમ મુસાફરીમાં સામાન ઓછો, તેમ મુશ્કેલી ઓછી, તેમ પરિશ્રદનો ભાર ઓછો, તો જીવન હળવું ને મુશ્કેલી વગરનું બને છે.

પરિશ્રદના જોજથી ધર્મ આરાધના થઈ શકતી નથી. આત્માના વિકાસમાં પરિશ્રદ બહુ જ અંતરાય કરે છે.

૧૪ ઝ નવપદ

નવપદગુણા એક ગાયે મનને સાંધવાનું છે, જેથી
ને અટકતું અટકી નવ પદવર્તી છે અટ પદ વિજય મેળવે
છે, જ્યારે નિદ્રાએક ધીર દાજડાએક પદ વિજય મેળવે છે.

અદાદ દેવ રહિત, અંતરના કાનુએક પદ વિજય
પ્રાપ્ત કરનાર, પ્રભુ જગતને જોનાર અરિદેવ છે.

અરિદેવો આકાશવાતા છે, નિદ્રા બન્ન આકાશી છે.
નિદ્રાને એકાગ્રપ્રાપ્તનાર અરિદેવો છે કૃપાદાન નવ નથી,
પ્રભુ તેને એકાગ્રપ્રાપ્તનાર અનુભવ છે, તેમ શિદ્ધો નવા નથી.
પ્રભુ તેને એકાગ્રપ્રાપ્તનાર અરિદેવો છે.

ગાગાની કાપીદેવ અરિદેવો છે તારું પેદાશને
પ્રમદેશી અનનો આપે છે, તેથી અરિદેવનું નામ પદે પદે
લેવાય છે.

આપણા આ પ્રાણે જ્ઞાન અરિદેવ કરે છે. ર.ન.

દર્શન ને આદિયન આપનાર અધિકાર છે. શિક્ષણે
મેળવી આપનાર અધિકાર છે.

પ્રત્યક્ષ, ઉપમા ને સાઅમાંથી સાઅ દ્વારા અધિકારીતાના
અનુભવ થાય છે.

આપણે શિક્ષણને લેઈ શકતા નથી, પણ તેનું અવરૂપ
લઈ શકીએ છીએ. કર્મમાંથી મુક્તિ અર્થે એ ત્યારે શિક્ષ
ણનીએ છીએ શિક્ષણે કર્મોને કંટી નાંખ્યા છે સ્વભાવનો
આનંદ મેળવનાર શિક્ષી છે.

સાધકને પ્રતિકૂળ અને અનુકૂળ જાને ઉપસર્ગો
અનુરૂપ થાય છે. પ્રલોભનમાં પોતાના ધ્યેયને
ચૂકી જવાનું નથી અને પૂર્ણતાને પ્રાપ્ત
કરવાની છે. સાધક ગમે તેવા વાતાવરણમાં પણ
જાગૃત રહે છે.

૧.૫. ઝ જ્ઞાન અને જ્ઞાની

ઉત્તરાર્ધન સૂત્રમાં પ્રભુ જણાવે છે કે ભાગ્યદેવે
નાનકડી યન્નુ મેળવવા માટે મોટી યન્નુ જતી રહે છે,
પણ મનુષ્ય આત્મે કિંમતી યન્નુ મેળવવા માટે નાની
યન્નુ જતી રહે છે નાનું જાગરૂ બેઠક પીંપડમીનના
ગરલામાં પાતાનું ધકેલું આપી દે છે.

દિગ્દિગ્ધાની તૃપ્તિ અને ભૌતિક સુખે પામ્યા ક
ભાગ્યદેવે દુષ્ટન દુષ્ટી રજા છે, ભયારે પેટિલ માલ ને
નેા દુષ્ટનભવ આત્માના જ વિચાર રહે રજા છે.

આપણા અંતરના દ્વાર જેવું અંધ છે, અંતરના
તિમિર છે, દેશ છે અંધારા કેપારામાં આપણે, નેરકમાં
રાખવા નથી શકતા. મોટી ચાર પાલી જઈએ છ કે
કેપની, મનની, આયાની અને દોહની. એટલે એવા
અંતરમાં પ્રવેશી છે, પણ જ્ઞાનને મારવા અંતરમાં જતા
દ્વાર ખુલી કાઢે છે.

જાની અને શાસ્ત્ર આંતરમાં નિમિર કરી નાખી
પ્રકાર દેવાની કરે છે.

જ્ઞાન અમરૂપ છે, જ્ઞાન પ્રકાર છે. જ્ઞાન ગ્રાહ્યની
દેવા છે. મનુષ્યનીર પ્રમુ જ્ઞાનનાં દરિયા સવા અને જાની
પુરુષા ના માત્ર જ્ઞાનનાં ગિંદુ સવા. પ્રમુ તત્ત્વજ્ઞાની સવા,
અને તારા મંડળમાં ગંદ સમાન સવા. તત્ત્વજ્ઞાનીઓ
તેમની શુદ્ધિના ઉપદેશ મંદ શુદ્ધિવાળાને ધર્મ પમાડવા
માટે કરે છે.

જ્ઞાનથી વિનય આવે છે, નમ્રતા આવે છે. કરીરને
ઘડપણ આવે છે, પણ જ્ઞાનને ટોઈ દિવસ ઘડપણ આવતું
નથી. જ્ઞાનીની વાત જેટલી વાર સાંભળીએ, તેટલી વાર
આપણું મન સ્વચ્છ થઈ જાય છે. ટોઈમ મળે ત્યારે જ્ઞાન
લેતા જાય. જેમ મધમાળી જુદાં જુદાં કૂંડા ઉપર ઝેરીને
મધપુડો કરે છે, તેમ આપણા જીવનનો ભંડાર જ્ઞાનથી
ભરવાનો છે.

જ્ઞાન મેળવવા અશુભક્રિયાનો ત્યાગ અને શુભ
ક્રિયાઓમાં રસ આવશ્યક છે. અશુભમાં નિવૃત્તિ ને શુભમાં
પ્રવૃત્તિ મુનિઓને હોય છે.

૧૬ ❖ પ્રકાશન

ગૈરમિત્ર અનાથ સુવર્ણને પ્રેરણા આપે છે કુલ
સુદર ખીરે છે, ગીરજા આપે છે અને મારું હૃદય કંઈ
છે, તે એકદમ મનમાં દુઃખ થાય છે અને વિદ્યાર્થીના
નરન જ વિદ્યાર આવી જાય છે કે 'જન્મ' છે, ખીરે છે
અને મારા ટાંચ કાગળ આપનાં સુવર્ણની મર્યાદા થઈ
જાય છે.'

'સાહ્યનીને કિડીને મેઝકુમાર મંથન દે છે' એવું
ચિત્ર એકદમ પાશ્વર્યકુમારને મંથનવાપના થાય છે અનાથ
દેહલાક ચિત્રો પણ આપનાં ઉન્નતિ કરે છે

પ્રભુની કલ્પ મુનિ પણ આપનાં પ્રેરણા આપી
જાય છે મથન એકગ્રાસામા આપનાં પ્રતિમા એકદમ
વિદ્યારના દર્શન થાય છે જાણનાવામા રી આપનાં
મુનિ એકદમ આપના કાપે એકદમ કાય છે મેરે સાહ્યમા.
રી જીમંધરવામિની મુનિ એકદમ જન્મના દર્શન
થાય છે.

ગૈરમિત્ર અનાથો, વિદ્યાર, મુનિઓ, રાજાને
જાનીની જાણી સુવર્ણને પક્ષાપી નામે છે, અને દુઃખના
દાર એક છે, ગૈરમિત્ર અનાથો મેરે પક્ષરો છે, અને
આપના મેરે પક્ષરો વિદ્યાર છે

૧.૭ ય તપશ્ચર્યા

અગ્નિ જેમ કચરાને બાળી નાંખે છે, તેમ પેટના કચરાને તપશ્ચર્યા બાળી નાંખે છે. શરીરના રોગોને તથા વિકારોને દૂર કરનાર તપશ્ચર્યા છે. કાયા માંદગી હોય ત્યારે શારણ વિકારો આવતા નથી. ધર્મ કરવા માટે શરીર એ પહેલું સાધન છે. તપશ્ચર્યા એ શરીરનું ઓછડીંગ કરે છે. મન, શરીર અને આત્મા મનઝુત હોય તો ધર્મ શુદ્ધ થાય છે.

તપશ્ચર્યા શક્તિ અનુસાર કરવાની છે, શક્તિ હોય અને તપશ્ચર્યા ન કરે તોપણ પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે છે.

તપશ્ચર્યા રૂની વાટ જેવી છે. એકલું રૂ તૂટી જાય છે, વાટ કદી તૂટતી નથી. તપશ્ચર્યાથી મેદ ઓછો થઈ જાય છે, અને રોગમાંથી બચી જવાય છે. ઉપવાસ શરીરને નીરોગી બનાવે છે. તપશ્ચર્યા વિધિપૂર્વકની હોવી જોઈએ.

૧.૮ ૦ આત્મા અને કર્મ

આત્મા અને કર્મ તે જ એક અને પાણી માફક મરી ગયાં છે તેથી તેના રંગ બદલાઈ જાય છે કર્મથી આત્માનો રંગ બદલાઈ ગયો છે, તે જટ બની ગયો છે. આત્મા પારદર્શક છે, પણ જટના પ્રેમથી પાનાના ક્વભાવ ભૂલી ગયો છે તે આત્માનો ઉદ્ધાર કરવાનો છે, તેને શુદ્ધ કરવાની પ્રક્રિયા કરવાની છે. તેથી આત્માને આજ્ઞા. સાધનાની પ્રક્રિયાથી આત્માની ઉત્તતિ થશે. જેમ લાલચોળ તપેલા લોખંડના ગોળાના આણુએ આણુમાં ગરમી પ્રસરેલી હોય તેમ આત્માના આણુએ આણુમાં કર્મ વળગી રહેલાં છે. તે માટે તપશ્ચર્યા અને જ્ઞાનયોગની જરૂર છે.

કોઈકવાર આત્મામાં એકાગ્રતા ને રસ જામી જાય તો તે પરમાત્મા જેવો બની જાય છે, તેથી જ અંતમૂહુર્તમાં જ્ઞાનીઓએ કર્મ ખપાવી કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરેલ છે.

૧૯ ઝ નય અને પ્રમાણ

ચતુર્નું એક બાજુનું જગન આપે તે નય કે
એક જ ચાત્રને મુખ્ય બનાવી, જગતની બીજી બાજી
ચતુર્બાને બીજી બનાવવી તે નય કે નય એકનું સાધુ નર્ત.

બાજી ચતુર્ના મદકાકરી એક ચતુર્ અને કે, તે
પ્રમાણ કે,

નયના મિત્રાત્વ દેણ કે અને પ્રમાણના સંકેત વ
દેણ કે

એનદરનું પ્રમાણથી પેના નયને રાધર કે રાધ
અને અચાચનું મિત્રાત્વ કેપરે દુવનના અવરોધ
અમ બાજી ચાત્રને તારવી દેવાનું કે, એ સ અપરે, દે.દે.ને
જાણે કે 'દુ' હર પીત્ત' છ' ખરી રીતે આપરે, હર અર
કાંઈ બીજાં, એ રીતે

દુવનના અવરોધ નય અને પ્રમાણ, હ.દે કે

અને નય અને પ્રમાણુ તરફ પડી નામકદર્શન માળ માળ છે.

વસ્તુને પાડી ને નય અને વસ્તુને આરે બામુદી મામમ લીને લેવી તેનું નામ પ્રમાણુ. દુનિયાના તરફમાનમાં નયને જ આપનારો છે, જ્યારે જેનના તરફમાનમાં પ્રમાણુને જ આપનારો છે.

નયને લીને જુદા જુદા સંપ્રદાયો ઊભા થયા છે.

નીકામાં જે બેલેન્સ ન હોય તે નીકા કૃષી વાય છે, તેમ એકલા નયના સિદ્ધાંત પર રચાયેલા ધર્મ નાશ પામે છે.

બધા સાથે નયો ભેગા થાય ત્યારે પ્રમાણુ બને છે.

સૂંઠ અને ગોળના ગુણ જુદા છે. સૂંઠ વાતને દૂર કરે છે, અને ગોળ પિત્તને દૂર કરે છે; ત્યારે ગોળને સૂંઠ ભેગા થાય ત્યારે તે વાત, પિત્ત ને કદને દૂર કરે છે.

નય અને પ્રમાણુનું દર્શન જીવનમાં થાય છે. પહેલો માળ, બીજો માળ તે નય છે અને છેલ્લો માળ તે પ્રમાણુ છે. પહેલો માળે એકાંગી દર્શન અને છેલ્લો માળે સંપૂર્ણ દર્શન થાય છે.

નયના ગ્રા' મિશ્રણને પ્રમાણ કહેવાય છે. દુપિયો
દુપિયો ગણનાં એ દુપિયા બને છે. દુપિયો એટલે નય
અને એ દુપિયા ને પ્રમાણ છે

નયને આધારે વ્યાસનું જગત સીમના વિસ્તાર વળી
શક્યું નથી. વિસ્તારને નયથી કહી કહેવાના અને પ્રમાણથી
પૂરા કહેવાના. એકલું નય છે એકલો પ્રમાણ કરાવી શક્ય
નથી. શબ્દોના અર્થ નયથી થાય છે, વાર્તાના વિસ્તાર
પ્રમાણથી થાય છે, 'શબ્દ'ના નયથી એક જ વિસ્તાર અને
પ્રમાણથી અનેક અર્થ થાય છે

નય દ્વારા અર્થની પ્રાપ્તિ થાય છે અને પ્રમાણ
દ્વારા નિર્ણય લેવાય છે.

"આત્મા" એાત્માથી શબ્દ વેપારાય છે, એાત્મા
અંધાર (નયમાં) અને બીજામાં નિતન નિત્યમાં આંધ છે.

પ્રમાણને કામગીરીને તરફને આધાર છે. કુલવાના છે.
જ્ઞાન નો દેહની ખાસે છે. એ છે જ્ઞાનને આધાર છે.
મુખ્ય અર્થ, અર્થે ક્રિયાનું નિર્ણય છે. ત્વરે અન્ય
આથ દ ખા થાય છે.

ક્રિયાનો અર્થ કદી કદા તો અ.ક કો. રે છે.
ક્રિયાનો શબ્દ કહે તો કૃષી અ.ક દે. તરે.

શબ્દ થવા બદલા, પણ એવું અર્થ બદલા નથી
અર્થ મનના પરી વ્યવસ્થા બદલા થાય છે અને પરી
અર્થના વિવિધતા અવલોકવામાં આવે છે, અર્થ એકાંતમાં
ઉપાસના અને આપના માટે છે, શબ્દ કરવા સહિતી થાય
અને અર્થ કરવા અવધી થાય છે.

નયને પ્રમાણના પરમાં તર્ક જવાથી અર્થ આવડી
જાય છે.

જેઠું હોય છતાં તે મળે નહીં અને
તેનો ત્યાગ થાય તેને અકામ નિર્જરા કહેવાય
છે. જ્યારે મળતું હોય અને એ છોડીએ તેને
સકામ નિર્જરા કહેવાય છે. કોઈ મરી જાય અને
આખો દિવસ લૂખ્યા રહીએ તેને અકામ નિર્જરા
કહેવાય છે.

યિત્યનના ઉપયોગ વધતા જાય તેમ તેના વિકાસ
 વધતા જાય છે. અનુપમ માટે વીધી વધારે તેને ઉપયોગ છે
 તેના ઉપયોગથી (દર્શન અને જ્ઞાનથી) જ્યોત્સના યોગ્ય
 દર્શનથી તે છે જે અને ઉદયમા આવેલા દર્શન
 પ્રમાણનાથી જોયતાં નવાં દર્શન પાંચાના નથી અને
 ઉદયમાં આવેલાં દર્શન પાંચી જાય છે નિર્ધાર આદિ રીતે,
 જુદા રીતે ત્યારે તેની દેવતા હોય છે જે તે વિશેષ
 તે જગત્તરીકે જે નિર્ધાર કરતા તે પાંચી જે રીતે

ગાંધીજીના આદેશો અમલી રાખવાની જગતી રહ્યો
પણ નેમનામા અજબ સમજાતો હતો જ્યારે સ્વચ્છતા ન ગા
તું ખેંચે બાળા બાળાએ કે, રાંસાવડી નાચે નાના બાળા
અજાણના સંજોગો નવા સંજોગો આપે છે

१. अथवा २. ३. ४. ५. ६. ७. ८. ९. १०. ११. १२. १३. १४. १५. १६. १७. १८. १९. २०. २१. २२. २३. २४. २५. २६. २७. २८. २९. ३०. ३१. ३२. ३३. ३४. ३५. ३६. ३७. ३८. ३९. ४०. ४१. ४२. ४३. ४४. ४५. ४६. ४७. ४८. ४९. ५०. ५१. ५२. ५३. ५४. ५५. ५६. ५७. ५८. ५९. ६०. ६१. ६२. ६३. ६४. ६५. ६६. ६७. ६८. ६९. ७०. ७१. ७२. ७३. ७४. ७५. ७६. ७७. ७८. ७९. ८०. ८१. ८२. ८३. ८४. ८५. ८६. ८७. ८८. ८९. ९०. ९१. ९२. ९३. ९४. ९५. ९६. ९७. ९८. ९९. १००.

১৭৭৭ খ্রিঃ ১৭৭৭ খ্রিঃ ১৭৭৭ খ্রিঃ ১৭৭৭ খ্রিঃ
 ১৭৭৭ খ্রিঃ ১৭৭৭ খ্রিঃ ১৭৭৭ খ্রিঃ ১৭৭৭ খ্রিঃ
 ১৭৭৭ খ্রিঃ ১৭৭৭ খ্রিঃ ১৭৭৭ খ্রিঃ ১৭৭৭ খ্রিঃ
 ১৭৭৭ খ্রিঃ ১৭৭৭ খ্রিঃ ১৭৭৭ খ্রিঃ ১৭৭৭ খ্রিঃ

૨૧. ✽ આદર્શ

આદર્શ વિશેષભર્યું છે, અને માનવી વિશેષ છે. આજે માણસ માણસને વિશ્વાસ નથી કરતો, તે શાંતિથી બેસી શકતો નથી, ખરાબ દેવોથી માનવી ભૂલી રહ્યો છે, માનવ માનવીથી આજે વધારે દુર છે (બનવરથી નથી દુરતો).

માણસ તો દેવની કોટી જેવો છે, દેવતાઓ પણ માનવીની માનવતાને નમે છે. મહાપુરુષોના જીવન જેવું જીવન જીવવાની ઇચ્છા કરવાની છે. સારા માણસ માટે આદરમાન ઉત્પન્ન થાય છે.

સજ્જન, સંતો, જ્ઞાની મહાત્માઓ આદર્શ સમાન છે લગવાન મહાવીરમાં ત્યાગની મહત્તા છે, સીતાજી પાસે સદાચારનું અલંકાર હતું.

સ્થિતપ્રજ્ઞ માનવી જીવનને શાશ્વત બનાવી જતી જાય છે. થોડાક પ્રલોભનમાં અકટચા વગર ઘણું મેળવવાનું છે. આજે આપણે ધ્યેય વગરનું જીવન જીવી રહ્યા છીએ.

મુ'શારમાં ૪ આદર્શ દેખાવવાનો છે. આજે દવામાં મોટાની વાતો થાય છે. જીવનમાં હાલકાદાર દેવાય છે.

માણસનો આદર્શ કોઈકેના જીવનને ૪૨૪ પ્રેરણા આપે છે. જીવન લોકપ્રકાશને માટે જીવાય નો જીવન માર્ગક થાય છે જીવનમાં ત્યાગની મહત્તા છે. તથા વિના નિહિતાં કદાચ કરી માન્ય થવા નથી જીવનમાં અમુક મુશ્કેલી-આદર્શો આવશ્યક છે. ભલે મુશ્કેલી કે અઠ આપતું ન બની શકે, પણ એકાદ મહત્ત્વનો નાનો બનીને પ્રકાશ જીવનમાં પ્રાપ્તી થવાય.

૬૭

મ'યમપ્રારીનું રમણજી આપણને શંકામાં આપાય છે મ'યમપ્રારીને કાલજીને કહ્યું છે " તમે કામનો બેસા કરીને જાઓ, તો તમને ૪ રીતો તમારી માથે જાયો " ત્યારે કાલજી કહે છે કે " કામનું રમણજી કહે છે, ત્યારે મને તારી કામનું જોવાનું થાય મને જાણી શકું જાને કેઈ કોઈને મોડી બની જવાનું મને લાગે છે " રમણજી રમણજી કહેતા આપણે આપણા પ્રેરણા ભરી જાય છે.

૨૨ ❖ સમ્યક્ત્વ

સમ્યક્ આંત્રે ન્યારે નિદ્રાશયનું બીજ વગાડી જાય છે. મોક્ષ મેળવવાનાં સાધન સમ્યક્જ્ઞાન, સમ્યક્દર્શન અને સમ્યક્ચારિત્ર છે. સમ્યક્ દર્શનથી મોક્ષનું બીજ પ્રગટે છે.

જેમ તંદુરસ્ત માણસને ભૂખ લાગે છે, તેમ જેવું મન તંદુરસ્ત હોય તેને સમ્યક્દર્શન પ્રગટે છે. મનના રોગી કદી સમ્યક્દર્શનને પાપ્ત કરી શકતા નથી. ભવ્ય આત્મા સમ્યક્દર્શનના અધિકારી બની શકે છે. જેમની ભવિતવ્યતા પાછી હોય તે જલદી સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. ઉચ્ચ ધર્મીને કે પરમાત્માની મૂર્તિને જોતાં સમ્યક્ત્વ પ્રગટે છે. જોકેમાં ચેતન કામ કરે છે, બીજામાં જડ કામ કરે છે.

આગમ, ઉપદેશ, મૂર્તિ, સુવાક્યો વગેરે સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરવાનાં અવલંબનો છે.

૨૪ ઓગસ્ટ-૨૦

જે જે વિગતર આવે છે, તે વિગતરની આટુનિ છે. જેમ એકસ-દેમાં અમુક દેખ દેખાય છે, તેમ મનઃપર્યાવ જ્ઞાનવાળાને સામા માણસના મનના આકાર દેખાય છે.

અવધિજ્ઞાનવાળું દેવ મનઃપર્યાવજ્ઞાન કરતાં મોટું છે. અવધિજ્ઞાન આખા લોકમાં વહે છે, મનઃપર્યાવજ્ઞાન મહા-વિદેવમાં છે. મનઃપર્યાવજ્ઞાનમાં સૂક્ષ્મતા છે, અવધિજ્ઞાનમાં સ્થૂળતા છે. અવધિજ્ઞાન કાચ જેવું છે, મનઃપર્યાવજ્ઞાન હીરા જેવું છે. મનઃપર્યાવ જ્ઞાનવાળો થોડું બાંધે છે, પણ થોડકસ બાંધે છે; અવધિવાળો બાંધે છે વધારે, પણ તેનું જ્ઞાન થોડકસ નથી હોતું. અવધિજ્ઞાનથી આત્માનું જ્ઞાન થાય એટલે ઇન્દ્રિયોની મદદ વગર દુનિયાના રૂપી પદાર્થો બાંધી શકે છે.

મનઃપર્યાવજ્ઞાન આવે ત્યારે અવધિજ્ઞાન જતું નથી. સ્થૂળ વસ્તુ જોઈ શકાય છે. અવધિજ્ઞાન દૂરનું બાંધી શકે છે. અને મનઃપર્યાવજ્ઞાન જ્ઞાન સૂક્ષ્મ વસ્તુ બતાવે છે. રૂપીમાં સૂક્ષ્મ વસ્તુને જોવાની તાકાત મનઃપર્યાવમાં છે.

અવધિજ્ઞાન સંસારીને થઈ શકે, જ્યારે મનઃપર્યાવ જ્ઞાન સાધુને જ થાય.

(૩) પોષક એવી એક વિધાનું સંચિત તે વિધિ મુજબ આગમ્ય રહેવાનું. તે વિધિ જરૂરના વિધાથી ચાલી જાયના અને ચાલી વિધાથી મન કોપકમ કરી શકે છે. તે વિધિ જરૂરી, કુટુંબની, વિદ્યાર્થી, સમાજની કેઈ કિંના આપવાની નથી.

(૪) પ્રસાદ પ્રમુખે સ્નાન કરાવવાથી આપણા કર્મભર પાપના છે. તેથી આત્મા જાણે ને શુદ્ધ થાય છે.

(૫) પૂજા અર્ચિયનની એકલા માટે કરવાની છે કે આપણે તેમના જેવા થવાનું છે. પૂજા કરનાં પ્રમુખે આપણા આત્મામાં ઉત્તરે તેથી ભાવના ભાવવાની છે. તેમની પાસેથી આશ મેળવવાનું છે.

(૬) સ્નાત્ર એટલે પ્રમુખે જન્માભિષેક મેરુ પર્વત પર ઇન્દ્રો ને ઇન્દ્રાણીઓ ઉત્તરે છે. ઉદ્યાગથી, ઉમંગથી સ્નાત્ર ભજાવવાથી કર્મનો ક્ષય થાય અને ઉત્તમ પુણ્ય ઉપાર્જન થાય.

(૭) દાન શુભ ભાવનાથી આપાય તો કર્મનો ક્ષય કરનાર છે. તે પરિશુદ્ધ પરની મૂર્છા ઉતારનાર અમતકારી ઔપધ છે.

(૮) શીલ આત્મકથ્યાણ માટે જ છે.

(૯) તપ યથાશક્તિ સમતાપૂર્વક કરવાથી કર્મનો ત્વરિત ક્ષય થાય છે.

૨૬ યોગની વિશિષ્ટતા

જાથે જાતુ કરતા યોગના જાતુ મીઠી વડી જાય છે ત્રીકિક વામનાદ એ ગાથા વામનાદ નથી પણ તે આત્મ, તે પસટાવી નાથે ને ગાથા વામનાદ છે અથવા આત્મા પ્રાગથી મદાન જાની જાય છે યોગથી વામનાદ અને ત્રિકે ને વચન થાય છે જ્યાં કુપી અને વિમલ નથી, ત્યાં માર્ગી કિયા નકારી છે તે આકાશના વિદ્યામાય રહેતા જેની વાચ છે, જ્યાં કુપી કિયાની અસદ અને જા ન વાચ ત્યાં માર્ગી કિયાની કાર્ત્ત કિમલ નથી વાચ આત્માવલ્લ વાદી સુધ્ય એમ અને પ્રકૃતિજા રહે છે, તેમ કિયા પણ અને પ્રકૃતિજા રહે તેથી તેથી કાર્ત્ત એ આત્મા, જે કિયા કરીએ રીએ, તે કાર્ત્તના આટે નથી, પણ આ જાતુ આત્મા આટે કરવાની છે

અનની લાભાદિ કોમલો રહે છે અવરની સુધ્ય એ એમ જાની ન રહે, તેમ કોમલો કુરુકોને રહે, એ જાને રહેતો નથી કુરુક અને લા. ૧૬૫, ૧૬૬, ૧૬૭, ૧૬૮, ૧૬૯

અને યોગી માણસ પ્રવાસ દ્વારા અસાધ્ય પરમાત્મો
ફેરે છે.

જે આત્માએ યોગ વડે મનને બહુ જ મજબુત
કર્યું છે, તે આત્મા દેવદાસ કૃપારાની ભરફકે ઉત્તમ
પ્રદ્યોત્તે ફેરે છે. આત્મા અમંગલ હોય તો કોઈ દિવસ
કાળે સિદ્ધ થવું નથી.

વચ્ચે ઉપર ચારી છાત્ર પાડવી જાય તો કાપડ જેમ
પ્રયેન, ક્વચ્છ ને ચાકું લેતકે, તેમ યોગ મેળવવા મનને
યોગથી ધ્રુવ લેતકે. યોગ મનને ક્વચ્છ કરે છે.

યોગનો પ્રભાવ અપૂર્વ છે, તે કોઈને ગાળી નાખે છે.

યોગથી જેવું મન વિધાયું નથી, તે યશુ જેવું
છવન ગાળે છે. યોગ વડે મન, વચન અને કાયા સુંદર
સંસ્કારિત બને છે. જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રથી મતુષ્યવું
મન યોગ તરફ વળે છે.

જ્ઞાન વગરનો યોગ નકામો છે.

પરમાં લખ્યા કરવું બહુ જ સહેલું છે, પણ
આત્માનું જ્ઞાન મેળવવું અને તે જ્ઞાનમાં રમ્યા
કરવું તે અધરામાં અઘરું છે.

૨૭ ઝ ઠગુ ને ત્યાગ

મગધદેવ દિવ્યાના આન્માના દુરથમા મર્યાના
 જાન થઈ છે માનવીના જીવનમા મર્યાના બીના
 રોય તો મેમા મદન ગાનીના દુઝો મર્યાના દુરથને જીન
 નામે જાન ન ગદ્યાપાય, માખાન માથે પાન ન ગદ્યાપાય
 કદાચે જીન તો અન્નિના મર્યાના બેપાના કદે છે,
 મને માખાન પાન અન્નિના મર્યાના થી બની ગદ્ય છે,
 પાન મર્યાના દુરથ તો જીનનું દુઝ બેપાન ને મર્યા છે
 ગદ્ય છે જીનનું દુઝ બેપાનનું દુઝ અર્થ, જાન ન
 જાન મર્યા તો જીનના દુઝને દુઝ ને કદે ત્ય મર્યા મર્યા
 મર્યા જાન નથી મર્યાના જાનના જીનનું દુઝ બેપાન
 ખાલી ખાલી મર્યા મર્યા, જાન તો દુઝને દુઝ મર્યા
 જાન દુઝ જીનનું દુઝ દુઝ મર્યા મર્યા મર્યા ત્ય મર્યા
 જિનમા મર્યા દુઝ મર્યા મર્યા મર્યા મર્યા

- જાન, જાનના જાન જિનના મર્યા મર્યા
 • દુઝ દુઝ મર્યા મર્યા મર્યા મર્યા મર્યા મર્યા
 દુઝ દુઝ મર્યા મર્યા મર્યા મર્યા મર્યા મર્યા
 જિનના મર્યા મર્યા મર્યા મર્યા

૨૮૦ દિ

જ્ઞાન એ બાલારની વસ્તુ મૂકે છે, પણ દષ્ટિ અંદરની વસ્તુ મૂકે છે. બાલારનું જ્ઞાન એ પ્રવૃત્તિનું નામ છે, જ્યારે દષ્ટિ એ પ્રવૃત્તિની અંદર રહેતું જ્ઞાન છે. મહાપુરુષો દષ્ટિ તરફ જાય છે, જ્યારે જગત જ્ઞાન તરફ જાય છે. દષ્ટિના અભાવથી શાંતિ મળતી નથી. થોડું ભણ્યા હોઈએ, પણ જીવનમાં દષ્ટિ આવી જાય તો જીવન સુધરી જાય છે.

એક વખત કોંડા રૂપિયાનું મશીન બગડ્યું. તેને રીપેર કરવા ઘણા માણસો આવ્યા. પણ મશીનમાં શું બગડ્યું છે, તે કોઈ જાણી શક્યા નહીં, છેવટે એક દષ્ટિવાળો (હાંશિયાર) એન્જિનિયર આવ્યો અને જોઈલરના જે ભાગમાં રીપેર કરવાનું હતું, તે ભાગમાં બે ચાર હથોડા માર્યા એટલે મશીન ચાલુ થઈ ગયું.

પછી એન્જિનિયરે ૧૦૦૧ ડોલર માગ્યા. તેને પૂછ્યામાં આવ્યું કે ૧૦૦૦ ડોલર નહીં, પરંતુ ૧ વધારે

બેટલે ૧૦૦૧ ટોલર કેમ માગ્યા ? નો અન્વિનિયદે
જવાબ આપ્યો : 'દુધોદા માગવાની કિંમત એક ટોલર
અને બુદ્ધિની (દષ્ટિની) કિંમત ૧૦૦૦ ટોલરની છે !'

જે દોહો આગળ બોલ્યા છે, તેમની ૫૦ જ્ઞાન
અને દષ્ટિ અને દોષ છે. પાછળ બી ગંધડાંમાંની પાંચ
જ્ઞાન જ્ઞાન દોષ છે. જ્ઞાન જગતને કામ લાગે છે, બધારે
દષ્ટિ આપાને કામ લાગે છે.

પાતાની અંદર રહેલો દષ્ટિનો અભાવ માનુષ્યને
કદાચદી બનાવે છે

દષ્ટિવાળો માનુષ્ય દુઃખ જાતને મલકાય ના.
અને મુખમાં મલકાય નથી. બીજાના દુઃખમાં રસ ના
પાતાના દુઃખમાં કિંમત રાખે છે

દષ્ટિ જગતને જ્ઞાન નકામું છે

માનુષ્યને જ્ઞાનના અદારથી કેપાક છે. ૫૦ જગત
કારણ કેપાનું નથી બધારે દષ્ટિ બધારે બધે જગત
કારણ કેપાક છે કેમકારી માનુષ્યને જગતને કેપક
આપે છે, બધારે કેપક રીમા આપત્તની જગતને કે
કેપાક છે કેપક કે કેપકે અંતરની. રૂ. ૬૬ કે કેપકે.
કેપકે બધું દષ્ટિ. રૂ. ૫૫ કેપકે રૂ. ૫૫ કેપકે.

માણુએ શરીરના રોગની ચિંતા માપ છે, પણ આત્માના રોગની નહીં. ડી.બી.નું નામ સાંભળતાં ગરિસે કિણો પડી જાય છે, આનંદ ઊડી જાય છે, અને તેનું નામ સાંભળતાં જ તે હૃદયે દૂર કરવાનો ઈલાજ કાઢ્યો છે છે, પણ આત્માના રોગની ટીકર કરતો નથી.

અનંતાકાળની આત્માને ક્રોધ, લોભ, માન અને માયાને રોગ લાગેલા છે, જેથી મંશારમાં આત્મા રખડ્યા કરે છે. ત્યારે આપણામાં આવી દગિટ આવશે, ત્યારે અંતરના રોગોની ચિંતા થશે, અને તેના ઈલાજ કરીશું.

આઠ વર્ષના બાળકને ડી.બી. થયાનું ડોક્ટર કહે પણ તે તો કહ્યા જ કરે છે. ડી.બી. જોડે શું તે બાળક લાગતું નથી, તેથી તેની ચિંતા પણ થતી નથી, તેના હૃદયની ચિંતા તેના માળાપને થાય છે; તેમ આપણે પણ આઠ વર્ષના બાળક જેવા છીએ, કારણકે ક્રોધ, લોભ, માન, માયા વગેરે હુશ્ચિની વિનાશકતાને આપણે લાંબી નથી તેથી આપણને તે હુશ્ચિની ચિંતા થતી નથી. અને તેને દૂર કરવાનો ઈલાજ પણ કરતા નથી.

ત્યાં સુધી સારું શુદ્ધ દર્શન થયું નથી, ત્યાં સુધી આપણે આત્મકલ્યાણ નહીં કરી શકીએ.

૨૬ ડ શ્રદા

કાશિવાદોનું જાણ્યાનમાં માન, મું' કે ' શ્રદાથી જ નાનક
ભાગદને તરી જઈએ છડોએ " તે. એકવાર જાણ્યાન
માંભાગ્યા જાના જાનામાં તરી આવી તેને મધ કે "જાણ્યાન
પર શ્રદા તેમ તે મ'શાદનાતર તરી શકાય તે આ તે.
તરી કે " એમ ચિન્તારી પૂરે પૂરી શ્રદાથી તરીમ પણ
મૂકમાં અને જાગીત પર શ્રદા તેમ પાણીમાં આડી ના
જાણ્યાનમાં મમમમમ પડેલાના કુર મ'શાદને પૂરે
' આવા પૂરમાં જ આવી કેવી રીતે ? " જાણ્યાન, જાણ્યાન
જાણ્યાન " મમમ ના.મથી મ'શાદ પાર કે પાર ના. મદ.
પાર કેમ ન ઉતરાય ? " જુ. તે. તરીમ. પર ૧, ૨, ૩.
અને તરીમ. ૧૧૧૧ મ' જાણ્યાન તે તેમ. જાણ્યાન. જાણ્યાન.
શ્રદા ૧૧."

જા. જાણ્યાનને કુરને તરીમ કે. તે. જાણ્યાન. કે. તે.
જાણ્યાન. કે. તે. જાણ્યાન. કે. તે. જાણ્યાન. કે. તે.
જાણ્યાન. કે. તે. જાણ્યાન. કે. તે. જાણ્યાન. કે. તે.
જાણ્યાન. કે. તે. જાણ્યાન. કે. તે. જાણ્યાન. કે. તે.
જાણ્યાન. કે. તે. જાણ્યાન. કે. તે. જાણ્યાન. કે. તે.

જે કામમાં શ્રદ્ધા હોય તે જ કામ પૂર્ણ થતી છે
જે કામમાં અજ્ઞાનતા જોવાથી તે કામમાં નફાવા મળતી
નથી, અજ્ઞાનતાથી કામ પડે નફા થતું નથી.

જેકે પાપના કામમાં કાર મળે તેવા શ્રદ્ધાને ઈશ્વરી
નથી, પણ અમલના નેતરથી કામ કરતું નેતરથી, અને
શ્રદ્ધાથી કોઈ કામમાં નફાવા મળે છે. પદ્ધતિ તે
આત્મામાં શ્રદ્ધા હોવી નેતરથી જે આત્મા અમર છે, તે
નાશ પામતો નથી, નાશ પામશે નહીં. દેવ, ગુરુ, ધર્મમાં
અપાર, અદ્વય શ્રદ્ધા હોવી નેતરથી.

આત્મજીવનના ત્રણ મુખ્ય કારણ છે : જ્ઞાન,
શંકા અને અજ્ઞાન. જ્ઞાન જડ પદાર્થમાં લઈ જાય
છે, શંકા સાચા પદાર્થથી દૂર રાખે છે અને
અજ્ઞાન સાચું સાંભળવા હેતુ નથી.

૩૧. જ્ઞાનપ્રકાશ

જ્ઞાનથી થકા દરી રહે છે. જ્ઞાન, જાની અને જાનતા સાધનની ઉપચારના કરવાની છે. તરવના જ્ઞાન વગર અન્ય જ્ઞાન દરી થકનું નથી, તરવાનું જ્ઞાન જીવનમાં મુખ્ય અને શાંતિ આપનાર છે. નવ તરવના સમૂહથી થયેલા જોધ તે જીવનનું દર્શન કરાવે છે. જ્ઞાન સર્વ શુભાનું મૂળ છે. અંધારામાં બીક લાગે છે, પ્રકાશમાં કદી બીક લાગતી નથી, તેમ અજ્ઞાનથી અંધકાર ત્યાં મુધી આપણા જીવનમાં હાથ ત્યાંમુધી આપણને લય લાગે છે, પણ જ્ઞાનથી પ્રકાશ આવતાં આપણે લય ગ્રાહ્યો જાય છે. જ્ઞાનથી સ્વસ્થતા, શાંતિ ને સમતા મળે છે. જ્ઞાન મેળવવા માટે મીન અને જોડાંત ખૂબ જરૂરી છે. આત્માની જોજ માટે જ્ઞાનની જરૂર છે.

વસ્તુ મેળવતાં પહેલાં વસ્તુનું જ્ઞાન મેળવી લેવું. વસ્તુનું જ્ઞાન આવ્યા પછી વસ્તુને કેમ વાપરવી તે આવડે છે.

૩૨ છ નિખાલસતા

જોની ખાંભી પિયા લાઈએ નેને પૂજનીય શુભ માનવા
 જોઈએ, જાનના પ્રકાશ આપ્યા અને ભૂલ્યાને માગે
 બતાવ્યા નંબા મુકને પૂજ્યા જોઈએ તેમનાં દયારી
 બંધાબધ મુખી વાળી કાકાનો નથી

એક દબામને એક મગ આપરતાં દગો તેડા તે
 પાતાની મેલી અદર આકાશમા રાખતાં અને કદર જે
 ને ફેલી લાઈ લેતાં. આ પિયા તે દબામ ખાંભી એક
 છાપુ દીખ્યા અને પૂર કરીને એક છાપુ ખાંભી
 લાઈએ આકાશમા રાખતાં આંખો અમ કદર જોઈ લેકે
 તેના બાજે. કયા જામ્યા પાઈ લેકેએ છાપુ કે “આ
 પિયા આપ જોની ખાંભી દીખ્યા ?” ત્યારે છાપુ કંઈ કે
 “હું” નો વિચારક કરીને જુલ લઈ કદરે આ, પિયા
 દીખી આપ્યા કંઈ.”

છાપુએ છાપુ નામ કંઈ છાપુ તેમજ અન્યથા
 કદી તેમજ પિયા આકાશમા રાખે છાપુએ કદરે છાપુ
 છાપુના અમા પદ પદને અને તેમજ તેમજ છાપુ કદરે છાપુ

૩૩ ❀ શરીર

હેવા અને નારંગના કિન્નરના થાય તે કથાન અગિય
હોય છે, મનુષ્ય અને નિર્વચનાં કથાન અગિય હોય છે.
જીવંતાના પાંચ પ્રકારના શરીર છે : ઔદારિક, વૈક્રિય,
આધારિક, તૈજસ અને કાર્મણ. મનુષ્ય અને નિર્વચના
શરીર ઔદારિક છે, જેના વડે મુખદુઃખના અનુભવ
કરી શકાય છે. હેવા અને નારંગને વૈક્રિય શરીર છે, જે
પારાની માફક છૂટું પડે અને ભંગુ થાય.

આધારક શરીર પુણ્યાત્મા શ્રીદ પૂર્વધરાને જ હોઈ
શકે. શ્રીમંધર ક્વામી પાસે જવું હોય તો આધારક
શરીર કરીને અંતઃસુદૃર્તમાં પાછા આવી જાય છે. તૈજસ
અને કાર્મણ શરીર સંસારના દરેક જીવોને હોય છે.
ઔદારિક કરતાં વૈક્રિય સૂક્ષ્મ અને વૈક્રિય કરતાં આધારક
સૂક્ષ્મ અને આધારક કરતાં તૈજસ અને કાર્મણ સૂક્ષ્મ છે.

પહેલાં ત્રણ અસંખ્યાત છે, અને તૈજસ અને
કાર્મણ અનંતા પરમાણુના બનેલ છે. મૃત્યુ આવે
ઔદારિક, વૈક્રિય અને આધારક શરીરને છોડવા પડે છે.
જ્યાં જીવ જાય ત્યાં તૈજસ અને કાર્મણ શરીર સાથે
જાય છે.

੩੪ * ਦੋਹਾ

ਸਾਥ ਅਧਾਰਨਾ ਦੋਹਾ ਹੈ ਅਧਰਮਾਸਿ, ਅੰਗਰ ਪਿਆਰਿ
ਨਿ ਅੰਗਾਸਿ ਪਦੋਲਾ ਅੰ ਆਪਾਹੀ ਗੀਧਿ ਹੈ ਅੰਗ ਪਾਹਿਨਾ
ਆਪਾਹੀ ਟਪਕੁ ਹੈ.

ਦੋਹਾ ਪਾਹਿ ਗੁਪਤ, ਪਿਆਸ, ਬਖੁਫਿ ਅਧਾਰਿ ਪੰਨਾਕੁ ਹੈ,
ਜਿ ਸਥਾਸਿ ਨਾਹੀ ਹੈ ਗੀਧਿ ਗੀਧੀ ਦੋਹਾ ਟਪਕੁ ਪੁਰਖਨਾ ਅਧਾਰਿ ਪੰਨਾ.
ਗੀਧਿ ਪਦੋ ਹੈ ਹੈ, ਸਥਾਸਿ ਗੀਧਿ ਅਧਾਰਿ ਪੰਨਾਕੁ ਹੈ ਪੰਨਾ, ਪੰਨਾ
ਪੰਨਾ ਨਾਮੁ ਆਸਿ ਹੈ ਅੰਗ ਅਧਾਰਿ ਟਪਕੁ ਪੰਨਾਕੁ, ਅਧਾਰਿ
ਪੰਨਾ ਹੈ.

ਪੰਨਾਕੁ ਹੈ ਦੋਹਾ ਪੰਨਾਕੁ ਅੰਗ ਪੰਨਾਕੁ ਹੈ, ਪੰਨਾਕੁ
ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਹੈ, ਅੰਗ ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਹੈ, ਪੰਨਾਕੁ
ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਹੈ, ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਹੈ, ਪੰਨਾਕੁ
ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਹੈ.

ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ
ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ ਪੰਨਾਕੁ

પામેય

એનીમાંથી પ્રગટે છે. અને તે સંતીતમાં આત્મરમણ કરે છે. આત્માની સંપાદનના નામે અને સંતીતથી આત્મ-રમણના નામે છે.

ન્યામનું પરિણામ સંપાદ છે. ન્યામીને નામનાથી દુઃખ થાય છે, સામાન્યને કામથી મુખ થાય છે. તેથી નામ માટે નહીં, પણ કામ માટે જીવે છે.

ટેલીફોન નેડવાથી તરત જ ઘંટડી વાગે છે, તેમ લક્ષિત ને સાચી હોય તો લક્ષિતનું પરિણામ પણ તરત જ મળે છે. મયણાએ પ્રભુની સ્તુતિ કરી અને પ્રભુના ગળામાં રહેલ પુષ્પની માળા તેના ઉપર ઉછળીને પડી.

પ્રાર્થના એક એવી આવી છે કે જેથી જીવનનું બારણું ખુલી જાય છે, તેથી પશુતા આવી જાય છે, અને પ્રભુતા અંદર આવી જાય છે.

૩૬ ઓ વ્યાસ

સદ્ગુણની પરાક્રાંતિ એટલે શુદ્ધતાદેશવા અને દુર્ગુણની પરાક્રાંતિ એટલે દૂષણદેશવા. માટે આપણે સદ્ગુણને વધારતાં જવાનું છે, અને દુર્ગુણને છોડતાં જવાનું છે. શુદ્ધ ધ્યાનવાળો આત્મા ચંદ્રની જેમ શીતળ અને ઉજ્જવળ જ રહે છે. અને તેવી સુદેહીમાં તે આત્માને શ્વેત જ રાખે છે. શુદ્ધ ધ્યાનવાળાનું રૂપ પૂર્ણ ચાંદની જેવું છે, શિશિવતાં પુષ્પા કરતાં વધારે કોમળ સ્પર્શ શુદ્ધ ધ્યાનવાળાનો હોય છે. તેમનો અવાજ મધુર હોય છે.

કાચું મન અને કાચો પારો છવનને મારી નાખે છે. મરેહું મન અને મરેહો પારો આત્માનો ઉદ્ધાર કરી નાખે છે.

૩૭ મેં મુખ

ઔનિત્ર માધનાથી જે મુખ નથી મળતું, તે મુખ આનિત્ર માધનાથી મળે છે. ઔનિત્ર મુખથી પદ્મનાથ ભગવી ભય છે, જ્યારે માધનાથી પદ્મનાથ કુપરથી ભય છે. મુખ ભયના નથી, પણ આત્માના જ છે ઔનિત્ર મુખ જાદુ છે, આનિત્ર મુખ દેવભયભય છે.

મુખ કદમાં નથી, આત્માના છે. દાખ કેઈ નથી આપતું, પણ આપણા હૃદયે મુખ કોઈપણનું છે ભય, પણ મુખ નથી આપી શકતા. કામચાનગી કામના, જે ને કે નિશિતને અને કામચાનગી કહેતા. જાન તરીકે અને જે કહે છે. મુખી મધ્ય કામચાનગી આપતાં કેમકે? કે જેને જે તરીકે, જે મુખી કહેવું.

આપણે જાણતા કે કોઈને જે ને જે ને
આપણે જાણતા કે કોઈને જે ને જે ને
આપણે જાણતા કે કોઈને જે ને જે ને

૩૮ ૦ કર્મ ને આજ

ધિવપાત્ર ગળીને નેર વાળી શકાય છે. મારે કર્મ કરતાં પંડિતાં વિચાર કરવાનો છે.

એક ડાશીએ તખ્તાબુધન કર્યા વિના એક શેડને ત્યાં ગીસ હળર રૂપિયા મૂક્યા. જ્યારે તે લેવા ગઈ ત્યારે એક ફરી ગયા. તે રકમનું ડાશીને દાન કરવું હતું. રકમ ન મળતાં ડાશીને સખત આધાત લાગ્યો અને તે આધાતથી તે મરી ગઈ.

નવ માસ પછી શેડને ત્યાં પુત્રનો જન્મ થયો. દીકરા પાછળ શેડે ખૂબ પૈસા ખર્ચ્યા. દીકરો હોંશિયાર, બાહોશ, બુદ્ધિશાળી હતો. લગ્નની તૈયારી ચાલતી હતી ત્યારે વીસ વર્ષનો કોડીલો યુવાન મરી ગયો. આથી શેડને લયંકર વજ્રઘાત જેવો અસહ્ય આધાત લાગ્યો. તેથી મુનિએ સમજાવ્યું આપી કે ‘પેલી ડાસી તમારો દીકરો હતો, અને વીસ હળરના અનેક ગણા વીસ વર્ષમ ખર્ચાવી ગયો અને વ્યાજમાં તમને રડવાનું આપીને ગયો.’

૪૦ ઇંગ્લીશ યાત્રા

જાત્રાએ સંઘ આરોપ, ત્યારે અનિચિત્ત ભાઈએ કહ્યું : “માણસી આ સંઘમાં કારકુનશાન, આવી શકાયે નહીં, તો માણી આ તુંગડી તરફનું દરેક તીર્થ સ્થળે તેને સ્નાન કરાવશે ને પવિત્ર કરશે.” ગદ્યા જત્રા કરી ખાઝા દેવો, ત્યારે પેલા ભાઈએ તુંગડું પાણું માથું અને ચાત્રિકાને જમાડ્યા. જમણમાં પેલા તુંગડાનું શાક કહ્યું. તુંગડી એકદમ કડવી હતી, તેનું શાક ખાઈને બધાનાં મોઢાં કડવાં થઈ ગયાં.

પેલા ભાઈએ કહ્યું : “આ તુંગડી ઘણીયે નદીઓમાં સ્નાન કરીને આવી, છતાં મીઠી ન થઈ”, તો આપણું અંતર પણ ઘણીયે જાત્રાઓ કરે છતાં અંતરને શુદ્ધ ન બનાવે તો જાત્રા કર્યાનો ફાયદો શો ? ધમાલમાં જીવન પૂરું કરવાનું નથી, પણ જીવનમાં આત્માનો પૂરેપૂરો વિચાર કરવાનો છે.

૪૧. ઝ અરૂપી આત્મા

એરડો ઉછળીને જેમ ઉપર જ લાય છે. તેમ આત્મા પણ દેહમાંથી નીકળી ઉપર જવાનો પ્રયત્ન કરે છે; પણ જે ગતિનું આયુષ્ય બાંધ્યું હોય તે ગતિમા આત્માને જવું પડે છે.

આત્માની સાથે રહેલાં કાર્મણ, તૈન્મય શરીરને જ જોરાક બેઈએ છીએ; ખાય છે, ત્યાં જ શરીર બંધાય છે.

આત્માનાં પ્રવેશ પછી પહેલા આહાર. પછી શરીર. પછી દંડિયો, શ્વાસોશ્વાસ, લાપા અને મન એમ છ પ્રકારે આપણું બંધારણ થાય છે. આત્મા આત્માજ રહે છે. તિર્યંચમાં લાય કે નારકમાં લાય પણ આત્માનું સ્વરૂપ લલલાતું નથી. આત્મા શુદ્ધ છે, ભુદ્ધ છે, નિરંજન, નિરાકાર છે, અમર, અમર, અરૂપી છે.

આપણાથી ઉપરના નહીં, પણ નીચેનાનો નિવાર કરીને સાધનામાં જ આમળ વધવાનું છે.

૪૨ ઠ મન

મન કોઈવાર અંગણ ધની જાય નો ઉપર ને પગરો
ને અધિવાર ધની જાય છે. આ મન કોઈવાર ઉપાશયમ
લગના વિચાર કરવા બેઠી જાય છે, તે લગના મંડપમ
કોઈવાર સાધુનાં વિચાર આવી જાય છે. રથનેમિતું
મન રાગુલના રૂપથી બારી ગયું, થાકી ગયું, પણ મુંઢ
નિમિત્ત મળનાં પાશુ મન ખીસી ઉઠે છે. અંતરના
વાતસલ્યથી ખરાબ માનુસ પાછો મુઘરી જાય છે.

પ્રભુના શેમેશમમાં આજ ભાવના હતી : “સવિ
હવ કરું શાસનરસિ” —તેથી અંકોશિક, અર્જુન માળી
અને અંદનખાળાને પ્રભુએ ઉગારી લીધા.

ગટરના પાણીને ડીસ્ટીલ્ડ કરીને, તેમાં ગુલાબજળ
નાખવાથી તે પાણી સુગંધિત ધની જાય છે.

મનને સાંધવાનું છે, વશ કરવાનું છે; મનને વાળી
નાંખવાનું છે, જીતવાનું છે. શીલગુણસૂરિને રૂપસુંદરી
(વનરાજની માતા) કહે છે કે “મેં કદી પાણીનો ખાલો
ભર્યો ન હતો, આજે હું લાકડાના ભારા ઉપાડી ચાલી
શકું છું.” આ છે મન પર વિજય.

૪૩ ❖ પ્રેમ

મારે આત્મા છે, તેવો જ આત્મા જગતના
પ્રાણીઓમાં રહેલો છે. મને મુખ મળે છે, અને દુઃખ
ગમતું નથી, તેમ જગતના સર્વ પ્રાણીઓને મુખ મળે છે.

ખરાબ કામ કરનારને વખોટી નથી નાંખવાનો,
પણ પ્રેમથી તેને મુખર્થે વાળવાનો છે. આપણે કોઈવાર
ખરાબ વાતવશમાં મૂકાઈ જઈએ છીએ, ત્યારે ન
કરવાનું કરી બેસીએ છીએ. તેથી આપણા પાપને ધોનાર
પ્રભુની વાણી અને સંતના આશીર્વાદ છે.

પ્રભુ પાને તો વેચ્યા, ચાર, વ્યલિચારી, કાઢીધો
આવે, પણ પ્રભુ તેનો તિરસ્કાર નથી કરતા; પણ પ્રભુ
તેમને શુભ વાતોમાં પ્રેમથી બોલી દે છે, તેમને પલટાવી
દે છે. પ્રભુ પાસે તો કરુણાનું ઝરણું વહ્યા જ કરતું હોય
છે, તેથી આપું જગત મુખી બને, કર્મથી મુક્ત બને
અને મોક્ષનાં અનંત મુખો મળી બાથ તેના માટે જ સર્વ
સાધના કરે છે.

૪૪ જે નયની વિશિષ્ટતા

એક નયથી માંખે તેને મિત્રવાન કાંકનામાં આવે છે, અને અનેક નયથી માંખે તેને અમરદેવ કાંકનામાં આવે છે. જ્યાં નયો બેગા થાય ત્યારે પ્રમાણ બને છે. જેથી જેની પ્રકૃતિ પાંચ તેની પ્રકૃતિવાળા માણસ તેને ગમે છે. માટે જીવન એક ગેળા છે. તેમાં જધાની રૂચિની હુકાન ચાલે છે.

નયવાદના બે ભાગ છે : દેત અને અદેત. દેત એટલા જધા આત્મા જુદા છે, અને અદેત એટલે જધાના આત્મા સમાન છે. નય કુલ સાત છે, તેમાં ચાર દ્રવ્યાર્થી છે તે ત્રણ પર્યાયી છે.

પર્યાય સમજે છે કે જધાને એક સરખું જ્ઞાન થઈ શકે છે, જધા જ આત્મા મોક્ષે વર્ધ શકે છે; દ્રવ્યાર્થી સમજે છે કે નયથી જધું એક છે, પર્યાયથી જધું લિન્ન છે. પર્યાયને લાંગી નાખવામાં આવે ત્યારે દ્રવ્યાર્થી બને છે. દ્રવ્ય ખાંડ છે, પર્યાયો આકાર છે.

દ્રવ્ય જ્ઞાનદમય છે, અને પર્યાયમાં સુખ, દુઃખ ધનવાન, ગરીબી છે. દ્રવ્ય નષ્ટ થતું નથી. પર્યાય બદલાય છે.

૪૫ ❧ ત્યાગ

ત્યાગમાં જેમ જેમ જ્ઞાનનો રંગ પૂરાવા માટે, તેમ તેમ ત્યાગનો રંગ વધારે પાકો જનતો જાય છે. ત્યાગ અને સાદાર્થ એ આપણો આનંદ છે. અને દરેક વસ્તુ સમજીને કરવાથી આનંદ પ્રાપ્ત થાય છે. “હું” એક છું” આ શબ્દો મમત્વને દૂર કરવા માટે છે, દીનતા લાવવા માટે નથી, મોહને દૂર કરવા માટે છે.

જેની પાસે કંઈ નથી, તેની (સાધુની) પાસે અવંશ્ય છે. જેની પાસે બધું જ છે, તેની (અંસારીની) પાસે કંઈ નથી, એક આત્મિકવાદ છે, બીજો ભૌતિકવાદ છે. અહીંથી જઈશું ત્યારે આત્મક્રમાણી જ સાથે આવવાની છે, ભૌતિક વસ્તુઓ બધી જ અહીં મૂકીને જવાનું છે. માટે જે સાથે આવવાની હોય તેવી ક્રમાણી અત્યારે કરી લેવાની છે તેથી સાધુ ક્ષણેક્ષણ જ્ઞાનની સાધના જ કરે છે.

❶

૪૬૦ ક્રિષ્ણ

કિલ્લમને મિલવાયા માટે જલદી વસ્તુને છોડી પડે છે. ત્યાંથી છોડે છે તેના કરતાં અનંતમાણું મેળવે છે. આસક્તિ છે, એટલે સંચાર મીડો તાગે છે. મમત્વ જે નીકળી જાય તો સંચારનું સ્વરૂપ સમાવર્તી જાય છે અને આખા વિશ્વમાં આત્મીયતાનો ભાવ જ તાગે છે. આસક્તિમાં અનંત દુઃખ છે અને અનાસક્તિમાં અનંત સુખ છે. મોક્ષ એટલે જ મુક્તિ. માટે આસક્તિ, વિચાર, વિકલ્પ, વાસના અને કર્મથી મુક્ત થાનવાનું છે.

જે યાજ્ઞાઓને મથુરાથી દૂર જવું હતું, પણ લાંગતા નશાને કારણે નીકાતું લંગર છેડવાનું ભૂલી ગયા અને આખી રાત હલેસાં માર્યાં અને નૌકા ત્યાંની ત્યાં જ ગઈ રહી મમત્વના દોરડાને છોડીશું, ત્યારે જ મુક્ત થાની જઈશું.

ધરમાં જે સ્વામીભાઈ ન જમે તો તે ધર સ્વર્ગ નહીં, પણ ધર્મશાળા સમાન છે.

૪૭ ❖ વાસના

બ્યસનો ઇન્દ્રિયોને આપણો, તેટલી ઇન્દ્રિયો વધારે તોફાન કરશે. ભવની વાસનાનો ત્યાગ એટલે જ મોક્ષની પ્રાપ્તિ છે. જ્યોતનો સ્વભાવ તો ઉપર જવાનો છે, તેવો જ સ્વભાવ આત્માનો છે. ઇન્દ્રિયોને ત્યાગ, તપ ને સંયમથી છૂતવાની છે. ભવમાં રાગવું એ આત્માનો સ્વભાવ નથી. આત્માનો સ્વભાવ તો ભવનો વિરુદ્ધ છે, માટે ભવની વાસનાને જોર કરવાની છે.

વિષયોના પાપથી ઇન્દ્રિયો આત્માને દોરડાની જેમ બાંધી દે છે, જેથી આત્મા મુક્ત બનતો નથી. સિંહને પલ્લુ જો બાંધી દેવામાં આવે તો તે પલ્લુ શુદ્ધામ ઘર્ષ જાય છે, પરવશ બની જાય છે, તેમ વાસનાથી, વિકારથી, વિષયોથી, વિકલ્પથી આત્મા બંધાઈ જાય છે.

આત્માને પરમાત્મા બનાવવાની જ્યાં ઇચ્છા ઘર્ષ, ત્યાં છવન બહાણું જશે અને ત્યાગ, સંયમ, અપરિમલ, મેત્રી, પ્રેમ, હ્રમા, એવા અનંત શુભો આવતા જશે.

1/2 0 2147.

મનને સમજા અને સંવેશમાં રાખવું થવું જ અવશ્ય
છે. મન ને પાણી જેવું છે, તેને ઉપર ચઢાવવા માટે
પાણી સામના કરવી પડે છે. જ્યારે પૂજા, સામાયિક,
સ્વાધ્યાય કરવા પેદાઈએ ત્યારે જ વિચારવાનું વિચારાય
છે. આર્ત-દોષધ્યાન ધર્મ કરતી વખતે જ આવે છે, માટે
મનને ધર્મ અને માશ તરફ વાળવાનું છે. પ્રભુ દર્શન
કરતી વખતે પ્રભુના ગુણોને જ વિચાર કરવાનો છે.
સ્વાધ્યાય કરતી વખતે પ્રભુના વચનમાં જ રમણતા કરવાની.
શ્રવાણ કરતાં એકતાન ણીને શુરુ મુખે પ્રભુની વાણી
સાંભળવાની છે. મનની ઉપર વિવેકની લગામ રાખીને
અમૃત-ક્રિયામાં એકાગ્ર યત્નવાનું છે.

જો ઇન્દ્રિયોને સંયમની લગામ ન હોય તો તે
આત્માને દુર્ગતિમાં ફેંટી દે છે.

જેમ જેમ બહારનું સુખ વધતું જાય છે,
તેમ તેમ અંદરનું સુખ ઘટતું જાય છે.

૪૯ ❖ સર્જન

એક શ્રમથી સર્જન થાય છે, બીજા શ્રમથી પાન થાય છે. માણસના બે જાતના વિચાર છે : એક વિચારથી ઉપર જાય છે, બીજા વિચારથી નીચે જાય છે.

પ્રભુના વચન પ્રમાણે ચાલનાર ઉર્ધ્વગામી બને છે, અને વચન વિરુદ્ધ ચાલનાર અધોગતિમાં ચાલ્યો જાય છે. જ્ઞાની દરેક ક્રિયા કર્મ બધાવવા માટે કરે છે, જ્યારે અજ્ઞાનીની ક્રિયા કર્મ બંધન માટે થાય છે.

એક દારૂડિયાને સમજાવવા જાંડનમાં દીનબંધુ શેજ તેની પાસે જતા. દારૂડિયો કહે કે “બને ભગવાનમાં વિશ્વાસ નથી,” ત્યારે દીનબંધુ કહે કે “તારામાં ભગવાનને વિશ્વાસ છે.” પ્રકાશને શ્રદ્ધા છે કે હું અધિકારને ફર કરી શકીશ. તેમ જ્ઞાનીને વિશ્વાસ છે કે દારૂડિયામાં, ચોરમાં પણ દિવ્ય આત્મા પડેલો છે, તે દિવ્ય આત્માને ઉપર લઈ જવાનો છે. આત્માને પરમાત્મા બનાવવાનો છે.

પ.૦ ડૉ. મોહમદિય

મદિયન સંકલ્પવિકલ્પ રૂપ મદિયના પાત્ર વડે મોહ-
મદિયનું ચરિત્ર પાત્ર કરી મત્ત બનેલા જીવો વિવિધ
પ્રકારની ફોલ્લોડો કરીને માર મદિયા બદલવા કરે છે.
પરંતુ નકામા મદિયન સંકલ્પ વિકલ્પો વગર, અગ-દેવ કર
કરી, તેને મોહવશ નહિ બનતાં જેઓ મદિયવેદ મોગથી
સંયમિત રહે છે, તેઓ આશિષ વડે અન્યજનનાં પણ
અનુકરણ કરવા મોગ્ય બની અંતે અશ્વય અને અવિનાશી
મોક્ષપદને પામે છે.

દાડ, દાડડિયો, દાડની ખ્યાલી અને દાડતું પીડું-
એ ચાર છે, તેમ સંસાર પીડા જેવો છે, મોહ રૂપી દાડ
વિકલ્પ-વિચારરૂપી ખ્યાલીમાં ભરીને આપણે પીધા જ
કરીએ છીએ. “માડું સાડું, તાડું ખરાબ” આ ભ્રમભ્રાથી
જ આપણે સંસારમાં ભમ્યા કરીએ છીએ. દાડ પીધા પછી
માણસ ચેબ્ટાઓ કરે છે તેમ ભવરૂપી નાટકમાં પ્રપંચ તે
કર્યા જ કરે છે. હસતાં હસતાં બાંધેલાં કર્મો રડતાં રડતાં પણ
છૂટતાં નથી. મોહરૂપી દાડ આત્માને દુર્ગતિમાં લઈ જાય છે.

૫.૧ ❖ શ્રુતજ્ઞાન

રૂઢિતક પદ્યર પર ધૂળ લાગેલી હોય ત્યારે તેનું પારદર્શકપણું ભણી શકાતું નથી, પણ તે શુદ્ધ થયા પછી તેની કિંમત અમૂલ્ય બની જાય છે. આ આત્મા આઠ કર્મના પડથી ઘેરાયેલો છે. તેથી તે સંસારમાં રખડે છે.

આત્માનો શુભ જ્ઞાનનો છે. જેમ જેમ જ્ઞાન આવતું જાય છે, તેમ તેમ આત્મા શુદ્ધ બનતો જાય છે. જ્ઞાનથી આત્માનો વિચાર કરવાનો છે. પોતાને અને પરને પ્રકાશિત કરતું હોય તો તે જ્ઞાન જ છે.

શ્રુતજ્ઞાન બોલતું છે અને કેવળજ્ઞાન મૂંઝું છે. કેવળજ્ઞાનને બતાવનાર શ્રુતજ્ઞાન છે.

સંસારને પાર કરાવનાર શ્રુતજ્ઞાન છે. આ આત્મા જ્યારે મુક્ત બની જાય છે, ત્યારે તે મુખી થઈ જાય છે. ત્રિપૃષ્ઠ વામુદેવનો ક્રોધ પાતળો થતાં તે ભગવાન બની જાય છે અને વીર પ્રભુના કાનમાં જ્યારે ખીલા મારવામાં આવે છે, ત્યારે પ્રભુ વિચારે છે કે અજ્ઞાનથી કરેલું કર્મ જ્ઞાનથી ભોગવવાનું છે. અધારામાં વાળેલી ગાંઠને પ્રકાશમાં ઊઠવાની છે.

પર ૦ શ્રી ગણેશ

શ્રી ગણેશાયનમઃ ને ગણેશનું ઉત્તર મોટું છે. તે
જાનાં છે કે જે ગણના સ્વામી છે, સમુદાયના સીર છે
દેશના મેળા છે, જેમને વડીલ બનવું છે, નેના બનવું છે.
તેમનું પર દુનિયાની વાતને પચાવી શકે તેવું વિશાળ
દરિયા જેવું મોટું હોવું જોઈએ.

ગણેશની આંખો ઝીલી છે, એટલે જે ગણનો ઉપરી
છે, તેની દૃષ્ટિ સૂક્ષ્મ હોવી જોઈએ. દરેક વાતને ઝીલી
નજરથી જોવી. તેથી વસ્તુમાં રહેલ રહસ્ય સમજાય છે.
અને આત્માની વિચારણા થાય છે. આત્મા ને પરમાત્માનો
વિચાર કરવા માટે સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિની જરૂર છે.

ગણેશના કાન મોટા છે, એટલે કે જે દેશનો મોટો
માણસ હોય—સમાજ કે કુટુંબનો વડો હોય તેના કાન
મોટા જોઈએ, તે જાણની વાત સાંભળે અને ચોગ્ય
અપનાવે.

ગણેશનું નાક લાંબું છે. એટલે કે ચારે બાજુ સુધી

મુંઘીને સારું અપનાવવું જોઈએ. મોટા માણસ સારી વાત રાખે ને અરાબ ફેંકી દે.

ગણેશ મોટા ને વાહન નાનું ! ઉંદર નાનો છે. મોટા માણસનો સેક્રેટરી નાનો હોય, ત્યારે બાકીની નાની નાની વાત પણ લઈ આવે. બીજું મોટા માણસે નાનામાં નાનાને સ્થાન આપવું, તેનું માન જાળવવું જોઈએ, તેમજ નાનામાં પણ સદ્ગુણો રહેલા છે, તે અપનાવવા જોઈએ.

સદ્ગુણનું પ્રતિક ગણેશ છે.

પ્રભુની પાસે તો માત્ર પ્રકાશની જ માંગણી કરીને આપણા માર્ગમાં આગળ વધ્યા કરવાનું છે. રાજ્ય છોડ્યા પછી એક દિવસ ભવુહરિ ગોદડી સ્ત્રીવતાં હતા, ત્યારે સોય દોરામાંથી નીકળી ગઈ, ત્યારે રાત પડી ગઈ હતી, તેથી સોયમાં દોરો પરોવી ન શક્યા. ત્યારે લક્ષ્મી દેવીએ રેશમી ગોદડી આપી, તો ભવુહરિએ તે લેવાની ના પાડી, ત્યારે દેવીએ વરદાન માગવાનું કહ્યું. એટલે ભવુહરિએ સોયમાં દોરો પરોવવાની માંગણી કરી.

૫૩ ષ્ટ પંડિતમરણ

મનુષ્યે જ્ય નીકળી જાય અને મનુષ્ય માટેની વૈધી કરીને મરે તે પંડિતમરણ કહેવાય. જીવનમાં કમણી એવી કરવાની છે, કે મનુષ્ય અમર બની જાય. પિસા માટે જિંદગી ચલાવવાની નથી. આ મનુષ્યજન વિશિષ્ટ પ્રાણિ માટે જ મર્યાદા છે. તે પાપ માત્રા સમાન છે, ધાવમાતા બાળકને રમાડે છે, પણ અંતરથી ન્યારી રહે છે, કાચુકે બાળક પારકું છે.

આ જીવનનું ગધું ધનદોલન, ગંગલા, કુટુંબપરિવાર મૂકીને જવાનું છે; જન્મ લેવો તે આપણા હાથમાં નથી. પણ જવું આપણા હાથમાં છે. કોઈના શાપથી કે આશીર્વાદથી આપણું જીવન ટુંકું થતું નથી, તેમ જ લંબાતું નથી, પણ આયુષ્ય ગાંધેલું હોય તેટલું ભોગવવાનું છે.

પંડિતમરણવાળાને મૃત્યુ વખતે શાંતિ અને સુખ હર થતા નથી. તેઓએ પાંચે ધન્દ્રિયોને પોતાના કાષ્ઠમાં રાખી મળેલ સાધનોનો ઉપયોગ લોકકલ્યાણમાં કરેલ હોય છે. પંડિતમરણ થયા પછી લવના ફેરા મટી જાય છે.

૫૪ ❧ સંત સમાગમ

મનુષ્યનેા સ્વભાવ પણ અનાદિકાગથી સંસારમાં લાગી ગયો છે; ઠંડીમાં જોટલી વાર ગરમ કપડાં પહેરયો, તેટલી જ વાર ઠંડી થી જવાની. પણ જેવાં ગરમ કપડાં ઉનાર્યાં કે તરત જ ઠંડી લાગવાની. તેવી રીતે યવજ્ઞ કરતાં કે સ્વાધ્યાય કરતાં શુભ વિચાર આવે, પણ જ્યાં સંસારની પ્રવૃત્તિમાં પડ્યા કે શુભ વિચાર ચાડ્યા જવાના માટે જીવનની છેદલી ઘડી સુધી પ્રભુની વાણીને સાંભળવાની છે.

સરોવરને કિનારે ઉનાળામાં શીતળતા મળે છે, તેમ સંતના સાનિધ્યમાં શાંતિ ને સુખ શાશ્વત્ મળે છે.

કોઈ આપણને ગાળ કે તોપણ આપણે શાંત રહેવાનું છે, જોટલે સામો માણસ યાદી જયો. એકવાર એક પ્રીત્ત (ધર્મશુર) ને યયું કે લોકો મને ચાહતા નથી અને આ સંસારી પરિકયુલ્લસને કેમ ચાહે છે ?

કારણ એ હતું કે પરિકયુલ્લસ પોતાના દુઃખના વિચારો લખતો અને તે લખાણો લોકોને ખૂબ જ ગમતાં.

— એક વાર પ્રીત્ત પરિકયુલ્લસને ત્યાં લડવા ગયો.

સાંભળી જાંબળાનું, પણ પરિશુદ્ધ એક શબ્દ પણ ન બોલે. તેથી પ્રીતર થાકી જાય. પરિશુદ્ધ તબક્કે સર્વો, તે તો તબક્કા ન કરે છે : આપણે ખરાબ ન હોઈએ ખરી ખરાબની નિંદા આ માટે સાંભળી નેઈએ ?

અગ્નિની અભિવૃદ્ધિ તાકત છે તબક્કામાં હોય ત્યાં જ થાય છે, નહિતર અગ્નિ બૂઝાઈ જાય છે. પરિશુદ્ધે તેને કંઈ પાણી પાડ્યું અને પાનાના દિશને દીવો લઈને તેના મુકામે મૂકવા જવા કહ્યું, પણ પ્રીતરે હવે ત્યાંથી જવાની ના ખાતી. પ્રીતરે પૂછ્યું : તમે એવું ક્યું તત્ત્વ મેળવ્યું છે કે મારી તબક્કા કલાક ગાળે તમે આટલા શાંત રહીને પણ સાંભળ્યા કરી ?”

ત્યારખાતે તેનો જવાબ સાંભળીને પ્રીતરે કહ્યું : “મને હવે મારા આત્માની તબક્કા થઈ છે.”

પારસમણિનો સ્પર્શ થતાં લોખંડ સુવર્ણ બની જાય છે, તેમ સંતના સમાગમથી આપણું જીવન સુવર્ણમય બની જાય છે.

મનન, ચિંતન અને ધ્યાનમાં-મૌનમાં રહેનાર સાચા મુનિ છે. નિજ સ્વલાવમાં રમનાર તે મુનિ છે.

પ.પ. ઋ નિર્ભયતા

પોતાનું માંસ જગતમાં મોંઘામાં મોઘી વરતુ છે અને પારકાનું માંસ જગતમાં સસ્તામાં સસ્તી વરતુ છે. જગતમાં આપણને પારકાના જીવનની કંઈ જ કિંમત નથી એટલે કે આપણને અહિંસાની કદી કિંમત સમજાઈ નથી. કોઈના જીવનના ભોગે આપણે જીવવું પડતું હોય તો તેના કરતાં મોત સાફ. બીજાના પ્રાણ લેતાં આપણને બહુ જ દુઃખ થવું જોઈએ. આપણે ભય-વેરમાંથી મુક્ત થવાનું છે.

જે માણસ હિંસક છે, તેને જ ભય છે. અહિંસક તો નિર્ભય છે. માણસ નબળો નથી, તેની વૃત્તિઓ તેને નબળી બનાવે છે. દોષ હોય તો જ માણસ નબળો પડી ભય છે. દોષ વગરના બનો. ઇન્દ્રિયો પર કાબુ રાખો, તો તમે નિર્ભય બની જશો. પરના આત્માને તારા જેવો જ માનવાનો છે.

❶

❶.....❶
❶.....❶ બીજાને છુટું કપડું હોય તેને યાદ ન કરે. ❶.....❶
❶.....❶

પા.૬ ઝ પસંદગી

આપણે નિર્મોદમાં જતું છે કે શિદ્ધ જનશ્યોને પ્રાપ્ત કરવી છે ?

પ્રશ્નને તે ગાર્ગ જવાબો છે.

આપણે પ્રવાસી છીએ, રહેવાસી નથી. નિર્મોદમાંથી વિદ્રાસ કરનાં કરનાં આજે મનુષ્ય જન્યા છીએ. તેમ હવે વિદ્રાસ કરનાં કરનાં શિદ્ધ જનતાનું છે.

આપણે અર્ધભાગમાં તો આવી ગયા છીએ. હે ચેતન ! અહીં રહેતો કાપી નાખ, તું અનંત જ્ઞાનનો સ્વામી છે.

‘ચેતન, તું પક્ષીનો વેપારી નથી. કપાયો-વિપયો પક્ષી જેવા છે. તું તો રત્નોનો માલિક છું, સર્વ સદ્-ગુણોનો સ્વામી છું.’

કામ, ક્રોધ, માન, લોભ, માયા વગેરે પક્ષી જેવા છે, ત્યાગ, સમતા, સંતોષ નમ્રતા, સરળતા વગેરે રત્નો જેવા છે,

*

૫૭ ❖ સાધન અને સાધ્ય

જેને વિભૂતિ બનવું છે, તેને પહેલાં આત્માની અનુભૂતિ કરવી પડે. જેનાથી શરીર આવે છે, તે આત્માનો જ વિચાર કરવાનો છે. જે આત્મ-તત્ત્વ છે, તેને સુક્રા કરવાનું છે; કારણ કે તે આત્મા કર્મના બંધનથી ચાર મનિમાં ફરી રહ્યો છે, જન્મ, જરા, મરણના દુઃખમાં સંબરી રહ્યો છે.

શરીરને જાગૃતનારો (આત્મા) છે, ત્યાં સુધી જ સ્નેહિત્રો આપણને જાગવે છે. જે દેખાય છે, તેના નહીં પણ જે નથી દેખાતું, તેના જ સૌ મિત્ર છે. જગતમાં જે દેન્દ્રિત છે, તે દેખાતા નથી, અને જે શરીર દેખાય છે, તેને દેન્દ્રિત રાખનાર આત્મા જ છે.

શરીર એ તો આત્માનું મંદિર છે, માટે શરીરને સાધન માનવાનું છે, અને આત્માને સાધ્ય માનવાનો છે.

આત્માનો સ્વભાવ તો સદૃશ્યોનો છે, જ્યારે અઢાદે દોષો તો શરીરના છે.

૫૮ ❖ પ્રાર્થના

એક વખત બર્બર દુકાળ પડ્યા. તેથી ગામના લોકો પ્રાર્થના કરવા લેગ્યા થયા. એક વખતે પ્રાર્થનામાં નહીં આવવાથી બધા લોકો નેન પ્રાર્થનામાં આવવા બોલાવે છે, પણ પેલા વખતે પ્રાર્થનામાં જવાની ના પાડે છે, કારણકે ગામના બધા લોકોમાં દેખાવના ધર્મ છે, પણ હૃદયના ધર્મ નથી. તેથી ખોટા માણસની પ્રાર્થના ભગવાન સાંભળતો નથી.

ગામના લોકો ધણી પ્રાર્થના કરે છે, છતાંય જરા પણ વરસાદ આવતો નથી. દુકાળ વધતો ગયો અને ભગવાને પ્રાર્થના સાંભળી નહીં. પછી પેલા વખતે હાથમાં ત્રાજવા લઈને ભગવાનને પ્રાર્થના કરે છે : “ત્રાજવાને મેં દેવ ગળ્યા હોય, આ ત્રાજવાથી કોઈને હુઃખી કર્યા ન હોય અને આ ત્રાજવાથી લોકોનાં હુઃખ દૂર કર્યાં હોય તો વરસાદ પડશે અને દુકાળ જતો રહેશે.” આ પ્રાર્થના થતાં જ મુશળધાર વરસાદ પડ્યો. હૃદયમાં ધર્મ ઉતારવાનો છે, દેખાવ માટે ધર્મ નથી. ધર્મમય જીવનવાળાની પ્રાર્થનામાં સાર્વિકતા છે, ને તેથી તેઓ પ્રકૃતિના તરવો પર વિજય પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

૫૯ ❧ મતપાલન

મત લેા અને પછી અમલમાં ન મૂકેા, તો તેની કંઈ કિંમત નથી. મતો લેવામાં તગડા હીએ, અને પાળવામાં નબળા હીએ. એક મત બરાબર પાળયો, તો ધીમાં ધણાં મતો તેની પાછળ એકાઈને આવશે.

એક ચોરે જૂઠું ન બોલવાનું મત લીધું. ચોરી કરવા ત્યાં સિપાઈએ પૂછ્યું તો તેણે તેને આશુ કહ્યું. તેણે ચોરી કરી ને તે પકડાયો તો રાજાને તેણે બધું સત્ય કહ્યું. રાજાએ પૂછ્યું : “તું ચોર છે, તો ચોર તરીકે તું કેમ તારી જાતને ઓળખાવે છે ?” ચોરે જવાબ આપ્યો : ‘ચોરી કરવી એ મારો ધંધો છે અને જૂઠું ન બોલવાની માધા છે.’ આ એક સાચા બોલવાનું મત પાળવાથી રાજા કેને સેનાપતિપદે મૂકે છે. એક મતનું પલ્લુ સાંગોપાંગ પાલન થાય તો દુશ્મન ઉજ્જવળ બની જાય.

મત લે, પલ્લુ લાવના ન હોય તો મત નડાશું બની જાય છે. દિવાસળી સગમાવતાં આઠે દિવાસ ન હોય તો પચનથી દિવાસળી ઓલવાઈ જાય છે. દિવાની આસપાસ ચીમની રાજવી પડે છે. ભાવના એ મતોનો ચીમની છે.

શ્રેણિક શાલિભદ્રને ન્યાં હતપ છે, ત્યારે શાલિભદ્રને ખગર પડી કે મારા માથે પાણુ કાઢી થાળી છે. આજ સુધી ને માનના કે મારે માથે કાઢી થાળી નથી. તેમને થયું કે મારે તો નવે થાળી જ ન લેદઈએ, અને તેઓ પ્રભુને ચરણે ભેળી ગયા.

શાલિભદ્રની શિદ્ધિ ત્રિદિત્તે શ્રેણિકને ઈર્ષ્યા થતી નથી, કારણ કે તેણે પ્રભુની વાણી સાંભળેલી કે જે કાંઈ મળે છે, તે પુણ્યથી મળે છે. સત્તાનું પુણ્ય મારે છે, તો ભોગનું મુખ શાલિભદ્રને છે.

અંદનળાળા અને મૃગાવતી પ્રભુવીરની વાણી સાંભળવા ગયા. અંદનળાળા સમયસર ઉપાધ્યે આવ્યા. મૃગાવતીને આવતાં વાર થઈ. ત્યારે અંદનળાળાએ કહ્યું : ખાનદાને આટલું મોડું આવવું શોભતું નથી.”

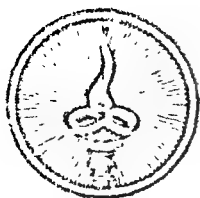
જસ, પોતાની ભૂલ માટે પશ્ચાત્તાપનાં અશ્રુ વહેવ લાગ્યાં ને પશ્ચાત્તાપના નિર્મળ જળમાં નાહી મૃગાવતી કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે છે. આની બાજુ થતાં ગુરુણી અંદન

બાળા મનોમન પશ્ચાત્તાપ કરે છે કે મેં કેવળીની આશાતના કરી! તેથી તેમણે મૃગાવતીની માફી માગી ને આપેલા સૌમ્ય ઠપકાને જૂલ સમજીને પશ્ચાત્તાપનાં ખળખળ કરતાં નીર વહાં ને અંદનબાળાએ કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કયું”.

પશ્ચાત્તાપની પરકાણા પરમપદની પ્રાપ્તિ કરાવે છે. પ્રાયશ્ચિત્ત કરી દૃઢ પ્રહારી જેવા ભયંકર ચાર તથા અશુન માગી જેવા નરાધમ રાક્ષસ જેવા પાપી આત્માએ પણ તે જ ભવમાં સુકિત પ્રાપ્ત કરી.

૧

દશંનથી યદ્વા, જ્ઞાનથી બલુને ચારિત્રધી માણી. ચારિત્રમાં જે મેળવીએ તે સાથે આવે છે, જ્યારે અંતરમાં જે મેળવીએ તે કંઈ પણ સાથે આવતું નથી. ચારિત્ર એટલે અંતર છોડવો એટલું જ નહીં પણ અગુલ ક્રિયાનો ત્યાગ, ને ગુલ ક્રિયાનો રાગ કરવાનો છે. ચારિત્રમાં અર્થ ને કામની વાતોનો ત્યાગ કરવાનો છે. હવે આ ત્યારે વાસણેપ જરૂર નાખવામાં આવે છે, પણ તે વાસણેપમાં ‘ધર્મ’ આપણા જીવનમાં ટકી રહે’ તે આશા હોય છે.

૬૧. ઓ ચૌદ સ્વપ્ન ને તેનું ફળ

૧. ચાર દંતુમુખવાળો ત્રાણી—ચોટલે ચાર પ્રકારના ધર્મ—દાન, શીલ, તપ, બ્રાહ્મચર્ય બાળક થશે.
૨. વૃષભ—ધર્મ રૂપી બીજ વાવીને ખેતી કરશે.
૩. શિંશુ—કામરૂપી બાળીને મારવામાં સમર્થ થશે.
૪. લક્ષ્મી—સંપત્તિનું વર્ણદાન કરશે.
૫. કૂલની માળા—ત્રણ ભુવનમાં કૂલ જેમ પૂજશે.
૬. ચંદ્ર—પુત્રની કાંતિ ચંદ્ર સમાન થશે.
૭. સૂર્ય—ભાગંડાથી શોભશે.
૮. ધ્વજ—ત્રણ ભુવનમાં ધર્મધ્વજ ફરકાવનાર થશે.
૯. કળાશ—ધર્મકળાશ ચોતરફ ચઢાવશે.
૧૦. સરોવર—દેવો પૂજા કરશે.
૧૧. રતનાકર—કેવળજ્ઞાની થશે.
૧૨. વિમાન—વૈમાનિક દેવો પૂજા કરશે.
૧૩. ત્રણ ગઢ—રજત, સુવર્ણ ને રતનના ગઢ—સંભવસરણમાં ધિરાજમાન થશે.
૧૪. અગ્નિની જ્વાળા—ત્રણ લોકને શુદ્ધ પવિત્ર બનાવશે.

૬૨ ❧ ત્યાગ્ય જ્ઞાન

મરતી વખતે ઝવેરી કહી ગયો કે ‘હીકરા, બને ત્યાં સુધી તું કોઈની સામે હાથ માંડતો નહીં, જ્યારે ખૂબ દુઃખ આવે, ત્યારે તિબ્બેરીમાં પડેલા હીરાને વેચી નાખજે.’ દુઃખનાં ઝાડ ઉપાં પડેલા દિકરો પિતાના મિત્રને ત્યાં હીરા વેચવા ગયો, ત્યારે મિત્રે ના પાડી, અને થોડા પૈસા આપી ઘેર મોકલ્યો. પછી તે છોકરાને પોતાની દુકાને નોકરીમાં રાખ્યો અને તે ધંધામાં ખૂબ જ કુશળ થઈ ગયો. પછી તેણે હીરા વેચવાનો વિચાર આવતાં, તિબ્બેરીમાંથી હીરા કાઢ્યા. હવે તે હીરા પારખવામાં કુશળ થઈ ગયો હતો, એટલે તેણે હીરા જોયા તો તે માત્ર કાચના કટકા હતા. ઈજ્જત સાચવવા માટે તેના પિતાએ આમ કયું હતું.

આમ આપણા ગુરુઓ શુદ્ધ-અશુદ્ધનો વિવેક આપે છે. સાચા-ખોટાને, છોડવા લાયક અને ઝાંડણ કરવા લાયક શું છે, તેનો ખ્યાલ આપે છે.

“છોટો તેના કરતાં છોડવા લાયકનું જ્ઞાન આપવું વધારે જરૂરી છે.”

સ્વામી આપણું કોઈને ઉપદેશ દેવા જઈએ, ત્યારે પહેલાં આપણામાં શુભ ભાવના હોવી જોઈએ. શુભ ભાવનાથી બીજા પર ઉપદેશની સારી અસર થાય છે.

ગીતમ સ્વામી અષ્ટાંગદ પર્વત પરથી નીચે આવ્યા, ત્યારે ઘણા તાપદેશને અસાધ્યરોગિય વડે ખીરનું પાચનું કરાવે છે. તે ખીર ખાઈને પાંચસો તાપદેશને કેવળજ્ઞાન થાય છે. ગીતમ સ્વામી શુભ ભાવથી બીજા પાસે જતા.

બીજાને સુધારવા હોય તો તેની પાસે જઈને બોધ આપવો જોઈએ. દરના બોધની કેઈ અસર થતી નથી. જ્ઞાનથી, સમજણથી અને વિચારોની આપણેથી મનુષ્યમાં બોધ ઉતરે છે. હુનિયામાં સમજણા માણસો અશક્યતામાંથી શક્યતા પ્રાપ્ત કરે છે.

લગવાન મહાવીરે કહ્યું છે કે 'તમારામાં અને મારામાં શો ફેર છે ? મારામાં જે હુતું તેનો મેં બરાબર ઉપયોગ કર્યો, તેમ તમે તેનો ઉપયોગ કરતા નથી. જે બનવું હોય તે બની શકાય છે, માત્ર મન, વચન અને કાયાની લાયકાત મેળવવી પડે છે.'

૬૪ ❧ સમક્ષિ દષ્ટિ

શુદ્ધ દેવ, શુદ્ધ અને ધર્મને ભૂલી જઈએ અને
ખાતમાને ભૂલી માત્ર જડનો વિચાર કરીએ તે મિથ્યાદષ્ટિ
૩. મિથ્યાદષ્ટિની ધર્મ કરવાની વૃત્તિ માત્ર જડ પદાર્થ
મેળવવા માટે જ છે. કેટલાક આત્માઓ સમક્ષિ પામીને
પાણું તૃમાવી દે છે અને જડ પદાર્થમાં પડી જાય છે
સંધ્યા સમયે યોડું અજવાળું ને યોડું અંધારું હોય
તેમ પહેલાં સ્વચક્ત્વ આવ્યા પછી મિથ્યાત્વ આવે તેની
ખરાખર છે. સમક્ષિ જીવનમાં આવીને ચાટ્યું જાય છે.
પુદ્ગલમાંથી પુદ્ગલની ભુદ્ધિ જાય અને આત્માની
ભુદ્ધિ પ્રગટે અને ચૈતન્યનો પ્રકાશ પડે તેને ત્રીશુ
શુભસ્થાન કહે છે. સમક્ષિ આત્મા કદી દુઃખથી ગભરાતો
નથી. જ્યારે દુઃખ પડે, ત્યારે મનમાં વિચારે છે કે મેં
દુઃખનાં ખીજ વાળ્યાં છે, તો દુઃખનાં ફળ હું ભોગવું
છું. આવેલાં દુઃખ તે સમતાથી ભોગવે છે. આર્તધ્યાનથી
નવું દુઃખ જીભું નથી કરતો.

સદ્ગુણો આવી જાય અને ઈલકાઓ મળે તો વાંધો
નથી, પણ સદ્ગુણો ન આવે અને ઈલકાઓ મળે તો

એવું કે, સમસ્તિ જીવને સદગુણો ભરેલે આનંદ થાય અને તે મેલવવા આં દોરે છે.

સમસ્તિ મનુષ્ય પાત્રના અગમ્યને ઉપાદે છે, અને સદગુણને લાંબી જે છે અને વીરના અગમ્યને લોકે છે, અને સદગુણને ઉપાદે છે. પાત્ર સદગુણને જીવનમાં ઉતારે છે અને દુર્ગુણને દૂંડી દે છે. સમગ્રના આત્મા સુખ નથી માગતા, દુઃખને જ માગે છે.

મારી સદાત્મ ગદની હિમ નારે અકરમાન થતો નથી. ઉતરતી વખતે અકરમાન માર્ગ છે. દુઃખમાં પડવાનો ભય નથી, સુખમાં જ પડવાનો ભય છે.

માંગીને પૈસા લેવા તે પૈસા છે. અને હૃદયના ભાવથી જે પૈસા આપે છે, તે દાન ખની જાય છે. દાન એક સુવાસ છે અને તે સુવાસ હૃદયમાંથી આવે છે સાધુનું જીવન સુવાસથી ભરેલ છે. તે પરોપકાર કરે છે. પૈસો તો આપણને છોડી જવાનો છે. પૈસો લેવા માટે નહીં, દેવા માટે મળેલો છે.

૬૫. ✖ જોતી

શરીર ટકે છે જોરાકથી, તેમ આત્મા ટકે છે ધર્મથી. દુનિયામાં કરવા લાયક શું અને ઊડવા લાયક શું છે તેનો ખાસ ધર્મથી આવે છે. માનવીની ધરતી જોડ્યા વગરની પડી રહી છે, તેમાં ધર્મરૂપી માતીની જોતી કરવાની છે. ચોમાસાની ચરુઆવમાં જોતી કરીએ તો ચોમાસું પૂરું થતાં આપણું મન લીલું છમ જોતર બની જશે. આપણા અંતરને ઉકરેડો નહીં, પણ સુવાસિત પુષ્પ જેવું બનાવવાનું છે. મહાપુરુષોનાં અંથો માતીમૂળ પ્રેરણા આપી જાય છે. આવતી કાલનો વારસદાર સમાજ આપણી કરેલી જોતી પર જ ઊભો રહેવાનો છે.

જેવું પહેલાં જમીનને જોડીને પોચી બનાવે છે, તેમ આપણા આત્માને માનવતાથી, કરુણાથી, દયાથી, વાતસલ્યથી પોચો બનાવવાનો છે. માનવ માનવ વચ્ચે સહાયક બનવાનું છે, નહીં કે દુરમન બનવાનું. કીડી મધમાખી, ઉધઈ જંતુ હોવા છતાં એક બીજાને સહાયક બને છે.

૬૬ ❀ ભાવના

ભાવના ભવ તારિની છે. જ્યાં ભાવના છે. ત્યાં ભવ્યતા ને દિવ્યતા છે.

આદિબદ્ધ પૂર્વ જન્મમાં માત્ર ખીર અગ્નીમ ભાવ-પૂર્વક પ્રાપ્તિને વંદિત્રાવી હતી, નેા ખીન્ન ભવમાં અઢળક શિક્ષિશિક્ષિ પામ્યા.

કુસારખાળે હૃદયની મુંઢર નિર્મળ ભાવનાથી પોતાની પાંચ કોડીનાં ફૂલ પ્રભુને ચઢાવ્યાં અને અઢાર દેશના રાજા ગળ્યા.

અંતરના ઉલ્લાસથી જ કંઈ પણ કામ કરવાથી કામ મુંઢર બની જાય છે. ભાવનાથી કામ હલકું થઈ જાય છે. ભાવના માટે કામ કરવાનું છે, બદલા માટે નહીં, કાર્ય પાછળ સંગીત બેઈએ. માતા પોતાના પુત્ર પાસે કદી પ્રમાણપત્ર માગતી નથી. તમારું કોઈ ન હોય છતાં જો ભાવના જીવનમાં હશે તો જગત તમારું બની જશે.

દાન, શીલ, તપ, ભાવ-આ ચાર પ્રકારના ધર્મથી આત્માનું જ્ઞાન થશે. ઋષભદેવના પ્રથમ ભવ નયસારના

ત્રણ પહેલો ભાવ દાનનો થયો હતો. “કોઈને જમાડીને ત્યુ” એવી અતિથિસ્ત્રકાર કરવાની નયસારને ભાવના છે હતી. મોક્ષનું બીજ એટલે દાન. શુદ્ધ ભાવનાથી કુષાને દાન દેવાથી આત્મા ધીરે ધીરે આગળ વધી નિર્વાણ માર્ગ કરે છે.

નયસારે બૂલો પટેલા મુનિઓને માર્ગ બતાવ્યો, સારે શુભે તેને ભવ અટવીનો માર્ગ બતાવ્યો અને નવકાર મંત્ર આપ્યો. ધનનું દાન કરવાથી પરિચ્છેદી મુક્ત થઈ શકાય છે, મૂંઝાણો ત્યાગ થાય છે.

“આ જીવનનો હેતુ શું છે?” તે વિચારમાત્ર મનુષ્યને જ આવે છે, તિર્થંક કદી આવા વિચાર કરી શકતા નથી. તેને આત્માનો વિચાર આવતો નથી. મનુષ્ય તો ખાવાપીવાનું મજે, પણ છતાં આત્માનો વિચાર કરે છે. તે બહે છે : અહીંયા તો મજેલાને હોવાનું છે. મનોરથ કદી પૂરાતા જ નથી. માટે પહેલેથી મજેલું હોવી હજીએ તેમાં જ મુખ છે.

૬૭ ❖ પુણ્યા:

તરફરને 'શ્રેણી'માં જ્ઞાપિયત ગોડની શકતા હતા. તેથી 'ગિ'ગિનારનું' નામ શ્રેણિક પડ્યું. આવા મકાન મન્દાગત શ્રેણિકને-મગમના માત્રિકને પાતાના દીકરા કોરસ માટે છે, ત્યાં શ્રેણિકા કહે છે કે 'કવામી, તમારી આ દશા!'

ત્યાં સમ્યક્ત્વ પામેલા શ્રેણિક કહે છે કે "ગયા જન્મમાં મેં તેને દુઃખી કર્યો હતો, માટે જ આ ભવમાં મને તે કોરસ મારી રહ્યો છે. માટે તે દીકરા ઉપર કરુણા લાવવાની છે."

પરલોકની પુણ્યાઈથી ધન, સંપત્તિ, હાંશિયારી આવે છે. જ્યાં પુણ્યાઈ ત્યાં લક્ષ્મી, ત્યાં સમૃદ્ધિ, ત્યાં સગવડતા ને ત્યાં જ વક્ષાદાર મિત્રો, જ્યાં પુણ્યાઈ નથી ત્યાં ઈચ્છા હોય તોપણ તપ, ત્યાગ, સંયમ કરી શકાતા નથી. નારકીના જીવો પાસવાર યાતનામાં અન્ય લેશ માત્ર વિચારી શકતા જ નથી. પશુઓ અજ્ઞાનતામાં ખૂંચેલા છે. પરંતુ જ્ઞાનના વિકાસમાં આગળ વધનાર મનુષ્ય એકલો છે. આવ મનુષ્ય ભવને ઉત્તમોત્તમ બનાવવાનો છે. તેના આત્માએ

પૂર્ણતા તરફ પ્રગતિ કરવાની છે. અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત આનંદ, અનંત વીર્ય દરેક આત્મામાં પડેલ છે. તેને વિકસાવી, પૂર્ણતાને પામવાનું છે. આ કરી શકવાને શક્તિમાન હોય તો તે મનુષ્ય છે.

પુણ્યનો પ્રભાવ આત્માનું કંઈપણ કરાવે છે અને જગતમાં ક્રીતિ ફેલાવે છે. અસંખ્ય કેવળીને આપણે યાદ કરતા નથી, પણ ચોવીસ વીર્ય કરાને હંમેશા યાદ કરીએ છીએ, કારણ કે તેમણે જબરજસ્ત પુણ્ય નામ કર્મ બાંધેલું હોય છે, એટલે અતિશયો અગ્રી ઉઠે છે. જ્યાં સુધી મોક્ષ ન મળે ત્યાં સુધી પુણ્યની ખૂબ જરૂર છે.

મોક્ષ એ ફળ છે અને પુણ્ય એ ફૂલ છે. અને ફળ આવતાં ફૂલ એની મેળે જ ખરી બાય છે.

૦

જે દિવસો હાથમાં છે, તેની કમાણી કરી લેવાની છે. દુઃખનો ઉદય અત્યારે જ આવી બાય તો સારું. કર્મ-રાજનું દેવું ચૂકવી દેવાય તેટલું ઉત્તમ સંસારને સુખ માન્યા કરતાં મોક્ષમાં સુખ માનવાથી મોક્ષ તરફ પ્રયાણ થાય છે. વિપત્તિને સંપત્તિ માનો, દુઃખને સુખ માનો.

૬૮ ૦ સમર્પણ

એક વખત એ બાઈએએ પેનરની વહેંચણી કરી. મોટા બાઈને એકે દીકરા નથી, નાનાને ચાર દીકરા છે. મોટા બાઈ દયાળુ હતો. તેને વિચાર આવ્યો : “મારે એકે દીકરા નથી, નાના બાઈને ચાર છે, તે દશબાર તેના પેનરમાં નાખી દઉં.” ત્યારે નાના બાઈને વિચાર આવ્યો કે “મારે ચાર દીકરા છે, મારે કમાયો. પણ મોટાબાઈને ઘડખણમાં કમાનાર કોઈ નથી, માટે લાવ, દશબાર મોટાબાઈને આપી દઉં. પછી જન્મે બાઈઓ સાથે જોડીને આ દશ બારનો ખુલાસો કરે છે. આથી જન્મે વચ્ચે પ્રેમ ઘણો વધી ગયો. અને વહેંચેલાં ખેતરો પાછાં ભેગાં થઈ ગયાં.

ત્યાગ અને સમર્પણથી જ સંસારમાં સ્વર્ગનું સુખ મળે છે. જેટલો ત્યાગ વધારે, તેટલો સંસાર વધારે મીઠો બને છે.

તેમનાથે જીવે માર્ગ લીધો, તેથી રાજમતિ પણ તેમના માર્ગે આપ્યા. પ્રેમની અંદર એવો ગુણ છે કે એક

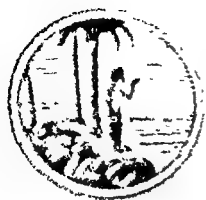
વ્યક્તિ બીજાને ખાતર પોતાનો સ્વભાવ બદલી નાખે છે. પ્રેમની ઉત્કૃષ્ટતા એ છે કે રાજમતિને નેમ પર જૂબ જ પ્રેમ હતો, તેથી સંસારનો ત્યાગ કરીને આત્માનો માર્ગ સ્વીકાર્યો.

વાસનાવૃત્તિઓ ચાલી જાય તેનું નામ જ સાચો પ્રેમ. પ્રેમ આત્મસ્વરૂપ જુઓ છે. પ્રેમ શુદ્ધ રૂપે થાય, ત્યારે આત્મક્રિયાણુ વધતું જાય છે. આપણું મન મમતા વગરનું જાની જાય છે. મમતાનો રંગ ચાચો જાય, ત્યારે આત્મા હજીવો જાની જાય છે. કર્મના ભારને ઝોછો કરવાથી આનંદનો અનુભવ થાય છે.

પ્રેમની અંદર ત્યાગ રહેલો છે. રાજમતિએ વૈભવનો ત્યાગ કર્યો, ને ભરખુવાનીમાં નેમને પગલે ચાલી જાય છે. આત્મ-સમર્પણમાં સાચો ત્યાગ છે. પ્રેમ આત્મસમર્પિત છે. એમાં બદલાની આશા હોતી જ નથી.

❶

રૂપ, રસ, ગંધ અને સ્પર્શ જેના સમાન હોય તેવા સ્થાનમાં જીવ ઉત્પન્ન થાય છે. અગ્નિકાયના જીવો અપ્કાયના જીવો સાથે મળતાં મરી જાય છે.

૬૯ ઝ પારસમણિ

મનને તૈયાર કરવામાં માનવીની મરજી છે. ભગવાન મહાવીર મહાબલકંદર વનમાં આવીને ત્રીજી સાધના શરૂ કરે છે. ઉવનમાં મંડેલ શરૂઆતની કરોડી માણસે કરવાની છે. ભગવાન પાતાની આત્મકરોડી કરે છે, ત્યાં પણ કોપી સર્પ આવે છે. તે વિગ બંદેલ આંખ પ્રભુ સન્મુખ માંડે છે. તે વિપદષ્ટિ છે. ભગવાન મહાવીર તેના (સર્પના) ઉવનનાં ઝેર ઉતારી નાખે છે :

ઉવનનું ઝેર ઉતારવું અતિ દુષ્કર છે.

ભગવાનમાં પરમ પ્રકાશ હતો, પરમ તેજમય તત્ત્વ હતું, તેમને કોઈની કંઈ જ અસર થતી નથી. ભગવાનનાં ચરણ ઉપર ઝેરી ડંશ મારીને સર્પ દૂર ખસી જાય છે, પણ ભગવાનની કાયા તો પ્રસન્નતાથી હસતી જ હોય છે. સર્પના અજ્ઞાન ઉપર ભગવાન કરુણા વહાવે છે. ભગવાનના ચરણમાંથી લોહીને બદલે દૂધની ધારા વહે છે, તેથી તેને ખૂબ જ નવાઈ લાગે છે. જેમ માતાનો બાળક પ્રત્યેનો પ્રેમ લોહીમાંથી દૂધ બનાવે છે, તો ભગવાન

પાશ્વર્ય

તો આખા જગતના માતાપિતા સમાન છે, તેમનામાં
તો જીવો પ્રત્યે તારવાની અપાર કરુણા ભરી છે, તો
તેમનું લોહી દૂધમાં કેમ ન ફેરવાય ?

ભગવાન મધુર વાણીથી બોલ્યા : ‘ચંડકોશિક,
હવે જૂઝ (સમજ), ચેતન, જૂઝ.’
ચિંતન, મનન, ધ્યાનમાંથી ઉદભવેલ ચબ્દો બધું
!લાવી શકે છે.

ભગવાનની વાણી સર્પના હૃદયમાં સોંસરી પ્રવેશી
અથ છે. સર્પના ભાવ પલટાય છે ને ભતિસ્મરણ થતાં
‘પિતાનું’ માથું ભગવાનના ચરણમાં નમાવીને પડી રહે
છે, ને પશ્ચાત્તાપ તથા સહનરીક્ષતા તેને સ્વર્ગ અપાવે છે.

મનની કેળવણી યોગ છે. વચન અને કાયાને
‘સલાવનાર મન છે. મનની વરાગ દ્વારા જીવનનું એન્જિન
ચાલ્યું’ રાખ્યું છે. અસ્થિર મન સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી
શકતું નથી.

માણસનું મન જ્યારે પરમાત્મામાં એકાગ્ર બને,
ત્યારે પાપોના દગલા થોડી જ વારમાં નાશ પામી જાય
છે. યોગ પાપનો નાશ કરે છે. આત્મધ્યાનના યોગ દ્વારા
આત્મામાં પ્રગટેલ અગ્નિ બધાં કર્મોને બાળી નાખે છે.
યોગથી વર્તમાન જીવનને પલટાવી નિષ્પાપ છે, આધિ,
આધિ દૂર થાય છે. યોગ એ પારસમણિ છે.

❶

૯૫

૭૦ ❀ કપિ

દર્શન એટલે નજીક પ્રવેશી રહિ. રહિ એટલે અંતરના ઉદ્ધાર, અનુદાન. જિનેશ્વર રાગ દેખી પર છે. માનવ સંસારમાં જોડેલા છે. તે મને નેટલા તરફ રહેવા જાય તેમજ તેનામાં મેલો રાગ ને દેખેના અંશ તો રહેવાનો જ. જિનેશ્વરના તરવામાં રાગદ્રેષ નથી. હા. ત., ગીતમ સ્વામી.

ગીતમ સ્વામીને આનંદચુનિને થયેલા અવધિનાત વિશે શંકા થાય છે, ગીતમ સ્વામી ભગવાન પાસે આવે છે. ભગવાન જાહેરમાં ગીતમ સ્વામીને કહે કે “આનંદની માફી માગી આવ, તારી શંકા ખોટી છે.” કાંટાનો સ્વભાવ એટલે વીતરાગનો સ્વભાવ. કાંટો બધાને સરખા જ ગણે છે. કાંઈ ખોતાનું નહીં, અને કોઈ પારકું નહીં.

જિનેશ્વરના વચન ઉપર રુચિ થવી તેનું નામ શ્રદ્ધા. શ્રદ્ધાથી ણીક ચાલી જાય છે.

જ્ઞાન હોવું સારી વાત છે, પણ તેના પ્રત્યે શ્રદ્ધા હોવી તે વધારે સારી વાત છે. શ્રદ્ધા આવવાથી આપણને

કાર્ય કરવામાં જાગ મળે છે. રુચિ આવવી એટલે કાર્યમાં વેગ આવે. ઘડાની નિશાની એ છે કે કોઈ કાર્ય કરવામાં વેગ આવે. દાખલા તરીકે બ્યાપારી દરરોજ અગિયાર વાગે જમતો હોય, પણ કોઈ વાર ઘરાકી સારી જાતી હોય તો જમવાનું પણ ભૂલી જાય છે.

રુચિ સત્યનો સ્વીકાર કરે છે, ને અસત્યને દૂર કરે છે.

૧

જે લોકો મહાન થવાના છે, તેમનામાં નાન-પણથી જ નમ્રતાનો, વિનયનો, વિવેકનો, સમતાનો, ને સંતોષનો સ્વભાવ જ પડેલો હોય છે. આરા સ્વભાવથી, સારી ટેવોથી, આરા વર્તનથી મનુષ્ય મહાન બને છે.

કુંભાર ઘડાને ઉપરથી ટીપે છે, છતાં એક હાથ અંદર રાખે છે, જેથી ઘડાને ઘોળો ન પડે, તેમ વિદ્યાનું જ્ઞાન કરનાર ગુરુ પણ વિદ્યાર્થીને ઉપરથી ઘડે છે, છતાં અંદરથી હાથ રાખીને વિદ્યાર્થીને આંતરિક હોંશિયાર, સબળ ને સત્વશીલ બનાવે છે. આવી રીતે તૈયાર થનાર બધિય ઉભળે છે અને મહાન થાય છે.

૭૧. ઠ પરમાણુ

એક રાજકુમારની ક્ષિયા દીપ્તા લેવાની હોય છે, પણ તેના માતા-પિતાને રાજકુમારને પરણાવવાની ખૂબ જ ક્ષિયા હોય છે, પરણનાર કન્યાઓ પણ મહાસતીઓ હોય છે. તે રાજકુમારને કહે છે : “હિ રાજકુમાર, જો તમારી સંયમ લેવાની ભાવના હોય તો જરૂર લેજો, પણ એક વખત અમારી સાથે હસ્તમેળાપ કરો, જેથી અમે પણ ભાગ્યશાળી થઈએ કે અમારા પતિદેવ મહાયોગી હતા.”

પછી તે રાજકુમાર લગ્ન કરવાની હા પાડે છે. હસ્ત મેળાપ વખતે રાજકુમાર વિચારે છે કે “આભૂષણો ભાર રૂપ છે, ભોગો તો રોગને લાવનારા છે, અને સંસાર તો કાયાનો કલેશ છે.” ઉત્તમ પુરુષોના આ બતાવે છે કે પરમાણુઓ પણ ઉત્તમ હોય છે.

રાજકુમાર તે વખતે સંયમ લેવાનો નિશ્ચય પાકે કરે છે. તેમની સાથે આઠે કન્યાઓ પણ સંયમ લેવાનો નિશ્ચય કરે છે. ત્યાં ને ત્યાં આઠે કન્યાઓ કેવળી થાય છે.

૭૨ ❖ નમન

સૂર્ય કહે છે : મેં અંધારાને જોયું જ નથી. સૂર્યનું અસ્તિત્વ જ પ્રકાશમય છે. આપણામાં જ્યારે જ્ઞાનદશા આવશે, ત્યારે વૈરભાવ આપણામાં નહીં હોય. અંતરના પ્રભુને જે છતે તેમનું નામ મહાવીર છે. ચોગીઓને બાધાર ભગવાન મહાવીર છે. મહાવીર ભગવાનને ચોગીઓ નમન કરે છે. ઘડાને ભરાવણું હશે તો તેને નમવું પડશે. તેવી રીતે જેમને અમૃત છવનઘટમાં ભરવું હશે, તેમને જરૂર ભગવાનને નમન કરવું પડશે. જેમને જ્ઞાન મેળવવું હોય તેમને પહેલાં તેમના હૃદયને કુમળું બનાવવું પડશે. માટીને કેળવવાથી સુંદર આકાર બને છે, તેમ જ્ઞાનીઓ આપણને નમનની કેળવણી આપીને આપણા છવનને સુંદર બનાવે છે. નદીના કિનારાના ખેતરના પાક પલ્લ પાણીના પૂરને નમન કરવાથી પોતાનું અસ્તિત્વ ટકાવે છે. ઝાડ નમતાં નથી, તો તે ઉખડી બાય છે. નમન કરવાથી આત્મા નમ્ર-વિનમ્ર બને છે.

❖

૬૬

દ્રોણાચાર્ય જાણા શિષ્યોને બતાવી રહ્યા છે. તેમણે પાડ આવ્યો કે આત્માની સાધના માટે “ક્રોધ ક્રીડા નહીં”, ક્ષમા કરજો.” ક્રોધ ના કુલ થવા કુલ આટલો પાડ તો બધાને આવડી ગયો, પણ યુધિષ્ઠિરને તે ન આવડ્યો. ત્યારે શુરુછએ કહ્યું કે અન્યાર સુખી કેમ પાડ ન આવડ્યો? એમ કહીને દ્રોણે યુધિષ્ઠિરને તમાર્યા માયો, પણ યુધિષ્ઠિરને ક્રોધ ન આવ્યો, પણ રમગીતા તો સમજાતી આવી. પછી તેણે કહ્યું : ‘શુરુછ, હવે મને પાડ આવડી ગયો.’ આ સમયે જાણા શિષ્યો યુધિષ્ઠિરની મફકરી કરે છે, પણ તેમણે જાણાને ક્ષમા આપી. જે સમજેલ છે, તે આણુસમજેલા જાણાને સમજી શકે છે.

હલ કેટલુંય ધી ખાય છે. છતાં હલ કદી ચીકણી થતી નથી, તેવી રીતે જગતમાં રહેવા છતાં ચીકાશથી હવવાનું નથી, પણ અલિપ્ત રહેવાનું છે. બકડું બે બે કરે છે, તેમ મૃત્યુધામમાં હવ ‘મારું, મારું’, કરતાં આલ્યો જાય છે, પણ જ્ઞાનદશા આવતાં ‘મારું મારું’ આલ્યું જાય છે.

૭૪ ❖ શિખામણ

મરતી વખતે બાપે દીકરાને કહ્યું : ગામે ગામે ઘર બાંધજે, તડકે ફરીશ નહીં અને મીઠું ખાજે” બાનેા અર્થ દીકરાે ન સમજ્યો, પણ બાપના વૃદ્ધ મિત્રે તેનેા અર્થ સમજાવ્યો કે :

૧. ગામે ગામે ઘર બાંધજે, એટલે કે લોકોની સાથે સારા સંબંધ રાખજે.

૨. તડકે ફરીશ નહીં એટલે વહેલી સવારથી તે મૂર્ધાન્ન થાય ત્યાંસુધી દુકાન પર બેસી ધંધો કરજે.

૩. મીઠું ખાજે એટલે કે ખૂબ શ્રમ કરજે કે જોધી તું જે ખાઈશ તે મીઠું લાગશે.

શ્રમ કર્યા વિના પ્રાપ્ત થયેલ પૈસાની કિંમત નથી હોતી. શ્રમ કર્યા વિના વારસામાં મળેલ પૈસા દીકરાે સ્વચ્છંદ રીતે ઉડાવી દે છે. શ્રમમાં રસ છે, આનંદ છે, સુખ છે, શાંતિ ને સમતા છે.

સાધુ શ્રમ કરીને જ સિદ્ધિ મેળવે છે, તેથી તે શ્રમજી કહેવાય છે. સાધુઓ શ્રમ કરી કરીને આત્મમંથન કરીને, આત્માનું વલોણું કરીને લોકોને ઉપદેશરૂપી નવનીત આપે છે.

૭૫. મમત્વ ત્યાગ

માનવ જાતનો આપણને મમત્વના ખાટા પર ચઢાવી દીધા છે જેથી 'હું' અને 'મારું'માં આપણે અનંતા ભવો ગૂંથાવી દીધા છે. માનવની આપણે સંસારના ખોટા ભાર વધારી દીધા છે, જેથી આઠ દિવસ પાંદડાંની વાત આપણે ભૂલી જઈએ છીએ. પરંતુ આપણામાં સંયમ વધતો જશે, તેમ તેમ આપણી કમુનિ વધતી જશે. ભવચક્રમાં દોડતાં દોડતાં આપણી શક્તિઓ લગાઈ જાય છે. આ શક્તિ આપણે ભેગી કરીને તેનો સદુપયોગ કરવાનો છે. માણસ ધારે તો અશક્ય કામને શક્ય બનાવી શકે છે. માટે જ નયસારે અશક્ય તિર્થંકર પદને વિકાસ કરતાં કરતાં શક્ય બનાવ્યું. મનને પવિત્ર બનાવ્યા પછી જ ધ્યાનમાં એકાગ્રતા આવી શકે છે.

સૌ સાધન બાંધન થયા પછી સાધ્ય સરકી જાય, જ્ઞાનદશા જેમ જેમ આવતી જાય, તેમ તેમ આત્મા કર્મથી છૂટતો જાય.

૭૬ ❖ દિવ્યતા

એક સાધુની એક શ્રાવક અત્યંત ભક્તિ કરતો હતો. સાધુ સમતામાં લીન હતા. એકવાર ધ્યાનમગ્ન હતા, ત્યારે ભેંસને નવડાવતાં પાણી સાધુ પર પડ્યું—ધ્યાન-પૂર્ણ થતાં સાધુએ ભરવાડને ઉધડો લીધો. તેથી શ્રાવક ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો.

પછી કોઈ સમતાં, સમતા આવતાં સાધુએ ભરવાડની માફી માગી. પછી તે શ્રાવક પાછો આવ્યો અને સાધુની ભક્તિ કરવા લાગ્યો.

તો સાધુએ આનું કારણ પૂછ્યું. ત્યારે શ્રાવકે કહ્યું : તમે કીધ કર્યો, ત્યારે તમારી પાસેથી પરમાત્મા ચાલ્યા ગયા હતા, શુભ પરમાણુઓ—પ્રેમ, મૈત્રી, ક્ષમા, સમતા ચાલ્યાં ગયાં હતાં—દિવ્યતા ચાલી ગઈ હતી, પરંતુ તે આવતાં હું આવ્યો.”

જેવો સંગ કર્યો, તેવો રંગ પ્રાપ્ત કર્યો. ગદરનું પાણી ગંગામાં ભળીને સ્વચ્છ બની જાય છે. સંજ્ઞન હૃદયનને સંજ્ઞન બનાવે છે. પરંતુ ખૂદ ગંગાજી સાગરમાં જઈ મળે છે, ત્યારે તેમનું પાણી ખાફું થઈ જાય છે.

જે સંજ્ઞા કિંવા શબ્દ છે, તે પુદ્ગલને લીધે છે. કાર્મણ અને નેજસ પુદ્ગલને લીધે જન્મ મરણ કરવા પડે છે. એક પણ શબ્દ આ (જાન્મા) દેહપુદ્ગલ વિના રહી શકતો નથી.

જન્મથી આધાર સંજ્ઞા છે. આવતો જન્મ સુધારવો હોય તો આપણે આધાર સંજ્ઞા ઓછી ને ઓછી કરતા જવાની છે. આધારમાં અને વ્યવહારમાં આપણી આધાર સંજ્ઞા વધારેમાં વધારે કામ કરે છે.

પુદ્ગલને લીધે સંસારમાં પરિસ્થિતિ આપણે કરીએ છીએ. આત્મા અને પુદ્ગલનો સંબંધ અનાદિ છે.

આનંદધનજીને તાવ આવ્યો હતો એટલે શ્રાવકો તેમને સુખસાતા પૂછવા આવ્યા તો આનંદધનજી લજન ગાર્હ રહ્યા હતા. શ્રાવકો બોલ્યા: “આપને તો કેટલો ખધો તાવ આવ્યો છે?” આનંદધનજીએ જવાબ આપ્યો: ‘તાવ તો પુદ્ગલને આવ્યો છે, મનને નહીં—આત્માને નહીં.’

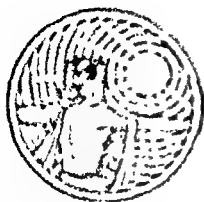

૭૮ છ સાધના

હોખંડ અને તાંબાને પારમભણિનો સ્પર્શ થતાં તે
 [વળું બની જાય છે, તેમ આત્માને આત્મજ્ઞાન મળતાં
 । અમર બની જાય છે. સ્વત્વં દર્શન જ જીવનભર કરવાનું
 છે, અને દરેકે દરેક ક્રિયામાં આત્માને યાદ કરવાનો છે.
 જીવનને ધુંટી ધુંટીને અંતરમાંથી આત્મભગવૃત્તિ પ્રાપ્ત
 કરવાની છે. દરેક ક્રિયા આત્મભગવૃત્તિથી થયે, તો સંસારની
 ક્રિયા પણ આત્માને ઉર્ધ્વગામી બનાવશે અને ધર્મનું
 સાચું રહસ્ય તો આત્માને મોક્ષ અપાવવાનું છે.

મરણમાં જ જીવન રહેલું છે, અંધકારમાં પ્રકાશ
 છુપાઈ રહેલો છે. મરણમાં જ અમૃત છુપાયેલું છે. મરણને
 સમજ્યા પછી જીવન જીવવાની બહુ જ મઝા આવે છે.

જીવન ઉકરકા ભેવા માટે નહીં, પણ જગતના
 બગીચા ભેવા માટે છે. દરેકના સદ્ગુણો ભેવાના છે, દુર્ગુણ
 કે દોષ નહીં. સદ્ગુણો ભેતાં ભેતાં આપણામાં સદ્ગુણ
 વધવા જ જાયે. દુર્ગુણ ભેવાથી દુર્ગુણ વધ્યા કરશે, અને
 મૈત્રી-પ્રેમને બદલે રાગ-દ્વેષ વધ્યા જ કરશે. પાખંડીઓ
 તો ભગવાનના પણ દોષ જ શુભ છે.

જગતમાં કોઈ બેશુ' નવ નથી કે જે મરેલાને જીવતા કરી શકે. માટે તનથી જેવા કરવાની છે, જગતમાં રહીને બેશુ' કરેશુ' દોષને આપવાનું છે, પરંતુક માટે દાન કરીને કાંઈક વાવનાં જવાનું છે. બેશુ' આપું કરીને દાનમાં વધારે આપવાનું છે. "જગતમાં ચાલતા કૂતરાનો ચાટણો" નથી બનવાનું, ચાટણે કે સંઘની સાથે કૂતરો જતા હોય તેને જળ આવાનું મળે. પાતાને ભૂખ હોય તેટલું ખાઈને વધારાનું આવાનું દારી દે છે, પણ તેને ખજાર નથી કે આ સંઘ તો આગળ જવાનો છે. આવી રીતે બ્રમમાં નહીં રહેલ મનુષ્ય જે કરવાનું હોય તે આજે જ કરી લે છે. તે આવતી કાલનો વિચાર નથી કરતો કે કાંઈ બેશુ' કરી મૂકતો નથી.

આપણે રહેવાસી નથી, પ્રવાસી છીએ. આપણો આ વિસામો છે. અહીં સ્થિર રહેવાનું નથી, પણ અહીંથી બીજે જવાનું છે. યાત્રા અનંતની છે. આ યાત્રાને સમાપ્ત કરવી હોય તો અહિંસા, સંયમ, તપને જીવનમાં ઉતારવાના છે. આહાર, નિદ્રા, ભય મૈથુનને જીતવાના છે. દાન, શીલ, તપ, ભાવથી જીવનને ઉધ્વગામી બનાવવાનું છે.

૮૦ ❏ અમૃત

વેશ કરતાં વિચારનું મહત્ત્વ નૈનદર્શનમાં વધારે છે. જ્યાં મુખી સમ્યક્ત્વ ન થાય, ત્યાં મુખી આત્મા આગળ વધી શકતો નથી. સમ્યક્ત્વદર્શન સંસારને તરવાની હોદ્દી છે. સમ્યક્ત્વ દર્શન થતાં આત્માનો ખ્યાલ આવી જાય છે. પછી ભલે તે સંસારમાં રહેતો હોય, પણ તે અનાસક્ત હોય છે. આત્મજ્ઞાન થતાં અંતરમાં આનંદ દેખાય છે. ભમરને એકવાર રસ મળી ગયો પછી તે રસને ચૂસ્યા જ કરે છે, શું જન પણ કરતો નથી. જ્ઞાનરૂપી અમૃતના સાગરમાં જેણે એકવાર દૂબકી મારી, તેને વિષયો ઝેર જેવા બની જાય છે.

પશુ અને માનવી વચ્ચે ફરક બતાવનાર જ્ઞાન છે. પશુ પણ જ્ઞાનથી માણસ જેવો બની જાય છે. ચંદ્રીશિકને જ્ઞાન આવતાં આઠમા દેવલોકે ગયો. જ્ઞાન કર્મને બાળી નાખે છે. જ્ઞાનને જીવનમાં ઉતારવાનું છે. જ્ઞાનથી માણસની કિમત વધતી જાય છે. મોક્ષમાર્ગમાં લઈ જનાર સોમિયો તો જ્ઞાન જ છે. સંસારમાં માર્ગ બતાવનાર જ્ઞાન છે. માનવીના જીવનનો શૃંગાર પણ જ્ઞાન છે. માણસ જ્ઞાનથી ચોભે છે.

જે લોકો સ્વચ્છ છે, તે આપણા આત્માનું અચિત્ત કરે છે, જે લોકો પરાયા છે, તે આપણા આત્માનો વિશ્વસ કરે છે. પરાયા માણસો આપણને કિંદમાંથી નગાડે છે, મનવાવાળા માણસો આપણને મારી નાખે છે.

રોગ, મુસીબત; દુઃખ વગેરે આત્માના પિત્ર માટે આવે છે. જે તનથી કર્મ બાંધતાં વિચાર નથી કરતા, તે તે તનથી રોગ ભોગવવા શા માટે વિચાર કરવાના ?

સુખ અને દુઃખને સમાન જાણવાના છે; મન તૈયાર થાય એટલે દુઃખ સંતોષ લાયક છે. મન રોગમાં લાગે છે, ત્યારે જ રોગ મન પર ચઢી બેસે છે. રોગ આવે ત્યારે ત્યારે મનને સ્વાધ્યાયમાં બેસી દેવાનું છે.

જોકે વળત મદ્યુષ્ણનો રસ્તો લો, પછી કદી તમે દુર્ગુણના રસ્તે નહીં જાવ. હંમેશાં થોડું થોડું ચાલો, તો જરૂર ગામ આવશે, પણ તે રસ્તો સાચો હોવો જોઈએ. તમે જીવનમાં પંથ પર પ્રયાણ કરનાર પથિક જેમ સાચા રસ્તે ચાલશે તો જરૂર ધ્યેયને પ્રાપ્ત કરી શકશે.

૮૨ ❖ કડછી

દૂધપાકનો સ્વાદ કડછીને મળતો નથી, પણ એક મંદુ છલ પર મૂકાય તો છલને સ્વાદ લાગશે. તેમ આંખ ઈ દરતી નથી, આંખ તો સાધન છે, પણ આંખની યજ્ઞ રહેલ દિવ્ય આત્મા જ બધું જુએ છે, બધું અનુભવે છે. આંખથી આડું જોવાનો વિવેક રાખો. નહીં તો તે જે કંઈ કર્મ બંધન કર્યા જ કરે છે. ચરીરથી કર્મ બંધીએ છીએ, અને ચરીર તો પછી બળીને ભસ્મ થઈ જાય છે, પરંતુ કર્મનો ભોગવટો આત્માને જ કરવો પડે છે. સ્વયંક દષ્ટિ આત્મા પળેપળ કર્મની નિર્જરા જ કરે છે, કારણ કે તેને કોઈ પણ વસ્તુમાં આસક્તિ હોતી જ નથી. તીર્થ કરે બધી જ વસ્તુ લેતા હોવા છતાં, ખાતાં પીતાં કર્મબંધન નહિ, પણ કર્મની નિર્જરા જ કરે છે.

આપણી આશાને અમર આશા બનાવવાની છે, આંતર વૈભવને વિકસાવવાનો છે. ઇલેક્ટ્રીસીટી સાથે જોડાયેલ વાર મહાન જ્યોતિર્ગુપ બની જાય છે તેમ આપણે આત્મા પરમાત્મા સાથે જોડાઈ જાય તો આત્મા એક દિવસ પરમાત્મા બનશે.

૮૩ ❖ પ્રમાદ

જીવનમાં જે પ્રમાદ છે, તે હિંસા છે. જે માનસ અપ્રમત્ત છે, જતન છે, તે કોઈ કિંચિત્ હિંસા કરતો નથી. કદાચ અજ્ઞાનનાં હિંસા થઈ જાય તો તો તેને પાશ્વર દુઃખ થાય છે.

ભગવાન મહાવીર શ્રીતમ સ્વામીને વારંવાર કહે છે કે શ્રીતમ, કોઈ સમયનો પણ તું પ્રમાદ કરીશ નહીં. પ્રમાદથી ઘેન પોતાના આત્માનો અને સમાગમમાં આવનારનો નાશ કરે છે. દુનિયાના પાપોની, દુનિયાની ખરાબીની શરૂઆત પ્રમાદમાંથી થાય છે. ધર્મ કરનાર આત્મા માટે જગૃતિની જરૂર છે.

આપણે પાંચ તિથિ લીલોતરી નથી ખાતા, એટલે હિંસા નથી કરતાં એમ ન સમજવું. પાંચ તિથિ જેવા શબ્દો પણ ન બોલવા જોઈએ. શબ્દોથી કોઈનું જીવન કંડવું થતી જાય છે.

હિંસા એ બહારની સ્થૂલ વસ્તુ છે, પ્રમાદ એ આત્માની વસ્તુ છે. પ્રમાદે થાય છે ત્યારે હિંસા થાય છે.

૮૪ ❧ સફળતા

બીજનો ચંદ્ર નાનો હોવાથી, તેના દર્શન કરવા દુનિયા બંધ છે. તેનામાં નમ્રતા હોવાથી ધીમે ધીમે તે મોટો થાય છે. તે અમાસની લગુતા તરફથી પુનમની મોટાઈ તરફ બંધ છે. પછી મોટા થયા પછી નાનું થવું પડે છે. નાનાને નાના થવું પડતું નથી. નાના બાળકને દુનિયા ખ્યાર કરે છે, મોટાને કોઈ ખ્યાર કરતું નથી. આપણા શરીરમાં મોટામાં મોટું માથું મોટું છે અને પગ નાનામાં નાના છે. પગની રજ લેવાય છે, માથાની નહીં. સંસારમાં પાણીના પરપોટા માફક જે મોટા થાય છે, તે જલદી નાશ પામે છે. બાર બાર મહિના ઉગ્મ તપસ્યા કરવા છતાં બાહુબલીને કેવળજ્ઞાન થતું નથી. પણ 'વીરા મોરા! ગજથી હેઠા ઉતરો' સાંભળ્યું કે અહં-કાર થાલ્યો ગયો, નમ્રતા આવી ને નાના બાઈ સાધુઓને વંદન અર્થે ત્યાં પગ ઉપડ્યો કે તુરત જ કેવળજ્ઞાન તેમને થયું. જ્યાં નમ્રતા, લગુતા છે, ત્યાં સફળતા છે.

દેસ શરૂ થાય ત્યારે લાખો માલ્યો દેસ ભેગા આવે છે પણ દેસમાં ભાગ લેનાર ભેદી લોકો તરફ બીજકુલ

નેમના નથી, પણ નેમ જે રંગમાં ચાકરને દેખાવાનો છે
 છે, તે ચાકર પર ધ્યાન દિવ છે. કુટ્ટા તેને નો નિશાન
 પર જ ધ્યાન દિવ છે, તેમ તમારા જીવનનું જે નિશાન
 મારા છે, તેના ઉપર તમારા જીવનનું ધ્યેય કેન્દ્રિત કરો.
 રંગમાં જાન લેવા માણુસ કોઈ કોઈ સંકેતો આપે
 છે, તેને કોઈ સંકેતની કિંમત વળી દિવ છે, તેમ તમારા
 જીવનની કાંઈ કાંઈ કિંમતી છે, તેના સદ્ગુણો કરો.
 યાદ કરો ભગવાનના ને શબ્દો : જાવન, નમન મા પમાય.

ધ્યેય નક્કી કરો. નેમી ધારણા માર્ગે પહોંચી શકાય
 છે. જ્યાં ધ્યેય ને ધ્યાન છે, ત્યાં સફળતા છે.

સુંદર સંસ્કારી સાહિત્યથી ચાર પ્રકારે
 જીવનમાં લાભ થાય છે :

૧. જ્ઞાનની તૃપ્તિ વળે છે.
૨. સદ્ગુણો પ્રત્યે આતુરતા વળે છે.
૩. સોન્દર્ય પ્રત્યે પૂજ્ય લાવ વળે છે.
૪. બીજા માટે લાગણીનો ઝરો વહે છે.

*

ખરું ભૂપણ સાધર્મિકને સ્થિર કરવામાં
 છે, ખરું ભૂપણ ધર્મનો ફેલાવો થાય તેવી
 પ્રલાવના કરવામાં છે. ખરું ભૂપણ મન-વચન
 કાયાથી સુર-વડિલની લક્ષિત કરવામાં છે.

૮૫. ✖ કોધ

ક્રોધ, લોભ, માન, અને માયા એ દુર્ગુણો પોતાની જાતને જાણી રહ્યા છે. જીવ પહેલાં પોતાના આત્મશુદ્ધને જાણીને પછી બીજાને જાણે છે. પહેલાં આત્મા ઉપર દયા કરીને પછી બીજા પર દયા કરી શકાય છે.

ક્રોધ તે પ્રીતિ, વિનય અને વિવેકને જાણી નાખે છે. ક્રોધનો પહેલો જોરાક પ્રીતિ છે, પોતે પોતાના કથાથોને કાળુમાં ન રાખે તો જીવન ઝેર જેવું બની જાય છે. મહાવીર પ્રભુ કહે છે કે પ્રીતિથી આલોક અને પરલોક બન્ને સુધરે છે. વિવેક વગર ક્રોધના આવેશથી માણસ આપધાત કરે છે. આપધાત કરનારના આત્માના ભવો-ભવ બગડી જાય છે. ક્રોધના આવેશમાં વિવેકનો હીપક બૂઝાઈ જાય છે. ચોચ-અચોચનો વિચાર તો વિવેકી માણસ ન કરી શકે છે. ક્રોધનાં ફળ કહવાં છે, કદથી સંશ્લિત કરેલ પુણ્ય ક્રોધથી સજુ માત્રમાં નાશ પામે છે. તપસ્વી, સુનિ ક્રોધથી અંદકીયિક નાગ બન્યા.

જે પુનઃક્રમાં સંપાદ્યું છે, તે શ્રુતજ્ઞાન કહેવાય છે. કાળજી પર સંપાદ્યું પણ શ્રુતજ્ઞાન કહેવાય. જાની મિથ્યા શ્રુતને સમ્યક્ત્વ શ્રુત ગનાયે છે અને અજાની સમ્યક્ત્વને મિથ્યાત્વ શ્રુત ગનાયે છે.

જેને સંસાર મમે છે, તે સારામાંથી પણ ખરાબ અવધાન કરે છે અને જાની તો ખરાબમાંથી પણ સારું શોધે છે. વિનય અને ગુરુગમ્યથી મેળવેલું જ્ઞાન સાચું છે. જેમાં ક્યાદવાદ હોય, તેને શ્રુતજ્ઞાન કહેવાય છે. એકાંત-વાદને શ્રુતજ્ઞાન ન કહેવાય. ખીન્નમાં પણ સત્ય છે તેનું દર્શન કરવું તે શ્રુતજ્ઞાન છે.

કેવળજ્ઞાનથી શ્રુતજ્ઞાન ચઢી જાય છે, કારણકે કેવળ-તો માણસની સાથે આલ્યું જાય છે, શ્રી મહાવીર ભગવાન મોક્ષે ગયા, તેમની સાથે તેમનું કેવળ જ્ઞાન આલ્યું ગયું, પણ શ્રુતજ્ઞાન તો રહેવાનું છે. માટે શ્રુતજ્ઞાનને બોલતું કહેવામાં આવે છે, એટલે આપણે શ્રુતજ્ઞાનની પૂજા કરીએ છીએ. દા. ત., જ્ઞાનપંચમી. કોઈપણ વસ્તુ મેળવવી હોય હોય તો તેના પ્રત્યે આદર જોઈએ, અનાદર કરવાથી જ્ઞાન ચઢતું નથી. આપણે કિયાને સમજીએ છીએ, પણ આચારને ભૂલી જઈએ છીએ.

૮૭ ❧ ધ્યાન

સાધનાની ત્રિવિધિ અર્થે પર્વતની જેમ ઝટોલ બનીને ધ્યાન ધરવાનું છે. પવન પાંદડાંને હલાવે, તેમ મનને હલાવવાનું નથી. આપણે તો ધરીરની જ ફિક્કર રાખીએ છીએ, આત્માની નહીં. ધ્યાની આત્મામાં મગ્ન રહે છે, તેમને ધરીરની ફીકર નથી હોતી.

કુમારપાળને મઠોટો ચોટયો હતો. ત્યારે તેઓ ધ્યાનમાં એકાગ્ર હતા. તેથી તેની તેમને ખબર ન પડી, પણ લોકોના કહેવાથી જ્યારે મઠોટાની ખબર પડી, ત્યારે તેના કરડવાથી પાસવાર દુઃખ થતું હતું, છતાંય મઠોટાને દૂર ન કરતાં, લોદી ચૂસવામા મગ્ન બનેલ તે મઠોટાને દૂર કરવાને બદલે કુમારપાળ નરેશ પોતાની સામઘી ઉપેડીને તે મઠોટાને અભયદાન આપ્યું. જે અહિંસાનો પાલક છે, તે જેમાં હવ મરતાં હોય તેવાં સાધનો વાપરે જ નહિ. ચરખીયુક્ત કપડાં, લીવરનાં ઇશ્કશનો, કોડલીવર ચોઈલ, કુમના જોડાં, વગેરે વપરાય લ નહીં. “જીવો ને હવવા દો”-એ મંત્ર આત્મસાત્ કરવો જોઈએ. એ તમે

કેવળને જીવની મરણ ન હોય તે બીજાને મારવાનો હક્ક
 કે અધિકાર તમને નથી. માનવના જીવના ભોગે અન્યના
 જીવને મરવાવેલા સંસ્કૃતિ, દરેક જીવ જીવના કલેષ છે.
 તે તમારાથી નાના, બરાબર, પરાણીન, દીન, ત્યાગાર પ્રાણી,
 પક્ષી, પરીને મારવાની મુજબેણ ન જ થાય.

પુરુષોત્તમની દૃષ્ટિએ સાધુ-સંન્યાસે સુખ થોડું
 અને દુઃખ વધારે છે, જ્યારે આત્માની દૃષ્ટિએ
 સુખ વધારે ને દુઃખ થોડું છે. સાધુપણમાં દુઃખ
 સહન કરવાનું વધારે પાડાય છે. સંસારીને ત્યાગ
 અદ્ય અને ભોગ વધારે પાડાય છે.

સાધુઓ જગત પાસેથી ઓછું લે છે અને
 વધારે આપે છે. સાધુ રાત્રે નિરાંતે શાંતિથી ઊંઘી
 શકે છે, જ્યારે સંસારીને વધારે પડતી જવાબ-
 દારીથી, વધારે દુઃખ હોવાથી નિરાંતે સૂઈ
 શકતો નથી.

*

જીવનની દૃષ્ટિ આવી જાય છે, પછી જીવન
 જીવવા જેવું અને જીવનમાં કંઈ કરવા જેવું
 લાગે છે.

૮૮ ❀ સ્વયંમ

આપણા હૃદયમાં કોઈકવાર રાગદ્વેષ આવે છે, છતાં હૃદયમાં ધર્મ હોય તો રાગ-દ્વેષ તરત જ ઝોગળી બળે છે. રાવણ ઘણો બગવાન હતો અને તેનું નૈમ્ય બદુલ જોઈતું હતું, વાલી નાનો હતો, પણ અત્યંત હિંમતવાળો હતો, તેથી તે રાવણને છતી ગયો.

આમ મહાનરની એક જ ચિનગારી આપણા હૃદયને પડવાની નાખે છે, અને પાંચ મહામનોનું શુદ્ધ પાલન કરવામાં આવે તો મોક્ષ મળી જાય છે.

અનીતિનું ન આવું, સ્વયંમ વગર કોઈ વસ્તુ લેવી, વાપરવી નહીં, આવી વૃત્તિ ધરાવનાર પુણિયો આવક કુંપરીમાં રહી રાગદ્વેષ રહિત, અમનાપૂર્વક હૃદય આગતો હતો. તેનાં વખાણ પ્રભુએ કર્યાં. તો તેની પરીક્ષા લેવા એક વિદ્યાધર આવ્યો. તેના લોખંડના તવાને સોનાનો ફરી નાખ્યો. પણ પુણિયાએ બધા મતોનું અછીશુદ્ધ પાલન કર્યું હતું, તેથી આ તવો તેને માટે નકામો થયો. આપણે ધનને ધર્મ માનીએ છીએ, તે ધર્મને ધન માનતો.

નિશાપરે નેની પરીણ અનેક રીતે કરી. પણ પુણિયે
શાગર અભાગમાન ન થયો. આકરી કમોટી પછી મુવર્ગ
સમાન ગુજ ને સાન્નિધ અગ્નિન થયો.

ધર્મ ગદુ જ આકરો છે, ને આંધુ પગરે છે
અને આંતરને ગુજ કરી ઉપર હર્ષ કમળ છે. આંતરને
સાચાજય પર જય પ્રાપ્ત કરનાર અનંતના સ્વામી
બની કલય છે.

(૩)

દારિદ્યમાં થોડું પણ દાન અતિ પુણ્ય ઉપા-
ર્જન કરે છે. પુણિયાનું પુણ્ય શાસનમાં પંકાથેકું
છે. શાલિભદ્રે પૂર્વના ભવમાં (ભરવાડના ભવમાં)
જૂળ જ પ્રેમથી આધુને ખીર વહોરાવી અને પ્રચંડ
પુણ્ય ઉપાર્જન કર્યું. પૂર્વ ભવમાં પાંચ કોડીના
કૂલડાંની પૂજથી કુમારપાળે અઠાર દેશનું પુણ્ય
ઉપાર્જન કર્યું.

*

પૈસો પોતાને માટે વાપરવો તે ભોગ છે.
પરંતુ તે ખીજને માટે વાપરવો તે ત્યાગ છે.

૮૮ ❧ ગુરુનું સાનિધ્ય

ન ગમતું બને ત્યાં કંઈક થાય છે, મનમાં ઉદ્દેગ થાય છે, અસ્વસ્થતા ને અસ્થિરતા જન્મે છે. તે દર કરવા ગુરુના સાનિધ્યમાં જવાનું છે.

પણ કેટલાક પોતાનું અહિંત બેઈ શકતા નથી. પેતે માની લીધેલ ભયે તે દુઃખ હોય, વિનાશગર્ભ હોય તોય તેમાં આનંદ માણે છે ને જીવનને વેંટકી અંત પેતે લાવે છે.

માખી લીંટ પર બેસે છે, અને તેમાં ચાંદીને પોતાનું જીવન સમાપ્ત કરી નાખે છે. બ્રહ્મિ નહીં, પણ કામ માપણને અધિપતિએ લઈ લાય છે, અને કામમાં જીવ જૂએ પડી જાય છે ને અટવાઈ જાય છે. કામનો શગ મોહ કરવા શ્રીઓ અને પુરૂષોએ એકબીજાનો સંસાર જેમ બને તેમ ટાળવાનો છે. વિદ્યાર્થી અને વિદ્યાર્થિનીઓ કામના રંગમાં લપટાઈ જતાં આગળ ભણી શકતા નથી. કાની માણસ પોતાની શ્રીનો અને પોતાનાં બાળકોનો વિચાર કરી શકતા નથી. જે માણસ કામને લીંટ માને

તે જ મહાજ્ઞાન આગળ વધી શકે છે. કામ તે ક્રીડા સમાન છે. એકવાર તે ક્રીડામાં ફળી ગયા તો પછી તેમાં જિંદગી ને જિંદગી ઉતરી જવાયો. કામથી કામને અગ્નિ ભજૂકે તો રહે છે. અગ્નિમાં લાકડાં નાખવાથી આગ વધી જાય છે, તેની જ્વાળા સંતોષાતી નથી. આગરમાં કામ નેટલી નટીઓનું પાણી ડાળાય, કાનાં ને ખૂર્ચી થતો નથી.

તેથી જ સંસારના ભાગી કરતાં સંસારના ત્યાગી બ્રહ્મજ્ઞાનીની શક્તિ વધારે હોય છે. તેના સંયમ મુખ-સાચું મુખ લાવે છે, મુખ પર શક્તિ લાવે છે, તેની માનસિક શક્તિ વૃદ્ધિ પામે છે. ચિત્તમાં સ્થિરતા ને પ્રસન્નતા આવે છે. આ માટે આવશ્યક છે ગુરુનું સાનિધ્ય.

બીજ વગર ઝાડ થઈ શકતું નથી, તેમ
હૃદયમાં પ્રેમના બીજને વાવ્યા પછી જ ધર્મ
અંતરમાં પ્રગટ થશે.

*

સાધુઓ ગામેગામ વિચરીને જ્ઞાનની ગંગા
ફેલાવે છે; લકિતજ્ઞાનને ફેલાવે છે.

૯૦ ❖ વૈરાગ્ય

જિંદગીભર સંસારમાટે મહેનત કરીએ, તેની સેવા કરીએ, તો છેવટે યોડાં આંસુ મળે છે, તેના કરતાં પ્રભુની યોદ્ધા સેવા કરી હોય તો મોક્ષ પામે આવે છે. સ્થલિભદ્રને મંત્રીપદ સ્વીકારવા માટે કહેવામાં આવે છે, તો તેમણે કહ્યું: ‘મારે તે દીવ્યદમાં દટાઈ જવું નથી, પણ ત્યાગમાં તરી જવું છે, વૈરાગ્ય આવનાં જગત તુલ્ય સમાન લાગે છે. સંસારરૂપી અંગારાને સુખન કરવાથી બગતરા સિવાય શું મળે? સંસાર વિરક્ત માનવી ધ્યાન માથી જ તાકાત મેળવે છે. સ્થલિભદ્રે પરતંત્રતા ભેઈને સંસારને છોડ્યો. છોડવું અને છોડી દેવું એ બન્ને જિન્ન છે. મન ભેડી જવું એ બીજી વાત છે. મન ઉડ્યું ન હોય પણ છોડવું પડે તેમ છે, તેથી છોડી દીધું હોય તો તેથી કંઈ અધાતું નથી.

રસોઈ બનાવતાં કંકાશ થાય ને આપણે ખાવાનું છોડી દીધું. ખાવાનું છોડવું ન હતું, પણ કોપે ખાવાનું છોડાવ્યું. કોઈ અમબવનાર મળે એટલે પાત્રું જમવાનું મન થઈ બાધ છે. ગરીબી આવે, દુઃખ પડે ત્યારે મન

વૈરાગ્ય નરહ, વાળી જાય છે, પાતુ પાતુ મુખ આપનાં મન
 વૈરાગ્યમાંથી પાતુ અંસારમાં આવી જાય છે. કોઈને દેખાતો
 કંઈવારો વૈરાગી અંસારી કરનાં ઉતરનાં છે, બીજા બાજુ
 અંસારીનું મન વૈરાગ્યથી ભરેલું હોય છે. કોઈવાર ગુરુન.
 સમાધિમાં મન વૈરાગી મર્ત જાય છે. કથાતિબદ્ધ આરિત્ર
 સ્વીકારવા મન કર્યું, ત્યારે તેમને પ્રાપ્ત આત્મા લક્ષી
 ગુરુ આરિત્ર આપે છે. એક વાર અંસારના રંગરાગમાં
 ગદગદ રાગનાર કથાતિબદ્ધ હોયે વૈરાગ્યના રંગ રાગમાં મગ્ન
 બન્યા. અંયમ-આરિત્રમાં આગમ વધતા ગયા, અને અંસારમાં
 આરિત્રથીજ અંયમધારી જલકમળવત્ બની રહ્યા.

(૧)

આપણું કોઈના ઉપર ઉપકાર કરેલ હોય તે
 યાદ ન કરવો, પાતુ બીજાએ આપણા ઉપર ઉપકાર
 કર્યો હોય તેને ન ભૂલવો.

કર્તવ્ય સાફ કરે, અને વિરુદ્ધિરૂપી ધૂણ
 હાંકે ને તે પર લાવરૂપી પાણી સીંચે.

બીજામાં જે જે શક્તિઓ પડેલી છે, તેની
 આપણે લક્ષિત કરીએ, તો આપણામાં શક્તિ
 આવી જાય છે.

૯૧ ❖ સત્સંગ

સત્સંગના સુવાસની ફારમ રૂવને અને પરને સર્વને
 પુવાસિત બનાવે છે. સંજનો રંગ ધણો મોટો છે. એક
 ભાઈ ફાજ સંતની વાતો કરે ત્યારે એક નાસ્તિકને તે
 શાત ન ગમી. પછી તે ભાઈએ એક દિવસ એક ડુંગળી
 અને એક વાટકીમાં ઘી લાવવાનું નાસ્તિકને કહ્યું. પછી
 ગિળી સમારી તો આંખમાંથી પાણી આવ્યું અને ઘીની
 શરદી સામે જોયું તો આંખમાં ઠંડક આવી. આમ તેણે
 સમજવું કે સત્સંગ આત્માને શીતળતા આપે છે, જ્યારે
 જનનો સંગ આત્માને ઉતાપો આપે છે. સાધુ તો
 માથું પૂરું ચર્તા વાદનમાંથી સૂચ્ય આવ્યો જાય, તેમ
 શ્યા જાય છે. તેથી સત્સંગનો લાભ મેળવનાર ઉદાસીન
 થઈ જાય છે. તો તે મારે સંસારનો પ્રેમ છોડા કરવા
 વૃદ્ધ અને ધર્મ પ્રત્યે આત્માને લગાવી દેવો. આ ત્રણે
 આત્માને શીતળતા, શાંતિ, સ્વસ્થતા ને પ્રસન્નતા આપે
 અને આપણું ક્ષેય મોક્ષપ્રાપ્તિ છે, તેની વિચારણા
 મગ રાખે છે. સત્સંગી ગાળ દેનારની ઉપર દેવ નથી

કરના અથવા તેના પાપાણુ કરનાર પાર રાજ નથી કરતા. તેમના હૃદયમાં નિરંજનર ઝાનીનું વચન વધા કરે છે. તેથી તે નામ તેનાર અને પાપાણુ કરનાર અને સમરહિ રાખે છે, મનમાં સમતા ને સમાધિ રાખે છે અને સાંત-સાંતુ જેવું હવન હવી. મધ્યસ્થ ભાવનું આસ્વાદ માણે છે. મનમાં સરજ ને સાદા હિય છે. તેથી કમલા પ્રગતિ સાધે છે અને અને અનિમિત્ત રૂપ પ્રાપ્ત કરે છે. તેના માર્ગમાં આવની વિપત્તિને મુખ સમજે છે, પાતાની કંસારીની વેળા નેને સમજે છે. કંસારીમાંથી પાર પડવા સ્વચ્છાથી પાતાના હવનને હિયમાં મૂકે છે. અને છેવટે વિજય પ્રાપ્ત કરે છે.

શ્રદ્ધાળુને કદી બય દિતો નથી. એક વચ્ચરને ફાંસીની સજા થઈ, પણ તેની પાસે હુઃખ ન હતું, કારણ કે તે માનતો હતો કે મારી પાસે પ્રેમ, શ્રદ્ધા, આશા અને ન્યાય છે, તો હું અત્યારે તો હવતો છું, તો શા માટે મરી જાઉં? કદાચ મારો દેહ બળી જશે, પણ આત્મા તો અમર છે. પોતે પોતાના આત્માને અમર ને અજર માને છે. તેને શ્રદ્ધાથી ફાંસીનું હુઃખ નથી, દેહનાશની ચિંતા નથી. તેનો આત્માનંદ અપૂર્વ છે. તેને આત્માની સાત્ત્વિકતા ને શાશ્વતતાનું જ્ઞાન છે. તે જ્ઞાન તેને સુખ, શાંતિ ને સંતોષ, સમતા ને મનની પ્રસન્નતા બક્ષે છે.

૯૨ ❖ ત્યાગી-રાગી

ત્યાગમાં અને રાગમાં ઘણો જ ફરક છે. ત્યાગમાં છેલ્લાનું ગમે છે, ત્યાગી ભયરહિત બને છે. રાગમાં બેશું કરવાનું ગમે છે, તે ભયથી ઘેરાયેલો હોય છે ત્યાગીની દૃષ્ટિ જ્ઞાન પ્રતિ છે. રાગી અજ્ઞાન અવસ્થામાં આધટ છે. ત્યાગથી આત્માની મસ્તીમાં હીન થવાય છે, અને તેની પાસેથી ભય ચાલ્યો ભાય છે.

શંકરાચાર્યને કોઈએ પૂછ્યું : “ દુનિયામાં ધમ્મર કાણ ? અને તેની જોખળ શી ? ” જવાબ મળ્યો કે કંચન ને કામિનીથી જો વિરક્ત છે, તે ધમ્મર છે, તેને જગત વિરક્ત લાગે છે. હૃદયમાંથી કામ નીકળી જતાં હૃદય પવિત્ર બની જાય છે.

ભયને દૂર કરવા માટે કામ અને કંચનને છોડવાના છે. સી. આર્થ. ડી. ચોરને પકડે છે, તેમ ચોર માલદારને પકડી પાડે છે. ખાળક સાચું ને સાફ જોડે છે એટલે માપજુને તે વહાણું લાગે છે. ચોર ને માલદારના દિલમાં નય છે, રાગ છે, એકઠું કરવાની લાલચા છે, તેથી તે

અગ્રિય મર્ચ પડે છે. બાકીના વિદ્યમાં જય નથી, તેથી
તે વિધિ મર્ચ પડે છે.

દુનિયામાં કરીએને ખાવાનું મેલવાના પરંપરા પાડ્યો
પડે છે, જ્યારે વિશ્વાવાસને ખાતાં ખાતાં પરંપરા છૂટે છે,
કાશુ કે ન્યાં જય છે. સંપ્રદ કરીને જીવન બગાડ્યું, તેના
કરનાં જાન કરીને જીવન બગાડ્યું બગાડ્યું લોકોએ. જગતની
અંદર કાન્યા અને કનકની પાછળ જીવન વેંટડી નાખનાર
જયમાં કુદરો છૂટે છે. તેને કામના, લાભના, કોધના
જય ત્રાસ આપે છે, જ્યારે ત્યાગીને કોઈની તમજા ન
હોવાથી જગતમાં જે તારતમ્ય છે, તે પ્રાપ્ત કરીને વિષય
કપાયથી વિરક્ત બનીને મદન જીવન છૂટે છે. ત્યાગી
સંસાર તરી જાય છે, રાગી સંસારસાગરમાં ડૂબી જાય છે.

એક વસ્તુમાં બીજી વસ્તુનો ભ્રમ થયો તેવું
નામ અજ્ઞાન છે. દોરડાને સર્પ માનવો તે ભ્રમ
છે. તેવી રીતે જગતના લોકોએ ભૌતિક વસ્તુમાં
સુખનો ભ્રમ માની લીધો છે. તેમાં સાચું સુખ
નથી, પણ સુખની માત્ર ભ્રાંતિ જ છે, પુત્ર વગર
સ્વર્ગ ન મળે તે ભ્રમણામાં જીવનભર પુત્રની
અંખનાથી મરણ વળતે જીવ પુત્રમાં રહી જાય
છે, તેથી જ જીવ. સદ્ગતિના બદલે દુર્ગતિએ
થાય છે.

૯૩ ❖ સુખદુઃખ

સુખ આવે સમગ્ર રાખવી, દુઃખ આવે શાંતિ રાખવી.
 હુંભી અંદર દુઃખ રહેલ છે. દુઃખમાંથી સુખ આવે તો
 ખાનંદ થાય છે. સુખ અને દુઃખમાં સમભાવ રાખવાનો
 છે. ગરીબીમાંથી અમીરી આવે ત્યારે સુખથી ફેલાઈ જાય
 છે, અને અમીરીમાંથી ગરીબી આવે, ત્યારે માણસ આપ-
 રાગ કરવા તૈયાર થઈ જાય છે. કરેલાં કર્મ બોગવવાનાં
 છે. તો જે દુઃખ આવે તેને શાંતિથી બોગવવા તૈયારી
 રાખી.

ધર્મરાજ આનંદમાં બેઠા હતા. ત્યારે લોકો ખડુ જ
 કેમતી બેટો લઈને આવ્યા, ત્યારે શ્રીકૃષ્ણે એક નાની
 પીટી આપી. તેમાં લખ્યું હતું : "આ દિવસે જવાના."
 તો કૃષ્ણની નિંદા કરવા લાગ્યા કે કૃષ્ણે આવી નાનકડી
 પીટી બેઠમાં શું બેઠને આપી !

પણ તે પીટી બેઠાં જ ધર્મરાજ બિભા થઈ ગયા
 અને બોલ્યા કે "સીધી બેઠામાં બેટી બેટ આવે મને
 શીકૃષ્ણે આપી. બીજને આ પક્ષપાત લાગ્યો."

સુખના કિર્તી અને દુઃખના કિર્તી સાદવા મનાતા છે, માટે સુખ અને આનંદમાન, અદ્યત્ત કરવાના નથી. અન્ય પ્રત્યે અનુભવો વિરહકારે દર્શાવવાના નથી. સત્તા, શ્રીમંતાર્થ, સંબંધીત્વા અને તાંદુરસ્તીના કદી ગર્વ કરવાના નથી, કારણકે આ બધું સંચય છે. આ શરીર પાછળ અનેક ઉપદ્રવો પડતા છે તે ઘડીવારમાં શરીરને બદલાવી નાખે છે.

શરીરની સુંદરતા સુખ આપતી હોય તોય ગર્વ કરવાના નથી. જે પહેલાં સુખ ભોગવશે તો દુઃખ આવે તો દુઃખને દુરવી શકાતું નથી. સંચારસ્થનું એક પેદું સુખનું અને બીજું પેદું દુઃખનું છે. જેનું સર્જન થાય છે, તેનું વિસર્જન પણ થાય છે. માટે સુખદુઃખ સદાય ટકતાં નથી. તેથી સુખ આવે કે દુઃખ આવે ત્યારે શાંતિ, સમતા ને સમાધિ રાખવાં. તેથી હવન હવવા જેવું લાગશે, તરવા જેવું લાગશે.

આંખ સૌને જુઓ છે, પણ આંખ પોતાને જોઈ શકતી નથી, તેમ જિંદગી બીજાની આપણે જોઈએ છીએ, પણ આપણી જિંદગી આપણે જોતા નથી.

૯૪ ❖ અનુભવ

જંગલમાં ભૂંડો પડેલ રાજકુમાર પરિવ્રજપતિના રહેણાં આવી ચડે છે. સખત તરસ લાગવાથી પાણી માગે છે. પરિવ્રજપતિની નમણી કન્યા અરસ માટીના વાસણમાં પાણી લાવીને રાજકુમારને આપે છે. રાજકુમાર પાણી લે છે; ત્યારે તેમાં કથરો હતો. તેથી તે ઢાળી નાખે છે. પછી બીજું ચોખ્ખું પાણી લાવીને આપતાં રાજકુમાર તે પી ભય છે.

જતાં જતાં રાજકુમારે કહ્યું : “કોઈને પાણી આપો તો ચોખ્ખું પાણી આપવું જોઈએ.”

કન્યા જોલી : “તમારે અનુભવની જરૂર છે. મેં કથરાવાળું બળી જોઈને આખું હળું. દોડતાં આવીને તરત જ પાણી પીવામાં આવે તો પેટમાં ગોળો બંધાઈ ભય અને યોદ્ધાવાર પછી ચીંધેલું પાણી પચી ભય છે.”

દુનિયામાં અનુભવનું જ્ઞાન ઉત્તમ છે. યોગ્યતા જ્ઞાન કરતાં અનુભવનું જ્ઞાન વધુ સફળતા અપાવે છે.

૯૫. ❀ અનિવાર્ય અતિથિ

સંસારમાં કેટલાક હુઝને આપણે ભૂલી શકીએ છીએ, પણ ભયંકર માંદગી આવે, ત્યારે તેને સડન કરી શકતા નથી, પરંતુ તેથી હુઝની ચવાનું નથી, કારણ કે તે તે આપણે કરેલાં કર્મ અને પ્રમાદની સજા છે.

હુઝને હસતાં હસતાં સડન કરવાનાં છે. તાવ આવે ત્યારે રડવા જેમવાનું નથી, જો રડશો, હતાશ થશો તો હુઝને હુમલો આપણા પર ચઢી જેમશે. આપણે તો હુઝના પર ચઢી જેમવાનું છે.

પાણીમાં પડ્યા પછી ફળવાનું નથી, પણ હાથ-પગ ચલાવીને તરવાનું છે. પાણીને પોતાના ઉપર ચઢવા દેવાનું નથી, તેમ હુઝને પોતાના ઉપર ચઢવા દેવાનું નથી. જ્ઞાનીઓ હુઝને હસતાં હસતાં સડન કરે છે. દુનિયામાં ત્રણ વાત : મરણ, જરા, અને રોગને કોઈ દર કરી શકતું નથી. શરીરનો આ ધર્મ છે, અને તે અનિવાર્ય છે, માટે આર્તધ્યાન કર્યા વગર ગયેલી વાતને ભૂલીને પ્રભુનું સ્મરણ કરવાનું છે.

મરણ એ જન્મસિદ્ધ હક્ક છે. દરેકને મરણનો હક્ક છે. એવી રીતે મરણાં શીખો કે જેથી બીજાને જન્મ લેવો ન પડે. મહાવીર મરી ગયા પણ ફરી જન્મ્યા નહીં. રાંગરને શેડી નાખ્યા પછી ગમે તેટલું પાણી રેડવા છતાં રાંગર ઢિંગળી નથી. જેટલા જન્મ્યા તે બધા મરવાના છે. મરણ નવું છે જ નહોં. જન્મ લેવો તે જ નવું છે. માટે મરણથી ડરવાનું નહીં, પણ મરણને સુધારવાનું છે.

માણસ ગમે તેટલો દેખાવટો હોય, છતાં તે વૃદ્ધ થવાનો, વાળ પીળા થવાના, અને દાંત પડી જવાના, રોગ આવવાનો. રોગ આવે તે પહેલાં જ તેની તૈયારી કરી રાખવાની છે. દુઃખને હસીને સહન કરે. એટલે દુઃખ હજુ બની જવાનું. જે થવાનું છે, તે થવાનું છે, તેથી કર્મ બંધનને હજવાં કરવા ત્યાગ, તપ, સંયમની આરાધના આવશ્યક છે. આથી દુઃખ આવશે તોય તે દુઃખી નહીં કરે.

૦

મોનાની વીંટી થઈ, વીંટીમાંથી એરીંગ થયા. આમ ઘાટ બદલાયા, પણ મોનું તો તેનું તે જ રહે છે. તેવી રીતે આત્માના આકાર બદલાયા કરે છે, પણ આત્મા બદલાનો નથી.

૯૬ ❖ અનુભવ

જાગરામ માનતા નથી કે શ્રીકૃષ્ણ મરી ગયા છે, તે તો તેમને નિદ્રાપીન સમજે છે. તેથી તેમની પાસે બેસી રહે છે. છેવટે જાગદેવને સમજતવયા દેવો આવે છે, અને તેમની પાસે રહેલ પથ્થર પર કમળ ઉગાડવા પ્રયત્ન કરે છે, ત્યારે જાગદેવ કહે : “પથ્થર પર કમળ ન ઉગે” તો દેવો કહે છે કે મરેલ હવતા ન થાય. આથી જાગદેવને સંસાર પર વેરાગ્ય આવ્યો, અને તેમણે ત્યાગનો માર્ગ સ્વીકાર્યો, પોતાનું રૂપ અતિ હલુ, તેથી શહેરમાં આહાર લેવા જાય તો અનેક પ્રલોભનો ત્રાસ રૂપ નીવડે. તેથી તેઓ ગામમાં આહાર લેવા જવાને બદલે જંગલમાંથી આહાર મેળવી લેતા.

જંગલમાં વસવાટ વધવાથી, પોતાના અતિશય આત્મીયતાને લીધે પશુ, પક્ષી તેમની પાસે નિર્ભય બની આવવા લાગ્યા, ને જાગરામની પાસે સિંહ, વાઘ, મૃગલાં બધા જ આવીને બેસે છે. તેમાં એક મૃગલું જાગરામની સેવા કરવા લાગ્યું. જંગલમાં કોઈ મુસાફર આહાર

જાણે

કરો! હોય તે જોઈને હરિવૃથું દોહતું આવે અને જગસમ મુનિના પગ ચારે જોડે જગસમને ખાલ આવે કે વહોરવા જવાનું છે. જ્યારે જગસમ મુનિ વહોરતા હોય ત્યારે હરવિશને વિચાર આવે કે “હું” મનુષ્ય હોત તો મુનિને વહોરાવત.”

કરવું, કરાવવું ને અનુમોદન—એ સરખાં કૃત ઉપજાવે. હરવૃથું મુનિને આહાર આપી શકતું નથી, પરંતુ તે અપાવવા પ્રયત્ન કરે છે. આહાર આપનાર ઉદ્ધામથી મુનિને વહોરાવે છે. આમ આ મુનિ, વહોરાવનાર ને હરવૃથું ત્રણે ઊભા છે, ત્યાં જાડની ટાંગી તરી પડતાં ત્રણે મૃત્યુ પામીને દેવલોકમાં જાય છે. આમ ભાવના ભાવનાર પર ઉત્તમ કૃત મેળવે છે.

૭

અશુભ કર્મના ઉદય વખતે શુભ વિચારો કરવાથી અશુભ કર્મ શુભમાં ફેરવાઈ જાય છે, પ્રતિજ્ઞામાં પણ અનુજ્ઞા આવી જાય છે. નવકાર મંત્રના પ્રભાવથી અનિદ્ર દૂર થઈ જાય છે અને ઈશ્વરો અંબોગ થાય છે.

નાના મોટા-આગાડાગુદ દરેકને સાડું થવું ગમે છે. ગાંડા પણ પાનાની જલનને સારા જ સુમજતા હોય છે. ગાંડાઓની સાથે જે ડોક્ટરો સતત રહે છે, તેમાંથી કોઈકે તો ગાંડા જેવા બની જાય છે. ગાંડામાંથી હજી થયેલને ગાંડાના સુખીન્ટે-ડન્ટ બનાવવામાં આવે છે.

મોઢે સાડું બોલનાર અનેક છે, પણ પાછળ સારું બોલનાર કોઈક જ હોય છે.

ભમરીનું ધ્યાન ધરતાં ધ્યેય ભમરી બની જાય છે, તેમ સારાનો વિચાર કરતાં એક દિવસ સારા થઈ જવાય છે, ખરાબ બેતાં ખરાબ થઈ જશે. મોચીનું આલિંગન કરતાં અત્તરવાળાનો તમાચો સારો છે. હંસની માફક નીરક્ષીર વિવેક બળવવાનો છે. દૂધ અને પાણીમાંથી હંસ દૂધ પીએ છે. તેમ જગતમાં સારા નરસામાં જે સાડું હોય તે જ લેવું.

સંસારમાં દુર્ગુણ બેવાં એ ગટર બેવા ખરાબર

છે. સદ્ગુણ ભોવાથી ઉર્ધ્વગામી બનાય છે, દુર્ગુણ ભોવાથી
અધોગામી થવાય છે. જ્ઞાનીની, સુકૃત્ય કરનારની, તેમજ
શ્રેય કરનારની પ્રશંસા કરવાની છે. સારા બનવા માટે
પુરુષાર્થ કરવાનો છે, કદાચ મુશ્કેલી આવે પડે તો
મૂંઝાવું નહીં. વીસ રોટલી સારી બની હોય તો તેમાં
એકાદ દાઘવાળી બની જાય. જગતમાં પૂર્ણ તો કદાચ
ભગવાન છે, બાકી બધા અપૂર્ણ છે. આત્માને સારો શુદ્ધ
બનાવવાનો છે, શાશ્વત મુખી બનાવવાનો છે, તે માટે
પ્રયત્ન કર્યો તો કર્મનાં વાદળ વીખરાઈ જશે. ને જગ-
દળનો આત્મા પ્રકાશી રહેશે. તેથી આરા બનો, સાફ
બોલો, સાફ આવ્યરો; આરા થવામા સફળતા છે, સિદ્ધિ
છે. સારા બનવા સાદસ ખેડવું પડે, પણ અંતે જીવન
મીઠાશ ભરેલ બનશે. આજને સારી બનાવ્યો તો આવતી
કાલ આરી હશે. આ જીવન સાફ બનાવ્યો તો પછીનું
જીવન સુંદર હશે.

પ્રેયસમાં મન દોડે છે, પ્રેયસમા આત્મા દોડે
છે. મનને બમનું શખવાથી આપણું અધાપનન
થાય છે. અંધજ મનને જીતવાનું છે, કેળવવાનું
છે. મન અને પાછી ભે દાળ મળે તો નીચે ઉતરી
જાય છે. બહિના પેપથી મનને ઉપર લઈ જવાનું
છે. મનને સાધ્યું, તેણે સર્વ સાધ્યું.

મનુષ્યજન્મ, સાર્વજનિક શ્રમ, શક્તિ અને સ્વચ્છ-એ
મારે દુર્ગમ છે. માત્રી કંઈ છે કે પેલા ડિંમતી છે, પણ
તે મનુષ્યજન્મને લીધે જ છે.

પેલા કરતાં પેલાને સમજનારની ડિંમત વધારે છે.
જગતમાં મોંઘામાં મોંઘા જન્મ મનુષ્યજન્મ છે. એકેન્દ્રિય
થી પંચેન્દ્રિય સુધીમાં કરોડો વર્ષ વીતાવ્યાં પછી ઘણાં
ઘણાં દુઃખો સહન કર્યા પછી મનુષ્ય જન્મ મળે છે.
આપણને મીઠાઈની ડિંમત છે, પણ તેમાં કીડીઓ મરી
જાય તેની ડિંમત નથી.

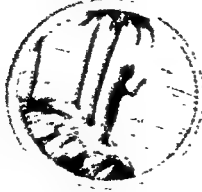
આપણને તડકો ગમતો નથી, ઠંડક ને ગળપણ ગમે
છે. તેમ કીડીને તડકો ગમતો નથી, પણ ઠંડક ને ગળપણ
ગમે છે. ગળપણ હોય ત્યાં સંખ્યાબંધ કીડીઓ આવી
જાય છે. રેતીમાંથી ખાંડના કણ કીડી શોધી શકે છે.
માનવી કરતાં કીડીની ધ્રાણેન્દ્રિય વધારે સતેજ હોય છે.
માનવી કરતાં વધારે દોડાદોડ કીડીઓ કરે છે એટલે કે
કીડી અને માનવીમાં આત્મા સમાન છે.

મનુષ્યજન્મ ઘણા પુણ્યના પૂંજ ભેગા કર્યા પછી જ મળે છે. તે મેળવવા અનંતાઅનંત જીવો પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે. પૃથ્વી, અપ્, તેડ, વાયુ અને વનસ્પતિના ડોલોને મનુષ્યજન્મ જોઈએ છે.

મૃત્યુ આવે ત્યાં મુખી નોટોની પાછળ જીવનને રોકવાનું નથી, કારખાનાં અને ફેક્ટરીઓમાં જીવનને બચી નાખવાનું નથી, ઘડપણમાં બને તેટલું આત્મધન મેળું કરી લેવાનું છે. જિંદગીમાં બહુ જ થોડા દિવસો આત્મા માટે આપણે વાપરીએ છીએ. આખા જગતની ચિંતાઓમાં સમય પસાર નથી કરવાનો.

મનુષ્ય જન્મમાં જ પોતાનું દુઃખ વ્યક્ત કરી શકાય છે. બગદને નરમ લાગી દોષ અને પેટમાં ગુણ આવતી દોષ તે વખતે તે જરા ધીમે ચાલે નો ઉપરથી તેને ચાખખા પડે છે. મુખ દુઃખ વ્યક્ત કરવાની શક્તિ માત્ર મનુષ્યને જ મળી છે. પશુઓને દુઃખદર્દ દ્વાય તો તેઓ તે કદી શકના નથી. જ્ઞાન, વ્યાખ્યાન અને ધર્મજી મનુષ્યજન્મ મધુર બનાવવાનો છે. નપ, ત્યાગથી આગળ વધવાનું છે.

તેજોવૈશ્યામાં પ્રગતગાદ છે, મૂય જેવું તેજ છે; નવારે શુકલવૈશ્યામાં શીતગા છે, ચંદ જેવું તેજ તેમાં છે. મૂય સામે કોઈ જોઈ શકતું નથી, અને ચંદ સામે કલાકો મુખી એવાથી આંખને ઠંડક મળે છે.

૯૯ ૦ વન્યતા

માનને પેલાના અવનને થવ્ય બનાવવાનું છે. કરુણા, સરવજ્ઞતા, મહત્તા અને નિર્દોષતા આપણા અવનમાં હોવા જોઈએ. મુખના સાધનો મેળવવામાં આપણે સફળતાને જુડી જઈએ છીએ. ત્યારે તાબ મેળવવા જઈએ ત્યારે આપણે બીજાને મુકવાન કરી બેઠીએ છીએ. આપણે પાપ કરતાં અદત્તી જઈએ તો તે પુણ્ય કર્યો બરાબર છે.

નાનકાંડું શુભાગનું ફૂલ હોય છતાં દરેકને તે ગમે છે, કારણ કે તેનામાં કોમળતા, સુવાસિતતા અને સૌંદર્ય છે; તે પ્રમાણે જેનું હૃદય પુષ્પ સમાન કોમળ હોય તે માણસની સુવાસ ત્યારે બારું પ્રસરે છે.

સાહન કરવામાં વળ જેવા કંઠાર થવાનું છે. અન્ય પ્રત્યે ફૂલ સમાન કોમળ થવાનું છે. જેવી રીતે કોમળતા બીજાનું ધ્યાન ખેંચે છે, તેવી રીતે સુંદરતા પણ બીજાનું ધ્યાન ખેંચે છે. યોગીઓની સૌમ્ય મૂર્તિને જગત ખૂબે છે.

સુંદરતાનો જન્મ કોમળતામાંથી થાય છે. કર્કશતા હનિયામાં કોઈને ગમતી નથી. ઘરમાં શાંતિ જોઈતી હોય તો પહેલાં કર્કશતા દૂર કરીને મધુરતા વાણીમાં લાવવી.

જોઈએ. ગાદામાં ચાલતી વખતે અવાજ આવતો હોય તો તે કોઈને ગમતો નથી.

સોગનાં આધનોમાં કાપ મૂકીને સ્વાર્થી ન બનતાં બીજને મદદ કરવી જોઈએ. તે માટે ઉપરથી કંઠળ અને અંદરથી પોચા કોપરાવાળા નાગિયેર જેવા બનવાનું છે. જે માણસે આગળ વધવાનું છે, તેને નાગિયેર જેવા બનવાનું છે અને હૃદયને કોમળ ને મૃદુ રાખવાનું છે.

આજે જીમ વિચારવાનું છે કે અત્યાદે હું મુખી છું પણ જગનમા દુ.ખી કેટલા છે? મારે નહીં જોઈએ છે, તો બીજને પણ નહીં જોઈએ છે. ઘોડી કમાણીમાં માનવતા છે. આજે વધારે કમાણીમાં માનવતા ચાલી ગઈ છે.

બાળક કોમળ છે. મારે તે દરેકને ગમે છે. તેમ તમે કોમળ બનશો, તો દરેકને ગમશે. મુગંધી પદાર્થો કોમળને પોચા હોય છે. ફૂલ કોમળ અને મુવાસિત છે.

ફૂલોલ વિચારે છે કે મને આખી દુનિયા લાતો કેમ મારે છે? તત્વજ્ઞાની કહે છે કે 'તારામાં અહંકારની હવા બદેલી છે, તેથી તને બધા લાતો મારે છે, જો તું તે હવા કાઢી નાખ્યો તો તને કોઈ લાતો નહીં મારે.'

૧૦૦ ૪ વિચારવૈભવ

વિચારના તેમ સારા જ રાખવાના છે. સારા વિચારોથી
આપણી આંખો ધરે, હોઝા ધરે. તેની મુખ્યા ચાલરફ દેલાયો.
કોઈ તરે બુદ્ધ થાય તે તેના પદ્માસ્થાય થયો જોઈએ.
જેમ કંઈમાંથી કંઈક ધરી જો, તે કોટલી સારી બનશે.
તેમ વાળીમાંથી કંઈક જેવા કંઈક શબ્દો કાઢી નાખો.
તે માટે આપણે આપણી બુદ્ધિને સુધારવાની છે.

સાચકથી અરીસા આપણી બુદ્ધિને બતાવે છે.
આપણી આંખો જગતને જોઈ શકે છે. પણ પોતાને જોઈ
શકતી નથી. પોતાને જોનાર તો પ્રભુની વાણી જ છે.
આપણા હોપને આપણે જોઈ શકતા નથી, પોતાનો ન્યાય
તોલનાર તો પ્રભુ જ છે. જ્ઞાનના અરીસામાં આત્માને
જોવાનો છે. માણસાઈ છે કે નહીં તે અરીસામાં દેખાય
છે. સાદા અરીસામાં માનવની આકૃતિ દેખાય છે, પણ
અંદર દાનવતા હોય તો તે જણાતી નથી. બીજનો વિચાર
પહેલાં કરવાનો છે, બીજને હુઃખ થાય તેવું બોલવાનું,
કરવાનું કે આચરવાનું નથી. બીજને હુઃખી કરી અભિમાની

પાયેય

બનવાનું નથી. આવા થોડા સમય સત્તા પ્રભાવ દર્શાવી શકે. અજ્ઞાન જ આવા વિચારો આપે છે. અમાસની રાત્રે તારાઓ મલકે છે કે અમારું તેજ કેવું મુંદર છે? રજની-પણિ આવે છે એટલે તારાઓ સામું કોઈ જોતું નથી અને પછી ચંદ્ર મલકાય છે; પણ અવાર પડતાં સૂર્ય ઉગતાં ચંદ્ર હીક્કા દોટલા જેવો બની જાય છે. આપણો દ્યોકો ઉત્કર્ષવાળો હોય ત્યારે આરાં કામ કરીને સેધક વોલ્ટમાં મૂકી દેવાનાં છે. આરાં કામ પહેલેથી કરી લેવાનાં છે, તેનો વાયદો નથી કરવાનો, નહિતર વિચાર બહુલાઈ જશે તો કાર્ય બટકી જશે.

આરા કામમાં ને આરા વિચારોમાં વિધ્નો ઘણાં જ આવે છે. માટે આરા વિચારોને આરા કાર્યમાં ફેરવી નાખી સફળતા ને સફલાગતી એકત્રિત કરી નેથી લવન મધમધતું બનશે.

❶

કોલસા વેચનો વેપારી સ્નાન કરીને મુંદર કપડાં પહેરીને બહાર ફરવા નીકળે છે, ત્યારે તે મુખનો અનુભવ કરે છે, તેમ હન્દ્રિયોમાંથી, કામ જોગમાંથી બહાર નીકળીને અનાસક્ત બનનો આત્મા મુખનો અનુભવ કરે છે.

ચારિત્ર સ્વર્ગના મુખ માટે નથી, પણ મનની શાંતિ માટે છે. આ આત્મા અનાદિકાળથી અશાંત બન્યો છે, તેને શાંતિ આપનાર ચારિત્ર જ છે. સંસારની નિવૃત્તિ જ શાંતિ અપાવે છે, અને મોક્ષને અપાવનાર ત્યાગ છે. દેવલોકમાં પણ જીવન અશાંત થઈ જાય છે. સંયમનો રંગ આપણને મુક્ત બનાવે છે અને પરિશ્રદ્ધતા બંધનમાંથી છોડાવે છે.

આપણે રંજન છીએ, પ્રભુ નિરંજન છે. સંયમના રંગ જેવો ખીજો કોઈ રંગ નથી. સંયમના મુખ આગળ સંસારના કે દેવલોકના એકે સુખની સરખામણી થઈ શકતી નથી.

ચારિત્રમાં છોડવાનું થોડું છે, મેળવવાનું ઘણું છે. ચારિત્રમાં જે મેળવીએ તે સાથે આવે છે, સંસારમાં જે મેળવીએ, તે કાંઈ પોતાની સાથે આવતું નથી. સંસારમાં આખો દિવસ અશુભ પ્રવૃત્તિમાં પસાર થાય છે. ચારિત્રમાં આખો દિવસ શુભ પ્રવૃત્તિમાં વ્યતીત થાય છે. અનુત્તરના દેવો એક વર્ષમાં જે સુખો ન લોગવે, તેટલાં સુખો એક દિવસના ચારિત્રમાં છે.

૧૦૨ ❧ સાધુ ને સંસારી

સહન કરે તેનું નામ સાધુ છે. ક્ષમાશ્રમણ એટલે જ સાધુ. સાધુમાં ક્ષમા હોય, શ્રમજલ્લ હોય. સંસારીમાં શ્રમજલ્લ એકંએ તેવી હોતી નથી. સાધુ તો ચંદન જેવા છે. કુદાતાના મુખ જેવાને ને મુવાસિત કરે છે. વેશથી નહીં, પણ ઉપયોગથી સાધુને બધી શકાય છે.

સાધુનો આનંદ અંદરની શ્રમજલ્લમાંથી આવે છે. તેમના જીવનમાં આત્મરમણતા હોવાથી આપું જીવન સંતોષમય હોય છે. અહીં છે સ્વ ઉદયની ભાવના ને તેમાં અંતર્ગત રહેલ છે મર્યોદયની ભાવના.

સમુ સરનિ ઇનિ સંસારી. સંસારીઓ કરના જ હોય છે. એક ભવમાંથી બીજા ભવમાં ફરવાનું હોય છે. હું તો આ દુનિયાનો રહેવાસી નથી, પણ પ્રવાસી છું.

બાઈ, તું તો કમળના પાંદડા પર પાણીના ઝિંદુની માફક બેઠા છું, તો જે સાફ કામ કરવાનું હોય તે જલદી કરી લે, કારણ કે જ્વાનો દાઈમ નહીં નથી. પણ જવાનું છે, ને સાનું છે.

આપણું આપું જીવન સંસારની દરેક વાતોમાં આસક્ત છે. સંસારીને ફરવાના સ્થાન ચોરાસી લાખ જીવોની છે.

જ્ઞાનના અંજનથી આપણી પડખા ફર થાય છે. વિદ્યાના અંજનથી આપણા અંતરનું નિમિર ફર થાય છે. સંસારમાં માનવી જન્મથી પ્રાપ્ત હોય છે, અને વિદ્યાથી તે સંસ્કારી બની જાય છે માનવતા આવતાં દાનવતા આવી જાય છે. લોકને કેળવવાથી રાષ્ટ્રી મુંદર બને છે, તેમ જીવનને કેળવવાથી જીવન મુંદર, સંસ્કારી ને શુદ્ધ બને છે. કેળવવું તેનું નામ જ કેળવણી છે અને કેળવણેલ જીવન ઉત્તમ બની જાય છે.

જ્યાં કેળવણી, સંસ્કાર અને ત્યાગ હશે, ત્યાં જીવન ધન્ય અને પવિત્ર બનશે.

જ્ઞાનની ઉપાસના કરનારે જ્ઞાનીની અને જ્ઞાનનાં ઉપકરણોની પૂજા કરવી જોઈએ, જ્ઞાનીનું બહુમાન કરવું જોઈએ. જો સ્થાને જોડી શ્રેણિક આંડાળ પાસેથી વિદ્યા પામી શકતો નથી, પણ આંડાળને જો સ્થાને જોસાડયો પછી શ્રેણિક તેની પાસેથી વિદ્યા પામી શકે.

૧૦૪ ❖ સાધુ

પોતાના (સ્વના) અર્થીને સ્વાર્થી કહેવામાં આવે છે. જો એટલે જીતન્ય. પર એટલે બાહ્ય વાતો. દુનિયાના અર્થી સ્વાર્થી અને સ્વનો અર્થી, સ્વાર્થી છે, પણ તે બન્ને સ્વાર્થીમાં થયો ફેર છે. જગતના માણસો અને સાધુ સતી બન્ને સ્વાર્થી, પણ સંસારી ફોતરા સમાન છે અને સાધુ ફાળા સમાન છે.

અર્થની પ્રધાનતા દુનિયામાં ખૂબ જ છે;

બાહ્ય પદાર્થોની પ્રમત્તાથી ઝોલ દૂર ચાલુ ના થાય છે. “મારે જવાનું છે અને ચોક્કસ જવાનું છે” તેમ જનાં બાહ્ય પદાર્થોની પ્રમત્તા ઝોલો થતી નથી.

આત્માને ઝોળખીને આત્માની સાધના કરનાર સાધુ આથા સ્વાર્થી છે.

સ્વનો એટલે આત્માનો વિચાર જીવનભર કરવાનો છે. આત્માનો વિચારથી મરતી વખતે આનંદથી મરાય છે. સાધુ મરી જાય ત્યારે કોઈ રહતું નથી, કારણ કે તેમનું જીવન સાધનામાં પસાર થયેલ હોય છે. સાધુ

જ્યારે વિવાદમાં રહે છે, ત્યારે તેના પર મનન આવ
હોયો નરો. જાણીને મંજરીને બોલિય પાસે ઉપર
મનન આવ હોય છે, નાચુનું જીવન માથનામાં પસાર
કરેનું છે, તેથી તેમના મરણ પાદ જમ જમ નંદા,
જમ જમ બટા"ના નાદ આવ છે, અને તેમના દેહ
અંદરથી આવે છે.

ઉપાધ્યાય

સમાજ અને શિષ્યોને પાદક-બજાવનાર ઉપાધ્યાય
ભગવંત છે. અરબચણ લાકણને પાલિક કરીએ તો તે
સરસ લીસું બની વ્તય છે. માટીમાંથી મહા માનવ
બનાવનાર ઉપાધ્યાય ભગવંત છે.

વૃક્ષને ઉપરથી તાપ પડે છે, પણ નીચે શીતળતા
હોય છે. એથી જ કેરી પાકે છે. ઉપાધ્યાય ભગવંતો
કદાચ બહારથી ગરમ થાય તોપણ અંદરથી શીત
હોય છે.

ઉપાધ્યાયનો વર્ણ લીલો છે. લીલા રંગની જેમ
ઉપાધ્યાયનું હૃદય જ્ઞાનથી લીલું છમ રહે છે. સ્વાધ્યાયમાં
જેનું મન લીન બની જાય છે, તેવા ઉપાધ્યાય જગતમાં
માનરૂપ છે.

૧૦૫. ✖ યોગ

યોગના પ્રવાહમાં જે આત્માને ઉર્ધ્વગતિ પ્રાપ્ત કરી છે, તે આત્માને પાપના પ્રવાહો દોકવા પડે છે, આશ્રવના કારણોને દોકવાના છે, સંવરથી આશ્રવનું દોકાણ થાય છે.

મનને, વચનને અને કાયાને યોગપ્રવાહના છે. કાયાખાની આફ ઇન્દ્રિયોને યોગપ્રવાહની છે. વચનને મીન આપો, ઇન્દ્રિયોને સંયમમાં રાખો, અને મનને છવનના ધ્યેય માર્ગે દોરો.

ઇન્દ્રિયોને બાંધ રાખવા માટે શુચિની જરૂર છે. ઈર્ષાસમિતિપૂર્વક વાસવાનું છે. મનને તથા જો ધ્યાન ન હોય, તો તેને પહેલાં ધર્મથી ધ્યાન કરવાનો છે; નહિતર તેવા તથા ઉપર સારી વસ્તુ પણ બળી બાક છે.

યોગની શક્તિ અદ્ભુત છે. કુનિયાની વિપત્તિ રૂપી ચેતસીઆ ઉદવા માટે યોગ કુદાટીરૂપ છે. યોગથી સંવ્યજ મન સ્થિર બને છે. યોગીઆ મનના શિરથી પર્જનર છે.

૧૦૬૦ વિચાર

વિચારોનું બધું મોઢી વગર છે, એટલેઆમ કરતાં પણ વધારે બગવાન વિચારો છે. વિચારોને ધીમે ધીમે શુદ્ધ ને સાસ્ત્રિક બનાવવાનું છે. વરાળથી બોરા ઓગિતો ચારો છે. શૂન્યતાના વિચાર નહીં, પણ સમગ્ર વિચાર કરવાના છે.

મનપુરુષ એ પ્રગટના વિચારોનું સંતાન છે. રેડિયો સ્ટેશનથી પ્રસરતા અવાજ દુનિયાના ખૂણે ખાંચરે પહોંચી જાય છે, તેમ આપણા વિચારો આખા વિશ્વમાં પ્રસરી જાય છે.

વિચારોને જેમ અને તેમ સુવાસભર્યા બનાવવાના છે, જેથી જીવન સુવાસભર્યું બની જશે.

જે બીજાનું ખૂરું વિચારે છે, તેનું તો પહેલાં જ ખૂરું થઈ જાય છે. એક ઘાંચીને બળદ હતો અને કુંભારને ગધેડો હતો. ઘાંચી મુસલમાન હતો તેથી અદલાહને બાંદગી કરે કે કુંભારનો ગધેડો મરી જાય તો સાફ. પણ થોડા દિવસમાં ઘાંચીનો બળદ મરી ગયો. બીજાનું ખૂરું ઈચ્છતાં આપણું જ ખૂરું થઈ જાય છે. દિવાંસગી પોતાનું

પ્રથમ

મોહું બાળીને જ બીજાને બાળી શકે છે. બહાઈથી જ આપણું બહું થાય છે, અને બુરાઈથી જ આપણું બૂરું થઈ જાય છે.

વિચાર સૂક્ષ્મ છે, અને વસ્તુ સ્પષ્ટ છે. સૂક્ષ્મની શક્તિ જોઈ છે, અને સૂક્ષ્મની શક્તિ વધારે છે. જેમ સૂક્ષ્મતા વધતી જાય તેમ તેમ શક્તિઓ વધવા માંડે છે. વસ્તુ કરતાં ક્રિયા સૂક્ષ્મ છે, પણ ક્રિયા કરતાં વિચાર વધારે સૂક્ષ્મ છે, કાર્ય પોતે અરાબ નથી. તેના અરાબ વિચારો અરાબ કાર્ય કરાવે છે.

માખાપ કે મોટા ઘરમાં મત્ત બોલયો, તો તેની અસર બાળક પર થવાની ને તે મત્ત બોલતાં શીખ્યો. નાના બાળકોને જોવી રીતે કેળવવા કે “નમે અસત્ય બોલયો, તો નમને મજા કરીશું”, અને સત્ય બોલયો તો મને તેટલું નુકસાન થાય છતાં અમે નમને સજા નહીં કરીએ.”

બાળકોને જૂઠું બોલવાની ટેવ પડેલાં તો આપણે પાટીએ હીએ અને પછી બાળકોનો વાંક કાઢીએ હીએ. ઘરમાં પતિ-પત્ની એકબીજાથી કાંઈ ને કાંઈ હુપાવતાં હોય તો તે અસત્યનો દુરુપયોગ બાળકમાં ખીંચે ખીંચે બાવી જાય છે. બાળક તો નેજેથીયે ફિરમ પ્લેટ સમાન છે.

૧૦૭૦ આત્મોદ્ધાર

માનવે, પાપનું અર્થજન્ય ગુણને આત્માને યાદ
સાચીને ઉપાસનું છે. આત્માને કશી ભૂતાવાનો નથી અને
ઉપયોગથી ઉપાસનું છે. આત્મા પાપમાં આપું જીવન
સમર્પણ નથી કરવાનું, પણ આત્માનો ઉદ્ધાર કરવ. માટે
ઉપાસનું છે.

આત્મા છે તે પરમાત્મા છે, અને આત્મા છે તે
ધર્મ છે. આપણા આત્માનો ઉપયોગ પાપની પ્રવૃત્તિમાં
શાય તે આત્મા પાપી બની જાય છે, પણ જો આત્માનો
ઉપયોગ ધર્મમય હોય તે આત્મા ઉચ્ચ બની જાય છે.

આત્માનો મિત્ર આત્મા જ છે, અને શત્રુ પણ
આત્મા જ છે. આત્માને વિવેકી અને જ્ઞાની બનાવવો
પડશે. અધિવેદી આત્મા શત્રુ બની જાય છે. લોભથી
મમ્મણ શેડનો સંસાર વધી ગયો. એક સાધુ કોધના
આવેશથી થાંભલા સાથે અથડાઈને અંડકૌશિક નાગ થયા.
માયાથી મદ્દિલ કુંવરીને સીનો અવતાર લેવો પડ્યો. માનથી
બાહુબલીને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થવું ન હતું. આત્મોદ્ધાર
માટે બધે વિવેકની જરૂર છે.

મનુ' કાપનારા શત્રુ કરતાં અવિવેકી આત્મા ઘણું
નુકસાન કરે છે.

સમ્યક્ત્વ જ્યારે પ્રાપ્ત થાય છે. ત્યારે આત્મા સ્થિર
બને છે, ઉર્ધ્વગામી બને છે ને સમ્યક્ત્વ આવતાં બધી
ધર્મક્રિયાઓ ફળદાયી બને છે. અમ્યક્ત્વ તો નાક જેવું
છે. તે આવતાં વિવેક જાગી જાય છે. ક્રિયામાં અભિમાન
બને તપશ્ચર્યામાં ક્રોધ આવે તો ગ્રમજવુ' કે હનુ આપણામાં
સમ્યક્ત્વ આવ્યું નથી. ધર્મક્રિયા ધાંધલ નથી, પણ
આત્માની શાંતિનો ભાગ છે.

❶

તુષ્ટા મનુષ્યને મરતાં લગી છેડતી નથી.
હુનિયાનું બધું સોનું અને ચાંદી માનવીને
મજી જાય તોપણ તેની તુષ્ટા કોઈ દિવસ ડિપાલી
નથી. દાંત જાય છે, જાળ કાળા થઈ જાય છે,
શરીરનું તેજ જાય છે, નોપણ મનુષ્યની તુષ્ટા
છીપાતી નથી. ગર્હ કાઢે એકદમ જૂખ્યા થયા
હોઈએ અને પછી જમીએ પણ પાછા આવે
તો ગર્હકાલ જેવા જ જૂખ્યા થઈ જઈએ છીએ.
અનંતાકાળથી આપણા ખોરાકને બેગે કરીએ તો
એક મોટો હુંગર થઈ જાય. આમ તુષ્ટાને
નાશ નથી.

૧૦૮ ❖ સાધના

આપણું જીવનમાં બગડી ગયેલા દિવસોને યાદ કરીને આપણું વર્તમાનને બગડી નાંખવાનો નથી. જેમ ડાયરી-માંથી નકામાં ખાનાં કાઢીને બાકીનાં ખાનાંને સ્વપયોગ કરીએ છીએ, તેમ જેટલું હવેનું જીવન બાકી છે, તેને સુધારી લેવાનું છે અને વર્તમાન તથા ભવિષ્યને ઉજ્જવળ બનાવવાના છે. તે બનાવવા માટે સતત સાધના કરવાની છે, પુરુષાર્થ કરવાનો છે.

જેને આ જગતમાં તૃષ્ણા નથી, તેને કોઈ કામ અથર્થ લાગતું નથી. દેહની તૃષ્ણા ઘટાડીને આત્મજાગૃતિનો જ વિચાર કરવાનો છે. સંસાર પર વિજય મેળવવા માટે પણ શરીરને એક બાજુ મૂકવું પડે છે. લડાઈમાં પણ મરણીયા થવું પડે છે. તો આત્મા પર વિજય મેળવવા શું શું ન કરવું પડે ?

દરેક કાર્યમાં પ્રાણ રેડવો પડે છે, અને પછી જ તે કાર્યની સફળતા મળે છે.

પદ્મપત્ર

૧ ઘડિયાળ

હાલ્યા અને ગાંધામાં શો ફેર ? બન્નેને ઘડિયાળની સાથે સરખાવાય. ઘડિયાળમાં નાનો કાંટો હાલ્યો છે અને મોટો કાંટો ગાંધો છે. મોટો કાંટો ઉભાવળીયો છે અને નાનો કાંટો સાંત છે. મોટો કાંટો ઉભાવળથી આણું હાથલ ફેરે ત્યારે નવઘી દસ વાગે છે, બપોરે નાનો કાંટો ૬ થી ૧૦ ઉપર જ ફેરે છે, ત્યારે એક કલાક થાય છે. જેમ ઘડિયાળની કમાન છટકી બંધ છે, તેમ આવા ઉભાવળિયા માણસ પોતાના મગજની સ્વસ્થતા ગ્રામાવે છે.

૨ રાખડની રાખિ

જેમ વરાળમાં કચરો આવી બંધ ને એન્જિન અટકી બંધ, તેમ મનમાં કચરો બરાચ તો તે અટકી બંધ, મટે શુભ આવથી તેને શુદ્ધ રાખો. મનમાં અશુભ ભાવ ધર્ષ બંધ તો તેને બોલી જણું નહિ, પણ મનમાં પાતું ખેંચી લેણું. હાલ્યા માણને વિચારીને બહુ જ ઘોડું બોલે છે, પાગલ જેમ તેમ બોલે છે.

રાખડોની તાકાત ફનિયામાં ઘણી જ છે. બગટેલા વાનાવરણને સુધારવાની તાકાત સુચોચ રીતે અવસ્થિત બોલાવેલા રાખડોમાં છે.

૩ આચાર્ય

આચાર્ય ને મુનિશ્રી નારાયણમાં ગાંધી જેવા જેઈએ. જનને સજ્જાનનાર દીવા સમાન આચાર્ય ન છે. સ્વદર્શન અને પરદર્શન બન્નેના અપાર આચાર્યને હોયો જેઈએ. આચાર્યની પાસે જનનના બધા જ પ્રશ્નના જવાબ હોય છે. સાચાનના સાચા ને આચાર્ય છે. તેથી આચાર્યનું આનંદમાં રહે છે. પાંચ મહાનગરી તેમનો પ્રભાવ શંકા હોય છે.

*

૪ ભાઈબીજ

પ્રભુ મહાવીર નિર્વાણ પામ્યા, ત્યારે મોટાભાઈ નંદીવર્ધનને વધારેમાં વધારે વિષાદ થાય છે. નંદીવર્ધન વ્યાકુળ બની જાય છે, અને આંસુની નદીઓ વહાવી રહ્યા છે. ભગવાન પ્રત્યેનો રાગ તેમને રડાવે છે. તે સમયે ભગવાનની બેન નંદીવર્ધનને સમજાવવા આવી. બીજે દિવસે નંદીવર્ધનની બેન પ્રિયદર્શના પોતાને ઘેર બોલાવીને સુંદર ભોજન જમાડે છે. તે સમજાવે છે : ‘રડવું કોના માટે ? રડે છે કોણ ? શા માટે રડવું જોઈએ ? આથી નંદીવર્ધનને શાંતિ વળી અને બેનને ત્યાં ભાઈએ ભોજન લીધું, તેથી આ દિવસ પ્રખ્યાત થયો ભાઈબીજ તરીકે. બેને સમજાવ્યું : ‘મરતું કોઈ નથી. આત્મા તો અમર છે.’ આથી ભાઈનો વિષાદ દૂર થઈ ગયો.

૫ શ્રેક

જેમ ગાદીમાં શ્રેક મુખ્ય છે, તેમ માણસને શુરુ રૂપી શ્રેકની જરૂર છે. તેમના ઉપદેશથી તેનું જીવન અંકુશમાં રહે છે, અને તેને કદી લપચી જવાનો વખત આવતો નથી. રાજાઓની શક્તિને નિયંત્રિત કરનાર શુરુ હોવા જોઈએ. શ્રીકૃષ્ણ પલ્લુ શ્રીનેમણને આદરણીય માનતા, શ્રેણિકે મહાવીરનું આલંબન લીધું હતું, કુમારપાળ દેવચંદ્રાચાર્યની સલાહ લેતા. શિવાજી સમર્થ રામદાસની સલાહ અનુસરતા.

•

૬ સામાયિક

મનયોગ, વચનયોગ ને કાવ્યયોગનું ધ્યાન રાખીને સામાયિક કરવાનું છે. સામાયિકમાં ગ્રાવણ વચન બોલવું જોઈએ. સામાયિક પ્રેમથી, ઉત્સાહથી ઉત્ક્રાંતથી, ઉમંગથી કરવું જોઈએ, નેનાં ઉપકરણો શુદ્ધ, ને સારાં હોવાં જોઈએ. ૪૮ મિનિટ પૂરી થાય એટલે સામાયિક પત્રવું જ જોઈએ. કિંથામાં ઉપયોગ ખૂબ જ જરૂરી છે. પીંચધમાં ઉપયોગ હોય છે. પીંચધ આરાધના કરવા માટે જ છે.

૭ તાકાત

જીવનની પ્રવૃત્તિ પદમાં પામી લેવા જરૂરી છે. જે વિચારને તે, તેમાંથી એક તાકાત ઊભી થાય છે. વરાળથી એ જિજ્ઞાસુ થાય છે. માનુષ્યના મગજમાં રહેલા વિચારોની તાકાત થાય છે.

માનુષ્યને નિર્ભય બનવાનું છે, અભયના પ્રકાશમાં માનુષ્યે જીવવાનું છે. અનંત શક્તિ ખીલવાનો આ માર્ગ છે. જે વિચારોને જીતે છે, તે જ જગત જીતે છે. રાત્રિની જાંઘ દિવસના વિચારોનો પડયા છે.

✽

૮ બદલો

પ્રેમ બદલો નથી માગતો, લ્યારે રાગ બદલો માગે છે. પ્રેમમાં ફરિયાદ નથી, લ્યારે રાગમાં ફરિયાદ છે. વેશ્યાને ત્યાં જવાની ના પાડનાર માનુ' કાશળ કાઢવા વેશ્યાએ માતા કાળજની યુવાન પાસે માગણી કરી. આવેશમાં અને આવેશમાં માને મારી તેનું કાળજું વેશ્યાને આપવા જતાં, રસ્તામાં તેને ઠેસ વાગી ને તે પડી ગયો, ત્યારે કાળજું જોલે છે કે “બમ્મા, મારા બાળ.” આ અવાજથી દીકરાની આંખ ઉઘડી ગઈ. હવે દીકરાને રાગ અને પ્રેમ વચ્ચેનું અંતર સમજાયું.

૯ જીવનપ્રવાહ

મનવજીવનનો પ્રવાહ જેમ વાગસો, તેમ વળવાનો છે. એક પણ ક્ષણ જીવન વચ્ચે વગર રહેતું નથી. જો આરા અને ઉચ્ચ પ્રવાહમાં જીવનને વાગવામાં આવે તો જીવન ધન્ય બને.

જેમ ટ્રેનમાં બેઠા હોઈએ, ત્યારે ઉંઘતા હોઈએ કે પાનાં રમતાં હોઈએ પણ ટ્રેન તો ચાલતી જ હોય છે, તેમ આપણે પ્રવૃત્તિમાં હોઈએ કે નિવૃત્તિમાં હોઈએ પણ જીવન તો વહી જ રહ્યું છે.

જ્ઞાનીનો પ્રવાહ દેવગતિ કે મોક્ષ તરફ જાય છે, બ્યારે અજ્ઞાનીનો પ્રવાહ નરક કે તિર્થંચ તરફ જાય છે. ધર્મ અને અધર્મથી જીવનના પ્રવાહો બદલાય છે.

૧૦ જીવણા

જ્ઞાનીની બધી ક્રિયા નિર્જંરા માટે હોય છે, કર્મ રહિત હોય છે, અને અજ્ઞાનીની બધી ક્રિયા કર્મ સંક્રિત હોય છે. સિમ્પ શુરને પૂછે છે કે 'જીવનમાં કયારે ને પગથે પાપ છે; તો જીવણું 'શી રીતે?' તો શુર કહે છે કે 'તું જે ક્રિયા કરે તે જીવણી કરે' ક્રિયા પર 'નંદી', પણ જીવણા પર જૂલ જ આવે, જેન સિદ્ધાંતમાં મૂકેલો છે.

૧૧ દ'ભ

ગાંધીજીના સમયમાં જનાં ખચ્ચર ઉપર એક માણસ
ખોલે મૂકે છે. પછી આગળ જનાં નડકા ધોમ ધમે છે,
ત્યાં જરા પાણી ઝાંચડે નથી, ત્યારે ખચ્ચરની છાયા નીચે તે
જેસવાનું નક્કી કરે છે. એ સમયે ખચ્ચરનો માલિક કહે : હું
ખચ્ચર નીચે બેસું, કારણ કે ખચ્ચર માડું છે. પેલો
ખોલે મૂકનાર કહે : “હું છાયા નીચે બેસું, કારણ કે
ખચ્ચરનું બાડું મેં આપ્યું છે.” આમ જેસવા માટે
બંને ઝગડે છે અને તેવામાં બોલત સહિત પેલું ખચ્ચર
ત્યાંથી જતું રહે છે.

આજે ધર્મને માટે આપણે લડીએ છીએ, પણ લડતાં
લડતાં આપણી પાસેથી પેલો ધર્મ ચાલ્યો જાય છે. આમ
આપણું જીવન દંભી બની ગયું છે. દરેક ક્ષેત્રમાં દંભ અને
શખ્તોની બનાવટ દેખાય છે.

*

હુનિયામાં વસ્તુનો હુકાળ નથી, પણ માનવીના
મનનો હુકાળ છે.

૧૨ પરમ તીર્થ

વિશુદ્ધ મન જ માનવીનું પરમ તીર્થ છે. તે તરે છે, અને તારી શકે છે. માનવીના સ્વપ્નોની કુનિયા ધણી મોટી હોય છે. બૂલકાગને વખાણવાની, વર્તમાનને વખોડવાની ને ભાવિની લાંબી આશાઓ નેવવાની આ બધી આપણી ટેવો પડી ગઈ છે. વર્તમાનને સુધારવાથી ભાવિ સુંદર બને છે. જગતની ફિકર આપણે બહુ નથી કરવાની જગત આજે લોકોની વાહ વાહ ઉપર જાય છે. તમને વમારી જાત વગર દોઈ જ નદીં જોગખી શકેતો તેને જોગખીજીવનને પુરુષ જ્ઞેયું મુશામિત બનાવો.

૧૩ પ્રજનનું રૂઢન

ભગવાને છ મહિના સંગમના ઉપસર્ગો સહન કર્યા અને ઉવટે સંગમ ધાડી ગયો. અને પ્રજાની માફી માગી. ત્યારે પ્રજાની આંખમાંથી અશ્રુની ધારા વહેવા લાગી. પ્રજા રહ્યા તે શા માટે ? પાતાને દુઃખ પડ્યું તે માટે ? ના. પણ તેમને દુઃખ જોટલા માટે થયું કે આ સંગમને માફી છ માસનો સંજક રહ્યો છતાં બિચારો કાંઈ પામી શક્યો નહીં ! તેનું શું થયું ?

નિયમિત, આંનિર્વાક, સનત કરેલ
લાવી શકે છે. જેમ વહેણું કરનાર
માખણ બેગું કરે છે, તેમ આખણા જીવ
સાફ સાફ તારવીને ઘડખણમાં નવનીત
બેગું કરવાનું છે. તે માટે ભાયાને મધુર
લોકોને રાજ કરવા માટે નહીં, પણ તેમ
માટે જ વિચારે સમજણ ભરેલા હોવા
પણ બીજાને મદદગાર બને તેવું જોઈએ.
વિચારવાનું ખૂબ જ જરૂરનું છે.

*

પાંચ ઇન્દ્રિયોમાં આંખ કિંમતી
હીરાની ઓળખ કરનાર આંખની કિંમત
હીરાથી મૂલ્યવાન આંખ છે. આંખથી મૃત
છે; કારણકે પાગલની ખાસે આંખ છે, પરંતુ
નથી. આંખ તથા બુદ્ધિ કરતાં વધુ કિંમતી
છે, મડદાની કાંઈ જ કિંમત નથી. પાંચે ઇન્દ્રિયો
સજવાના છે, તેમની અપૂર્વ, અનન્ય લક્ષિ

૧૬ આચાર

એક બહુરૂપીએ મુનિનો વેશ પહેર્યો. ત્યારે એક શ્રાવકે તેમને વહોરવા બોલાવ્યા, અને શેક તેમને માના મહોર આપે છે, ત્યારે બહુરૂપી ને લેવાની ના પાડે છે. અને આવ્યો ભય છે.

બીજે દિવસે પોતાનું રૂપ બદલી શ્રાવક પામે બીજા માગી, તો શ્રાવકે પૂછ્યું કે ગઈ કાલે સોનામહોર આપો, તે શા માટે ન લીધી? અને આજે તેની બીજા કેમ માગે છે? તો બહુરૂપીએ જવાબ આપ્યો કે તે દિવસે મેં એન મુનિનો વેશ પહેર્યો હતો એટલે માફ વતન મુનિ જેવું જ હોયું એમ. મુનિ કંથન-કામિનીના ત્યાગી હોય છે. આજે હું મુનિ નથી, તેથી બીજા માગી વિચાર કરનાં આચારની અસર ઘેરી પડે છે.

ભરત મહારાજા અરીસા જુવનમાં જુએ છે. ત્યારે વીંટી સરી જતાં આંગળી ખાલી ખાલી લાગે છે. ભરત મહારાજા વિચારે છે કે શોભા કેની? મારી કે અલંકારની? મારે તો મારી શોભાને હવે પ્રાપ્ત કરવાની છે, અને બધાંય અલંકારને ઉતારી નાખ્યા ને સંકમ મારું સ્વી. કાર્યો. અત્યાર મુખી સંકમનો વિચાર હતો-આજે સંકમને આચારમાં મૂક્યું.

૬૨૬

૧૭ અંતરપૂ

પૂજા કરતી વખતે વિચારવાનું કે 'હું' ક્યારે પ્રભુ બનું? પ્રભુના શુભા યાદ કરીને આત્માને નિર્મળ કરવાનો છે.

પૂમાટો ઉર્ધ્વગામી બને છે, તેમ ધૂપપૂજા કરતાં કરતાં આત્માને ઉર્ધ્વગામી બનાવવાનો છે. દીપક પૂજાથી પ્રકાશ મેળવી માક્ષપ્રાપ્તિ કરવાની છે. અક્ષત પૂજા કરતાં કરતાં વિચારવાનું કે જેમ આખા અક્ષત-અખંડ છે, તેમ આપણા આત્માને અક્ષત બનાવવાનો છે. પ્રભુને પ્રસાદ કરીને આત્માને શુદ્ધ બાવવાનું સ્નાન કરાવવાનું છે; પણ આજે જાણ પૂજા વધી ગઈ છે, અંતરપૂજા ભૂલાઈ ગઈ છે.

મંદિરમાં ધૂપ, દીપ અને ફૂલોથી વાતાવરણ સુગંધમય અને પ્રસન્ન બને છે. ફૂલ પણ ધોઈને, જોઈને અને ખીલી ગયાં હોય તેવાં ફૂલ જ પ્રભુને ચઢાવવાં જોઈએ. કાચી કળી હોય તો તે પ્રભુને ન ચઢાવવી જોઈએ. જે ફૂલ ખરી જવાનાં હોય છે તેવાં ફૂલ ખરી જતાં પહેલાં પ્રભુને ચરણે ચઢે તો તે ફૂલ પણ ધન્ય બની જાય છે.

૧૮ મુખ્ય વૃત્તિ

જેટલું શુક્રસાન મનુષ્ય કરે છે, તેટલું તિથિ'ચ કરતા થી સિંહ જૂઝ લાગે ત્યાં શિકાર કરે છે, પણ મનુષ્ય જુઓ ન હોય તોપણ તેનો શિકાર તે ચાલુ જ રાખે. મનુષ્ય સુખી હોવા છતાં, દુઃખીનો શિકાર કરતાં જરા પણ અચકાતો નથી. સિંહ શિકાર કરે ત્યાં ખબર ગાંધીને, ગજાનાં કરીને પછી જ શિકાર કરે છે. માનવી ૩૩ જુપાર્ધને, વૃત્તિઓને સંતાડીને શિકાર કરે છે.

૧૯ દાન

જેતરમાં વવાયેલ એક દાણો અનેક દાણા આપે છે, તેમ દાનના નો અનંતા દાણા થઈ જાય છે. પુણ્ય બહોં જ વાપરી નાખવાનું નથી, મવાસ વખતે બાબા વરિંકે તે લેપયોગમાં લેવાય છે. પુણ્યમજાવથી જ લક્ષ્મી, કૃત્તિકા, કાયા ને કામ મળે છે. પુણ્ય પુરું થતાં બધું જ ચાલુ' જાય છે. વિશ્વનાં તત્વોમાં પુણ્ય અને પાપ કામ કરી રહ્યાં છે. જ્યાં સુખી તેલ છે, ત્યાં સુખી જ જીવો જાય છે.

૨૦ સંયમ

જેટલા સંયમ વધારે તેટલું અમૃતમાન જીવનમાં વધારે. સંયમ એ પ્રસન્ન પ્રદર્શન છે, અસંયમ એ વિકૃતિ છે. સંયમ એ અમૃતનો કુંભ છે. જે ગિમાર છે, તે ઢવા લે છે. જે નીરાંગી છે, તેને ઢવાની જરૂર નથી. જે લોકો વિષયમાં ફૂંચેલા છે, તેને સંયમની વાત ગમતી નથી. ઇંદ્રિયોને સંયમિત રાખવાથી આત્મા ઉદ્ધર્વાગમી બનશે. ઘડપણમાં સંયમ કરતાં યૌવનમાં સંયમ ખૂબ જરૂરનો છે. મમતાના તાંતણા તૂટતાં સમતા ને સંયમ આવી જાય છે.

*

૨૧ ઉદ્ધાસ

સંયમ અને શક્તિનો ઉપયોગ અન્યના કલ્યાણ અર્થે કરવાનો છે. ફૂલ તો ચગદાઈ જવાનું કે કરમાઈ જવાનું, પણ કોઈકના હૃદયમાં સુવાસ મૂકી જવાનું છે. પ્રભુએ પોતાની શક્તિ અને આયુષ્યનો છેલ્લી ઘડી સુધી સહુપયોગ કર્યો હતો. તેથી અંત વખતે તેમના મુખ પર ઉદ્ધાસ સિવાય કંઈ ન હતું.

૨૨ વિવેક

ખાવામાં પણ આસહિન રાખવી નહીં જોઈએ. જેલું
મળે તેલું ખાવાની તૈયારી રાખવી જોઈએ. શરીરને બાકું
આપવા તરીકે ખાવાનું છે. ખાવામાં રસથી ખાવાનું નથી.
દરેક ક્ષણે વિવેક રાખવો જોઈએ. ખાના ખાના પણ
ઠરમટ્ટ મુનિ દેવગજાન પામી ગયા.

માણસ ભોગને ભોગવતો નથી, પણ ભોગ માનવીને
ભોગથી નાખે છે. ઘંટી ઘડને નથી ફળતી, પણ ઘંટી
પાતે જ ફગાઈ જાય છે. ભોગ બોધા તો તંદુરસ્તી વધારે.
ભોગ વધારે તો રોગ વધારે. ભોગમા વિવેક રાખી ત્યાગને
અપનાવવાનો છે.

૨૩ ગાંઠ

તનને કપટ આપવું સહેલું છે, પણ મનને કપટ
આપવું બહુ જ અઘરું છે. ગાંઠને છોડવા પછી જ નોંચ
દોરમાંથી પસાર થઈ શકે છે. મનની રાગદ્વેષની ગાંઠ ને
છોડે ત્યાં મુખી ખર્ચ ફળેલો નથી.

૨૪ પારદર્શકતા

માણસ પાણી જેવો છે. પાણીને પાતાનો રંગ હોતો જ નથી, પણ જે રંગ આગે તે પાણી પકડી લે છે. પાણીનો રંગ પારદર્શક છે, પણ મિથુનનો રંગ તે પકડી લે છે. તેમ દરેક આત્મા ગુણ ને શાસ છે, પણ તેમાં કર્મનું મિથુન પકડે છે. દરેક આત્મામાં સિદ્ધત્વ પકડે છે, તેટલા માટે સંઘ જમણથી અતિ પુણ્ય ઉપાર્જન થાય છે.

પારદર્શક આત્માને જેવું વાતાવરણ મળે તેવો આત્મા જની જાય છે. પારદર્શક આત્માને કર્મનો રંગ લાગી શકે છે.

*

૨૫ ગુરુ વાણી

એક કલાકમાં સારા પુસ્તકનાં ૫૦-૧૦૦ પાનાં વાંચી શકાય પણ સાધુ તો એક કલાકમાં સેંકડો પુસ્તકોનો સાર આપી દે છે, માટે સંતસમાગમની ને ગુરુવાણીની આવશ્યકતા છે.

મન સંસારમાં હોય અને માત્ર શરીર જ, ક્રિયામાં હોય તો ક્રિયા નિષ્ફળ જાય છે.

૨૬ પરસેવો

દુનિયામાં શાંતિ આપનારું તત્વ પરસેવો છે, ન્યાય છે, શ્રમ છે. વિદ્યાધરે આપેલ સોનાનો તવો પુલિયા આવકે ન લીધો, પણ કલ્પે : મારા પરસેવા વગરનું વાપરું તો તે અયોગ્ય છે, તેથી મને મહાવીરની વાણી સારી ન લાગે, મને સામાયિકમાં મત્રા ન આવે. ત્યારે વિદ્યાધરને સમભયું કે મહત્તનું મજેલું નહિ લેવાની ભાવનાથી પુલિયો જગતમાં પૂજ્ય છે. તેથી જ ભગવાન મહાવીરે તેનાં વખાણ કર્યાં હતાં.

જેમ સિંહમાં સિંહપલ્લું હોય તો તેને કોઈ ઉંદ્રી ચકતું નથી, પણ ન્યારે સિંહ શિયાળ થઈ જાય છે, ત્યારે સૌ તેને ઉંદ્રે છે, તેમ ચૈતન્યમાં ચૈતન્યપલ્લું હોય છે, ત્યાં સુધી પૌદ્ગલિક પદાર્થો તેને ઉંદ્રી ચકતા નથી.

મનની અંદર નબળા વિચારો કરવાથી માણસ પડી જાય છે. સિંહગીમાં જે પડ્યો, તે કિભો નદી થઈ શકે. મનને પ્રકૃતિકૃત રાખો. કિભાને સદુ સદાકર આપે છે, બેઠેલાને કોઈ નહીં. પડનારને રમવાન બેસો કરવામાં આવે છે.

૨૭ સ્વપ્નદ્વં

દિવસે નંદનું જાય, સાંજેનું જાય તેનું, માંઝી
જાય નવરનું, આમ પેશાબ દબાવવાથી કે ચિંતાથી આવતું
સ્વપ્ન અર્થહીન જાય છે.

સર્વોના પહેલા પ્રહરમાં આવેલ સ્વપ્નનું કળ ખાર
માસ પછી મળે છે, બીજા પ્રહરના સ્વપ્નનું કળ છ માસ
પછી, ત્રીજા પ્રહરનું ત્રણ માસ પછી, ચોથા પ્રહરનું
દસ દિવસમાં કળ મળે છે.

સુંદર સ્વપ્નો પ્રભુ અથવા શુરને અથવા ગાયના
કાનમાં કાઢી દેવાથી સુંદર કળ મળે છે. સાડું સ્વપ્ન આવ્યા
પછી ભંધવું નાહી, જાગત રહી પ્રભુસ્મરણ કરવાથી
સ્વપ્નનો લાભ મળે છે.

સ્વપ્નમાં જે સૂર્ય કે ચંદ્રને ગળી જતો જુઓ તે
જૂળ ધનવાન બને છે.

સ્વપ્નમાં પાણીનો ભરેલ કુંભ જુઓ તેને વ્યાપારમાં
જૂળ લાભ થાય છે.

સ્વપ્નમાં જૂળ હસનારને જૂળ રડવું પડે છે.

બીજાની પછી બેતાં ઘણા લોકો રાજ ધાય છે અને બીજાની ચઢતી બેતાં ઉદાસ બની જાય છે. થોમા-સામાં જ્યારે ખૂબ ઘાસ ઉત્પન્ન થાય ત્યારે ગરિયાનો છવ બળી જાય છે, કારણ કે ગાય બેંસ બધા આ ઘાસ ખાઈ જાયે, મારેતો બેકલાને જ આ ખાવાનું છે." આ ચિંતાથી ગરિયા પાતળો થઈ જાય છે. અને ઉનાળામાં ઘાસ ખલાસ થઈ જાય છે અને ઉકરડાને બંદલા બેઈને પોતાનો તે ખોરાક દોવાથી તે ખાનંદ પામે છે,

માણસને દુઃખ નથી, પણ બીજાના મુખની સાથે
પોતાનું મુખ મરખાવીને તે દુઃખી થાય છે. તમારી
લાયકાત કરતાં વધારે સાફ કથાન મેળવવા જ્યો તે
તમે દુઃખી થઈ જ્યો.

બેની ડાલી વિથાળ હોય તે પનપાન્થે મુખી
હોય બેનું માતું વિથાળ હોય, તે કોકોમાં થય
મળવે. બેની કેડ વિથાળ હોય, તેને પુરો થકુ
હોય. બેના ખત્ર વિથાળ હોય, તે સદા મુખી હોય.

૨૯ સ્વાર્થ

સ્વાર્થી માણસ જીવના મુખનો ખ્યાલ નથી કરતા, પણ પોતાના મુખનો ખ્યાલ કરે છે. પણ જે માણસ પોતાના જ મુખનો વિચાર કરે છે, તે પોતે પરિણામે દુઃખી થાય છે. ભસ્માસુરે શંકરને પ્રસન્ન કરી, વરદાન માગ્યું. મળેલા વરદાનની પરીક્ષા શંકર પર કરવા ગયો. શંકર નાસ્ત્રી પ્રદાપાસે ગયા. પ્રદાપા વિષ્ણુ પાસે ગયા. ત્યાં ભસ્માસુર આવતાં શંકર, પ્રદાપા ને વિષ્ણુ અદૃશ્ય બન્યા. વિષ્ણુએ વિશ્વમોહિનીનું રૂપ લઈ ભસ્માસુરને આકર્ષ્યો, લલચાવ્યો ને નચાવ્યો. નૃત્યના તાનમાં ભસ્માસુરે પોતાના માથા પર હાથ મૂક્યો અને પોતે જ બળીને ભસ્મ થયો.

*

શ્રીકૃષ્ણ, બદામ વગેરે ફળો બીંચ્યાં છે, જેથી તેમના ઉપરનાં ફેાતરાં પણ મજબૂત હોય છે, પણ જોર હલકું ફળ છે, તેથી તેમના ઉપરનાં ફેાતરાં નળજાં હોય છે; તેમ જીવનમાં બીંચામાં બીંચું સ્થાન નમ્રતાનું છે. ગર્વને ગાળવાનો છે. અહંકારને ઝીંગાળવાનો છે.

૩૦ પ્રમાદ

ચત્તા, પ્રસિદ્ધિ અને આયુષ્યનો પાયો ધર્મ જ છે. જાદનાં પાંદડાં ભેઈએ છીએ, પણ ઘણીવાર બીજને ભૂલી ભઈએ છીએ. ઘણી જ પુણ્ય પ્રકૃતિ અને આરાધનાના પ્રભાવે જ મનુષ્યભવ મળ્યો છે. મનુષ્યભવ ખૂબ જ કિંમતી છે, પણ તેની કિંમત આપણને સમજતી નથી. આપણે એક પગ પણ પ્રમાદમાં ન ગાળવી. પ્રમાદ ઉપર જોવો છે. એ આપણું આખું જીવન ખાઈ જાય છે. આયુષ્યને કોઈ એક સજુ પણ વધારી શકતું નથી. દુનિયાની સંપત્તિ જદલામાં આપી દે તો પણ ગચેલી જિંદગી પાછી નથી મળતી.

માણસનું જીવન ફૂલું છે, તે કોઈ વિચિત્ર હેતુ માટે મોકલ્યું છે. વિચાર કરવાની શક્તિ, વિચારો પછી કામં ક્રિદા કરવાની રીતિનીતિ ફક્ત માણસને મળી છે.

સંસારનું મુખ અસાધ્ય છે, કાચના જેવું
 મુખ છે, અને તે મુખ સદજ નથી, પણ આરોપિત
 કરેલું મુખ છે, બ્યારે આત્માનું મુખ સાચું,
 સદજ અને નેસર્ગિક છે.

મન સાપડપ બનવું નહીં જોઈએ. જીવનની આસાધનાની અનુકૂળતા મારે જ પેસે જરૂરેના છે. જો ધર્મ કરવામાં ને વિધન કરે તો તો પેસે નકામો છે. જે સાધન પ્રતિફળતા કરે છે, તે જ સાધન જો વિચારીને વાપરવામાં આવે તો ને સાધન અનુકૂળ બની જાય છે.

વધેલા નખ ઉપાધિ કરે છે, તેમ વધેલા પેસે પણ ઉપાધિને આમંત્ર છે. પેસે જરૂર પૂરતો જ રાખવો, બાકીના દાનમાં વાપરી નાખવો જોઈએ; સમાજના લાભને અર્થે, ધર્મ અર્થે, સુપાત્ર અર્થે વાપરી નાખવો જોઈએ. જેને ઉપર ઉચ્ચ સ્થાને જવું હોય તેને ધનને ધરતી ઉપર વાપરવું પડશે. અને જેને નીચે જવું હોય તે ધનને જમીનમાં દાટી દે છે.

*

જેમ સોડાવોટરની બાટલીના બૂચ આગળ ગોળી હોય છે, તે ગોળી ફાડતી વખતે નીચે જાય છે, પછી જ સોડા બહાર આવી શકે છે, તેમ આપણા અંતરમાં અહંકારની ગોળી બેઠેલી છે, તે નીચે ન જાય ત્યાં સુધી સાફ તત્ત્વ બહાર આવી શકતું નથી.

૩૨ નીતિમતા

એક વખત રાજાને મળવા તેમનો મિત્ર આવે છે, ત્યારે રાજા રાજ્યના દિવાળી કામ કરતા હતા. મિત્ર આવ્યો, એટલે એ દીવો હોલવીને બીજો દીવો કરે છે. આમ કરવાનું કારણ મિત્ર પૂછે છે; ત્યારે રાજા કહે છે કે “હું રાજ્યનું કામ કરું છું, ત્યારે રાજ્યના પૈસાનો દીવો વાપરું છું, અને અંગન કામ કરું છું, ત્યારે મારી અંગન કમાઈમાંથી મળેલ પૈસાનો દીવો વાપરું છું. છ’ મારે અંગન મિત્ર છે, તેથી મારી અંગન કમાઈનો દીવો કરું છું.”

આમાં કેવો ઉત્કૃષ્ટ ન્યાય ! કેવી ઉચ્ચ નીતિ-મતા !

૩૩ સદનરીક્ષતા.

સદનરીક્ષતા એ સફળતાની સીડી છે. સદન કરનાર કમલજ કરી શકે છે. બાપીસ વધ’ મુખી અંગનાએ પતિવિદોગ સદન કરેાં અને, મદાસની, બનીને એ જ ભવમાં મોક્ષને મેળવી શીકું.

૩૪ ગુવાની

ગાન, ધ્યાન અને સાધન એ ત્રણે જુવાનીમાં જ કરી શકાય છે. “અગતી બી અગતી, પીછતી બી અગતી, વચતી કે મારો જુની” અગતી એરલે પહેલી-ગાડ્યાવસ્થા સારી; પીછતી એરલે છેલ્લી-વૃદ્ધાવસ્થા સારી. પણ વચતી અવસ્થા તે યુવાવસ્થા. તેને લાલ મારવાની છે. સૌથી સાફ શેરાય છે, જ્યાં જવાળદારી ઓછી ને લાભુતર વધારે. વૃદ્ધાવસ્થામાં જવાળદારી ઓછી ને જ્ઞાન વધારે. દુનિયામાં, રાજ્યમાં કે વ્યાપારમાં ઉથલપાથલ એક જુવાનીમાં જ થાય છે. જુવાનીમાં સંસારની ભૂલો થાય છે.

ઉપયોગથી રક્ષણ અને ખીનઉપયોગથી લક્ષણ જુવાનીનું થાય છે.

*

પાવન કરે તેનું નામ પર્વ અને જે તારે તે તીર્થ.

*

ગૌતમને અહંકારમાંથી જ્ઞાન મળ્યું, રાગમાંથી વીતરાગતા મળી, વિષાદમાંથી કેવળજ્ઞાન મળ્યું.

૩૫ વર્ષગાંઠ

સમયનો મુદ્દપયોગ તમે નહીં કરો, તો મુમય વખતે ઉપયોગ કરો. સાધન હોય ત્યારે સાધના કરી લેવાની છે. ગાંઠમાંથી વર્ષ ગયું તેનું નામ જ વર્ષગાંઠ.

વૃદ્ધાવસ્થાને ટાળી શકાય તેમ નથી, પણ મુધારી શકાય છે. ઉંમર કરતાં બાગૂનિ વધુ આવશ્યક છે.

બાજનું બોગવાનું મુખ તે ગઈકાલના પુણ્યનું ફળ છે. બાજનું પુણ્ય આવતી કાલે બોગવવાનું છે, માટે કષ્ટેક્ષણ પુણ્યની કમાણી કરવાની છે. ફાલ્ગુની કમાણી ન કરીએ તો બૂખ્યા સુઈ જવાનું સમજવાનું.

જ્ઞાન યત્ન એ જુદી વાત છે. ઘરમાં રાતના ચીંછી ખાવે, ત્યારે આપણને ખબર ન હોય ત્યાં- મુખી આપણે ધસધસાટ છીંચીએ છીએ, પણ ઘરમાં એ ચીંછી છે એમ જાણ્યા પછી આપણને બરાબર જિંદગી આવતી નથી.

૩૬ અમર

જમનમાં સંકટ મંત્ર નવકાર મંત્ર છે અને શ્રી
મંત્ર સિદ્ધન્ત છે. આરાધનામાં અદાતું બળ હોવું જોઈએ.
મૂર્ધ આવાનાં જેમ અધિકાર આપેલા જાય છે, તેમ
સિદ્ધન્ત હૃદયમાં આવાનાં સંસારને ભય ને ભય
આપેલા જાય છે.

આનંદાન બીજાને ખાવડાવે છે, નાદાન બીજાનું ખાઈ
જાય છે.

અજ્ઞાનીની ક્રિયા ભેંસના શીંગડાં જેવી છે.

૩૭ ભાવ-અભાવ

રોટલી ભાવ છે, ખાખરો અભાવ છે. રોટલીને
વાળો તો વળી જાય છે, ને ખાખરાને વાળો તો ભાંગી
જાય છે. અભાવથી જીવન શૂન્ય બની જાય છે, સદ્ભાવથી
જીવન સભર બની જાય છે.

ઠોરને બહારથી જોવાય છે, મનુષ્યને અંદરથી
જોવાય છે.

૩૮ સમક્રિા

જે અંધ છે, તેને યાત્રિયાની કે ળારીની બીક નથી, પણ ળારી આંખવાગાને તેનો બધ છે, જે મિધ્યાદષ્ટિ છે, તેને જ્ઞાનીઓ ઉપદેશ આપતા જ નથી. જે સમક્રિા છે, તેને બહુ બધ છે. તેથી સમક્રિાને આચરવા સજે સજે તૈયાર રહેવાનું છે. ઘણા જન્મના પૂંજના પૂંજ ભેગા થાય છે, ત્યારે બોધિબીજ મળે છે.

મજજમાં વધારે જ્ઞાન ભરે, અને પેટમાં ખાવાનું મોડા ભરે.

૩૯ આજ, આજ, આજ, આજારે
પાપયામોરથ પાસે સિકંદર બધ છે, ત્યારે તેણે
સિકંદરને પૂછ્યું : ‘તું ક્યાં બધ છે ?’ ત્યારે સિકંદરે
કહ્યું : “હું દુનિયાને છવવા બહો છું.” બીજે પ્રશ્ન
કર્યો. “દુનિયા છવીને શું કરશે ?” સિકંદરે જવાબ
આપ્યો કે “દુનિયા છવીને ઘડપણમાં યાંત્રિયા છવીશે.”
પણ તે સિકંદર ૩૨ યે વર્ષે જ મરી ગયો. મારે ધર્મ
માટે આવતી શકનો વિચાર ન કરવો. “આજ, આજ,
આજ અત્યારે.”

૪૦ ગાંઠ

૪૦ કાપામાં આપે છે, તેમાંથી ગાંઠો કાપી નાખવામાં આપે છે, કારણકે ગાંઠવાળા તાકડાનું ફરનીયર આડું બનતું નથી, આપણા ચિત્રન્યમાં રાગ-રોગની ગાંઠો છે, તેને ગાંઠો દૂર કરવાની છે. મનમાં ગાંઠો રાખી ગમે તેટલી સાધના કરો, તો તે નિષ્ફળ જવાની.

*

૪૧ વંદન-ચંદન

જિંચી કદાના માણસમાં નમનનો અને નમ્રતાનો અદ્ભુત પડેલો હોય છે. જે નમ્યો તે પ્રભુને ગમ્યો. વંદન અને ચંદન શીતળતા આપે છે. મનને ઠારનાર વંદન છે, તનને ઠારનાર ચંદન છે.

*

૪૨ શ્રદ્ધા

વીતરાગ પ્રભુમાં શ્રદ્ધા ન હોય તેમને ઘણું દેવી-દેવતાંને માનવા પડે છે, અને દેવી-દેવતાં સંસારને પાર કરી શકતાં નથી. એક વીતરાગ જ સંસારનો પાર કરાવી શકનાર છે. એક હાથના સો ફૂવા ખોદીએ તો પાણી નથી મળતું, પણ સો હાથનો એક ફૂવા ખોદીએ તો બોઈએ એટલું પાણી મળી જાય છે.

પ્રથમ કલિકા

વરુણ હપરથી મમતા ઝોણી ધવી તેનું નામ દાન
 છે. દીધા પછી ચાદ કણુ તે વ્યાપાર છે, દાન નથી.

* * *

તેને વિભૂતિ ખનવું છે, તેને પહેલાં આત્માની
 અનુભૂતિ કરવી પડશે.

* * *

ત્યાગની નકલ કરી શકાય છે, પણ તેથી વૈરાગ્ય
 નથી પ્રગટતો. સુધનાં ચિત્રો દોરી શકાય છે, પણ તે
 ચિત્રોમાંથી કિરણો પ્રગટી શકતાં નથી.

* * *

જીભના અભિપ્રાય પર લખનાર લખન વેદો છે,
 મુખના અભિપ્રાય પર લખનાર લખન અને છે ને કર્મકલ્પ
 કરી મુક્તિ પામે છે,

* * *

વરુણે પશ્ચિમ આપણને દુઝાડે નથી, પણ
 તેના પ્રાચીની આસપાસ આપણને ડુબાડે છે.

* * *

પ્રથમ

જેન ધર્મે કદી પણ જનિભેદને મહત્તા આપી નથી.
જેન ધર્મે બધા આત્માને સમાન ગણ્યા છે. એ સમાનતામાં
સાચો ધર્મ છે. માન્યતા પ્રમાણે નહીં, પણ ધર્મ
પ્રમાણે જ જીવવાનું છે.

સંસારની અંદરની વિફળતાને દાંડવા માટે સંસારને
બહારથી બહુ જ રમણીય બનાવવામાં આવ્યો છે.

જ્યારથી આપણે પ્રભુના આગે જઈએ છીએ,
ત્યારથી આપણા માટે મત્યયુગ છે, જ્યારે વિષય-કષાયના
આગે જઈએ છીએ, ત્યારે કલિયુગ છે.

ધાર્મિકની ઉદ અને જ્ઞાનનો જુનો એક ખીલનાં
એકાગ્રમાં જરૂરનાં છે.

અગ્નિનો નજીબો ફના દગ્ગાને બાળી નાખે છે,
તેમ જ્ઞાનની શક્તિ અવન કંઈને બાળી નાખે છે.

જગતમાં જગત બહુ ચંચળ છે, માત્ર જુનું જ
અચંચળ છે.

વેળા માટે જિંદગી બેઠવાની નથી. તરત જીવવા માટે જીવવાની જરૂર છે. પણ જાણે. દિવસ પાતળી પીવાથી મુકયાન થાય છે.

‘કરનાનું જ છે’—એ આજ. થઈ અને ‘કરના જેવું છે’—એ ઉપદેશ થયો.

કામ કરનાં અર્થ અને અર્થ કરનાં સત્તા, સત્તા કરનાં પ્રસિદ્ધિની પછડ જગતમાં સીથી વધારે છે. સત્તામાં જાણું જ બહાર્થ લાય છે, ધર્મ તે અંતરમાંથી આસરી લાય છે.

સંસાર રોગ છે, ધર્મ આરોગ્ય છે, ધર્મ ઔષધ છે. સંસાર-પ્રવૃત્તિ કુપથ્ય છે, ધર્મ-પ્રવૃત્તિ પથ્ય છે.

અલંકારો અને વસ્ત્રો પુદ્ગલને શોભાવે છે, પણ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર આત્માને શોભાવે છે.

નારકી યાતનામાં, દેવો લોગમાં, તિર્થંચો અજ્ઞાનમાં પડેલા છે, માટે મનુષ્યોએ લીધેલી વિરતિને દેવો પણ પ્રેણામ કરે છે. મનુષ્ય લવમાં સર્વ-વિરતિ, દેશ-વિરતિ દુર્લભમાં દુર્લભ છે, માટે જેટલો સંસારમાં ત્યાગ થાય,

૫૩૫

તેટલો કરવાનો છે, અને ચોહને છતવાની તૈયારી કરી
લેવાથી પરંપરાએ આત્મા યુક્તિમાં ચાલ્યો જાય છે.

× × ×

હુઃખને ભૂલવાનો પ્રયત્ન નથી કરવાનો, પણ હુઃખને
દૂર કરવાનો પ્રયત્ન કરવાનો છે.

× × ×

મકાનની પ્રતિષ્ઠા માણસથી છે, પણ માણસની
પ્રતિષ્ઠા મકાનથી નથી.

× × ×

પૂતળાને સુંદર કપડાં પહેરાવવાથી પૂતળું પણ સુંદર
લાગે છે, પણ શાદ શખેએ કે પૂતળામાં ચિતના નથી.

× × ×

“હે અને છતાં પણ નથી અને છે.” એટલે જમત
છે, તે આપણે હીપે છે. આપણે ન હોઈએ, ત્યારે જગત
છે, પણ તે આપણા માટે નથી.

× × ×

જગર હીપે સમજે તે દેવ.

કરીએ ને સમજે તે માણસ

કરીએ છતાં ન સમજે તે ડોર.

× × ×

સંસારનો મુખો ધુગર કોટોડ ચોળી જેવાં ઉપરથી
મનમાં લાગે અને અંદર તો કડવાસ જ હોય છે.

× × ×

જોઈને જોઈનાં સમ કરમે, પુણ્યને જોઈનાં આમણિ
જોઈને ને પ્રભુને જોઈનાં આનંદા કરમે માટે સંમેશ પ્રથમ
પ્રભુનાં દરેકે દરેકાં.

x x x

જિંદગીમાં સત્કર્મન થવામાં થણું પ્રમાણવાનું છે.
પણ પ્રમાણીને સત્કર્મન થવાનું છે, સત્કર્મનવાને પ્રમાણીને
કંઈ પણ પ્રમાણનું નથી.

x x x

જાની પ્રગતિ કરે છે, સાંસારી ગતિ કરે છે.

x x x

પ્રકાશ જતો હોય ત્યારે તેને પકડવાનો નથી પણ
પ્રકાશ હોય ત્યારે તેનો ઉપયોગ કરી લેવાનો છે.

x x x

દિવાળી પર્વમાં આંસુ પણ છે અને આનંદ પણ
છે. મહાવીર પ્રભુ નિર્વાણ પામ્યા અમાસની રાત્રીએ તેથી
આંસુ અને ઉગતા પ્રભાતે ગૌતમને કેવળજ્ઞાન થયું
તેથી આનંદ.

x x x

ગુજરાતીમાં “હુ” જેવો એકે એકર વાંકો નથી,
ત્યારે આત્મામાં અહમ આવે છે, ત્યારે તે વાંકો થઈ
જાય છે.

x x x

કવિ

શામ, કીધ, માયા, લોભ, છતી શકાય છે, પણ
અને છતવો અતિ દુઝર છે.

‘મારું એ સાફ’ તેના કરતાં ‘સાફ એ મારું’

મોહરાજના મંત્ર ‘અહમ્’ અને ‘મમ’ની આગળ
મંત્રરાજને માત્ર ‘ન’ જ મૂક્યો : ‘ન અહમ્’, અને
‘ન મમ’

કીધ કરનાર પહેલાં પોતાના અંતરને કીધથી
બાળવું પડે છે, પછી તે બીજાને બાળે છે, જેમ દિવાસળી
સળગતાં પહેલાં પોતાના મોઢાને પ્રથમ બાળે છે અને
પછી બીજાને બાળી શકે છે.

લોખંડને ટીપીને ચોખ્ખ વળાંક આપવો હશે, તો
હથાટાએ અને હાથાએ કંઠા રહેવું પડ્યો, તેમ બાળકોને
ચોખ્ખ વળાંક આપવો હશે, તો વડીલોએ કંઠા રહેવું પડ્યો.

સ્વનો ઉદય કરી પછી સર્જનાં ઉદયની વાતો કરવાની
છે, સર્જના ઉદય વિચારોમાં નંદી, આચારમાં લાવવાનો છે.

એ આપણે કરમાંથી અહાર ખાઈશું તો અહારમય
અની શકીશું.

આજે ધર્મ ધન માટે અને રામ રામ માટે વાપરાય છે, તેને બદલી નાખીએ તો ધન ધર્મ માટે, રામ રામ માટે બની શકશે.

જીવનમાં સૌથી વધારેમાં વધારે ભાર પરિગ્રહનો છે અને સૌથી ખરાબ બલ તે પરિગ્રહ છે. ગ્રહની શાંતિ દાનથી જ થાય છે, અને પરિગ્રહમાંથી જીવી શકાય છે.

પાણી અને વાળીને જન્મેને ગાળીને વાપરો.

ઘરમાં પ્રેમ અને સંપ ન હોય તો ઘર ધર્મશાળા બની જાય છે.

જે ધર્મમાં માનવતા હોય, જે ધર્મમાં આત્માને ઉદ્ધર્વગતિ કરવાની શક્તિ હોય તે જ સાચો ધર્મ.

વૈજ્ઞાનિકો સાધનો મારફત કાંઈક જ્ઞાન મેળવે છે, પ્રભુ તો સાધના મારફત પૂર્ણ જ્ઞાન મેળવે છે.

કાયાના અનાચાર કરતાં માનસિક અનાચાર ઘણો જ ખરાબ છે. પ્રસન્નચંદ્ર રાજપિંચે સાધુપણામાં પણ મનથી સાતમી નરકનું આયુષ્ય બાંધ્યું હતું.

પ્રકર

જે સમતા રાખે છે, તેને મમતા લાગતી નથી.

આધુપણમાં જો આધુ પાસે કોટ્ટી હોય તો સાધુ
કોટ્ટીને અને સંસારી પાસે કોટ્ટી ન હોય તો સંસારી
કોટ્ટીને.

જે કુટુંબમાં ત્યાગની ભાવના હોય ત્યાં સંપ અને
વાતસલ્ય આવે છે, જો વાસના હોય તો કુસંપ અને ઈર્ષા
આવે છે.

પ્રાર્થનાથી જીવન માત્ર પ્રકાશિત અને છે અને
જીવનમાં સફળતા મળે છે. પ્રાર્થના પહેલાં મનને પ્રકુલિલિત,
સ્વચ્છ ને સ્વચ્છ બનાવવાનું છે પછી મનને પ્રભુની
ભાવનામાં એકાગ્ર કરવાનું છે.

ઈર્ષાં જો તો ટી. બી. છે. ધરીરના ટી. બી. કરતાં
મનનો ટી. બી. વધારે નુકસાન કરે છે.

સાધના કરતાં કરતાં નવસારમાંથી પ્રભુ વીર બન્યા.
ધર્મથી રાગી તે નીરાગી થાય છે અને નવપદની આરા-
ધનાથી પુરુષાનુભવી પુરુષ ઉપાધર્મ થાય છે.

ભોમ નીચે જઈ જાય છે, શેઠ ઉપર જઈ જાય છે.

આત્માના વિચાર કરનાં કરનાં ને વિચારે વાળીમાં
આત્મે છે ને પાતેનમાં આત્મે છે.

દેવ, ગુરુ ને જોવી પારે કદી ખાતી દામે જડું
નહીં. કૃપા પ્રકાશી કૃપા મળે છે.

ધ્યાન ધરવાનાં ત્રણ સ્થાન છે : હૃદય, લલાટ ને
આંખ. ત્યાં ધ્યાન ધરવાથી આત્મજ્યોતિ પ્રગટે છે.

સારા દેખાવા પ્રયત્ન કરવા કરનાં સારા બનવા
પ્રયત્ન કરવાનો છે.

જેને હાલ કાળમાં છે, તેને કદી દુનિયામાં ઝગડો
થતો નથી, તેથી વ્યવહારમાં હાલ સાથે ખૂણ જ સંબંધ
છે. તમે જે જોલો તે ખૂણ જ વિચારીને જોલો.

લગવાન સંસાર તરવાનો માર્ગ દેખાડે છે. તે
જંગતના બનાવનાર નહીં, પણ જંગત બતાવનાર છે.

શરદના વાદળાંઓ ફર થાય, ત્યારે ચંદ્ર-ઉજ્જવળ
દેખાય છે; તેમ મલિન તરવો ફર થાય ત્યારે આત્મા
શુદ્ધ થાય છે.

પ્રથમ

: "આ કેદ હોવ એ-ક લાયક-અવાળું" મકાન છે.
જલી વળતે સાથે આપણે કાંઈ જ લઈ જવાના નથી.
મેં વિચાર કરે : હું છુટી-રહ્યો છું" તે કેના માટે ?
આત્મા માટે ?

* * *

ઈર્ષ્યાથી એક માણસ તુલસીદાસને માલુમ ગયો,
ત્યારે તુલસીદાસે કહ્યું કે "હું" તો જ્ઞાનીનો શુભ છું,
અજ્ઞાનીનો દામ્ય છું."

* * *

જ્ઞાની આત્મા પોતાના હાથમાં જ્ઞાનનો અરીસો
લઈને ફરે છે, અને પોતાના આત્માનું સંશોધન કરીને
આત્માને સ્વચ્છ બનાવે છે.

* * *

જ્યાં જ્ઞાન હોય ત્યાં વધ હોય જ છે, પણ જ્યાં
વધ હોય ત્યાં જ્ઞાન હોય જ એમ માનવું જૂઠુંબટું છે.

* * *

માણસનો તોટો નથી, પણ સદ્ગુણ અને માનવતાનો
તોટો છે.

* * *

ઈન્દ્રિયોનો ઉપયોગ કોય માટે નહીં, પણ ત્યાગ
માટે છે.

* * *

શ્રેષ્ઠ એ સમૂહનિર્મા આરમ્ભ છે, મનુષ્ય એ જીવનનો આરમ્ભ છે.

આર્મને રાજ્ય ચર્ચાએ નેના કરતાં ખાગવવાથી તથાએ રાજ્ય ચાલવા. રામ કરતાં આમનું ગીત મદાન છે. તથામનું ગીત આમનાં જગાડનારું છે.

અંતરને આગધાન રાખવા માટે, તેમાંથી અજ્ઞાનનો અંધકાર દૂર કરવા માટે, અંતરને સતત ધોવા માટે અને તેવા માટે વ્યાખ્યાનની જરૂર છે.

બૂલને સુધારવી હોય તો બૂલનો પહેલાં એકરાર કરવાનો છે, બૂલને યાગડવી નહીં.

હવેને છોડાવવા કરતાં હવેને મારનારને છોડાવવાથી હંમેશ માટે હિંસા અટકી જાય છે.

ધર્મીને મન મૃત્યુ એ ભંધ છે અને જેમ જાગીને ઉઠે તો સવાર હોય તેમ ધર્મીને પુનર્ભવ છે.

સંસારના પ્રાણીમાત્રનાં મોઢાં નીચાં છે, માત્ર માનવી જ ભંચું મોઢું રાખીને ચાલે છે, પણ આજે માનવી પાપથી પોતાનું મોઢું નીચું કરીને ચાલે છે.

પ્રાર્થના

હીરાને જોનારા ઘણા, પણ ખરીદનારા થોડા; તેમ
ધર્મ પામનારા ઘણા, પણ ધર્મના અર્થી થોડા.

માનવે દેશ શરીરને નવહાવણ પટે છે નહીં તર
રીર દુર્ગંધ મારશે, તેમ મનને પણ દરરોજ સ્વચ્છ
કે પડશે, નહીં તર અદ્યુક્ત મનથી શાંતિ લેતાઈ બચ
તે માટે પ્રનિકમણ છે. આત્માની ઉપાસના માટે
જ પ્રનિકમણ છે.

તીર્થ કરે આહાર લે છે, છતાં તેમને કર્મબંધન
નથી. તેઓ તો શરીરને બાકું આપવા પૂરતું જ
છે, ખાવામાં કદી મગ્ન થતા નથી; બ્યારે આપણે
જરુરમાં મગ્ન બનીએ છીએ, તેથી કણે કણે કર્મ
બે છીએ.

માનવજીવન જો મહાન હોય તો ચિયજ, સંયમ
પાયા હોવા જોઈએ.

દોષજી જીવું હોવું જોઈએ કે જે જીવન દર્શનનું

પદ્ધતી જીવન રીતિ છે, સાધનાથી જીવન
કાય છે.

આજીવન, કષ્ટોભા નિવૃત્તિ કરી બીજી જાતનીને નિવૃત્તિ
કરી છે.

મનથી માંમે જે આકૃતિ હિંમત તેથી આકૃતિ
પર પરી નિયમ છે. મનથી કંઈ નાખતે અસ્થિર
આકૃતિ રાખવાની છે. જ્યાં મુઠ્ઠી આપણે કેળવવાનું
નથી કર્યું, ત્યાં મુઠ્ઠી આકૃતિની અસર મન પર ન
જ થઈ નિયમ છે.

નાખિયેરના પાણીમાં કપૂર પડનાં તે ઝેર થઈ નિયમ
તેમ માણસમાં ગર્વ આવતાં તે માણસ ઝેરરૂપ
નિયમ છે.

વિનયથી જ જ્ઞાન, દર્શન, આદિ શોભે છે.
વિનયથી જ મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે.
વિનયથી આત્મા સીને ગમે છે.
વિનયથી વિદ્યા શોભે છે.
વિનયીને જ આત્માનો ખળનો મળે છે.
વિનયથી આશીર્વાદ મળે છે, અને આશીર્વાદ
આપણા હૃદયની જડતા દૂર થાય છે.

શુભં ભવતુ

